

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Globální migrační a rozvojová studia

Bc. Jan Křen

VLIV UKRAJINSKÉHO KONFLIKTU NA MOBILITU OBYVATELSTVA

Název závěrečné práce (v AJ)

Impact of the Ukrainian conflict on population mobility

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.

Praha, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně, a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 6. 12. 2018

Jan Křen

Poděkování

Rád bych zde poděkoval prof. RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc. za jeho čas, připomínky a cenné rady. Také děkuji informantům za sdílení zkušeností z jejich osobního života a ochotu se rozhovorů zúčastnit. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a blízkým za podporu, bez které by studium na vysoké škole nebylo možné.

Abstrakt

Od jara 2014 probíhá ve východní části Ukrajiny ozbrojený konflikt mezi proruskými separatisty a ukrajinským státem. Následkem tohoto ozbrojeného konfliktu byl proud nucené migrace. Statistiky hovoří až o 1,7 milionu vnitřně vysídlených osob a o dalších statisících osob, kteří hledali mezinárodní ochranu v zahraničí. Z těchto osob, hledajících mezinárodní ochranu, jich více než 200 tisíc získalo dočasný azyl v Rusku. Předložená diplomová práce zkoumá vlivy ukrajinského ozbrojeného konfliktu na mobilitu těchto vysídlených osob. První způsob, kterým je zkoumán vliv vybraného konfliktu na mobilitu obyvatelstva, je kvantitativní analýza dat. V této analýze jsou dána do souvislosti data o intenzitě konfliktu s daty o vnitřní migraci na Ukrajině a mezinárodní migraci do států Rusko, Polsko a Česko. Druhý způsob, jak tato diplomová práce prověřuje vliv konfliktu na mobilitu obyvatelstva, je postaven na výzkumu deseti Ukrajinců, kteří odešli do Česka z oblastí, kde probíhá konflikt a zároveň jejichž primární důvod k odchodu byl vojenský konflikt. Výsledky prokazují propojení intenzity vojenského konfliktu s migrační strategií obyvatel východní Ukrajiny.

Klíčová slova:

Nucená migrace, Ukrajina, konflikt, krize na Ukrajině, mobilita

Abstract

Since spring 2014, an armed conflict has been taking place in the eastern part of Ukraine between the Pro-Russian separatists and the Ukrainian state. As a result of this armed conflict, there was a stream of forced migration. The statistics speak up to about 1.7 million people internally displaced and about a hundred other hundreds of people seeking international protection abroad. Of those seeking international protection, more than 200,000 have been granted temporary asylum in Russia. This thesis examines the impact of the Ukrainian armed conflict on the mobility of these displaced persons. The first way to study the impact of a selected conflict on population mobility is quantitative data analysis. In this analysis are compared the data on conflict intensity with data on internal migration in Ukraine and international migration to the states Russia, Poland and Czechia. The second way this diploma thesis examines the impact of the conflict on population mobility is based on the research of ten Ukrainians who left for Czechia from conflict areas and whose primary reason was the military conflict. The results show that there are links between the intensity of the military conflict and the migration strategy of the people of Eastern Ukraine.

Key words:

Forced migration, Ukraine, conflict, Ukraine crisis, mobility

Obsah

1. Úvod	10
2. Cíle	12
3. Teoretický základ výzkumu.....	13
3.1. Migrace.....	13
3.1.1. Typy migrace	14
3.2. Teorie nucené migrace (Forced migration)	16
3.2.1. Nejběžnější příčiny nucené migrace:.....	17
3.2.2. Kategorie nucených migrantů:	17
3.3. Teorie konfliktem způsobeného vysídlení.....	20
3.3.1. Vliv sociálních vazeb na nucenou migraci	23
3.3.2. Strategie vysídlených z ozbrojených konfliktů	24
3.3.3. Příklady studií vysídlení u vybraných států/konfliktů.....	28
3.4. Ukrajina	31
3.4.1. Vznik ukrajinské identity.....	32
3.4.2. Krize na Ukrajině.....	34
4. Hypotézy.....	41
5. Metodika	43
5.1. Metodika kvantitativního výzkumu	43
5.2. Metodika kvalitativního výzkumu	45
6. Mezinárodní migrace z Ukrajiny po nezávislosti	49
6.1. Mezinárodní migrace z Ukrajiny před konfliktem	49
6.2. Mezinárodní migrace z Ukrajiny do vybraných států před konfliktem.	52
6.2.1. Rusko	52
6.2.2. Polsko	54
6.2.3. Česko	56
6.3. Shrnutí	58
7. Konflikt na Donbase	60
8. Důsledky válečných událostí na mobilitu obyvatel Ukrajiny	64
8.1. Vnitřní mobilita.....	64
8.1.1. Rok 2014	64
8.1.2. Rok 2015	66
8.1.3. Rok 2016	68

8.1.4.	Rok 2017	70
8.1.5.	Souhrn	72
8.2.	Mezinárodní mobilita	75
8.2.1.	Vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu do Ruska	75
8.2.2.	Vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu do Polska	78
8.2.3.	Vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu do Česka	82
8.2.4.	Souhrn	86
9.	Vlastní empirické šetření, vyhodnocení interview	88
9.1.	Struktura a charakteristiky informantů	88
9.2.	Důvody odchodu z válečné oblasti	90
9.3.	Strategie mobility	93
9.4.	Migrační sítě	96
9.5.	Návrat	100
9.6.	Shrnutí rozhovorů	101
10.	Předpověď možného budoucího vývoje	104
11.	Závěr	106
12.	Diskuze	109
	Literatura	112
	Přílohy	123

Seznam grafů

GRAF Č. 1: HLAVNÍ DESTINACE PRACOVNÍCH MIGRANTŮ Z UKRAJINY 2010–2012	50
GRAF Č. 2: HLAVNÍ PRACOVNÍ SEKTORY UKRAJINSKÝCH PRACOVNÍKŮ V ZAHRANIČÍ 2010–2012	51
GRAF Č. 3: DRUHY POVOLENÍ POBYTU UKRAJINCŮ V ZAHRANIČÍ 2010–2012	52
GRAF Č. 4: UKRAJINSKÁ POVOLENÍ POBYTŮ V POLSKU 2008–2013	55
GRAF Č. 5: REGISTROVANÝ POČET UKRAJINCŮ V ČESKU 2008–2013	57
GRAF Č. 6: ÚMRTÍ A STŘETNUTÍ KONFLIKTU 2014–2017	62
GRAF Č. 7: REGISTROVANÝ POČET VNITŘNĚ VYSÍDLENÝCH NA UKRAJINĚ V ROCE 2014	65
GRAF Č. 8: REGISTROVANÝ POČET VNITŘNĚ VYSÍDLENÝCH NA UKRAJINĚ V ROCE 2015	67
GRAF Č. 9: REGISTROVANÝ POČET VNITŘNĚ VYSÍDLENÝCH NA UKRAJINĚ V ROCE 2016	70
GRAF Č. 10: REGISTROVANÝ POČET VNITŘNĚ VYSÍDLENÝCH NA UKRAJINĚ V ROCE 2017	71
GRAF Č. 11: REGISTROVANÝ POČET VNITŘNĚ VYSÍDLENÝCH NA UKRAJINĚ V ROCE 2014–2017	74
GRAF Č. 12: PŘECHODY HRANICE MEZI VLÁDNÍM ÚZEMÍM A OKUPOVANÝM ÚZEMÍM 2015–2017	75
GRAF Č. 13: UKRAJINSKÁ POVOLENÍ POBYTŮ V POLSKU 2008–2013	79
GRAF Č. 14: ROZDĚLENÍ UKRAJINCŮ SE VŠEMI VALIDNÍMI POVOLENÍMI K POSLEDNÍMU DNI ROKU DLE POHLAVÍ PRO ROKY 2013 A 2016	79
GRAF Č. 15: REGISTROVANÝ POČET UKRAJINCŮ V ČESKU 2008–2017	83
GRAF Č. 16: ROZDĚLENÍ UKRAJINCŮ SE VŠEMI VALIDNÍMI POVOLENÍMI K POSLEDNÍMU DNI ROKU DLE POHLAVÍ PRO ROKY 2013 A 2016	83
GRAF Č. 17: NEJČASTĚJŠÍ ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	104

Seznam tabulek

TABULKA Č. 1: POČET MEZINÁRODNÍCH MIGRANTŮ Z UKRAJINY V RUSKU 1997–2013	53
TABULKA Č. 2: MEZINÁRODNÍ OCHRANA UKRAJINCŮ V RUSKU 2008–2013	54
TABULKA Č. 3: MEZINÁRODNÍ OCHRANA UKRAJINCŮ V POLSKU 2008–2013	56
TABULKA Č. 4: MEZINÁRODNÍ OCHRANA UKRAJINCŮ V ČESKU 2008–2013	58
TABULKA Č. 5: POČET MEZINÁRODNÍCH MIGRANTŮ V RUSKU 1997–2016	76
TABULKA Č. 6: MEZINÁRODNÍ OCHRANA UKRAJINCŮ V RUSKU 2008–2016	77
TABULKA Č. 7: NELEGÁLNÍ MIGRACE V POLSKU 2008–2017	80
TABULKA Č. 8: MEZINÁRODNÍ OCHRANA UKRAJINCŮ V POLSKU 2008–2017	82
TABULKA Č. 9: ZJIŠTĚNÝ NELEGÁLNÍ POBYT NA ÚZEMÍ ČESKA 2008–2016	84
TABULKA Č. 10: MEZINÁRODNÍ OCHRANA UKRAJINCŮ V ČESKU 2008–2017	85

Seznam map

MAPA Č. 1: TERITORIÁLNÍ VÝVOJ UKRAJINY	33
MAPA Č. 2: VÝSLEDKY PREZIDENTSKÝCH VOLEB 2010	38
MAPA Č. 3: POČET OBĚTÍ KONFLIKTU NA UKRAJINĚ 2014–2017	61
MAPA Č. 4: VNITŘNĚ VYSÍDLENÉ OSOBY K 26. PROSINCI 2014	66
MAPA Č. 5: VNITŘNĚ VYSÍDLENÉ OSOBY K 21. SRPNU 2015	68
MAPA Č. 6: VNITŘNĚ VYSÍDLENÉ OSOBY K 19. LEDNU 2017	72
MAPA Č. 7: PROSTOROVÉ ROZLOŽENÍ INFORMANTŮ	90

Seznam obrázků

OBRAZEK Č. 1: DYNAMIKA NUCENÉHO VYSÍDLENÍ PODLE CHRISTINA BOSWELL (2002)	22
--	----

Seznam zkratek

ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská Unie
IASFM	Mezinárodní asociace pro studium nucené migrace
IDPs	Vnitřně vysídlené osoby
ILO	Mezinárodní organizace práce
UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
MHP	Mezinárodní humanitární právo
MSPU	Ministerstvo sociální politiky Ukrajiny
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NATO	Severoatlantická aliance
NGO	Nevládní organizace
OSN	Organizace spojených národů
Rosstat	Federální služba státní statistiky
SBGS	Státní pohraniční služba Ukrajiny
UCDP	Uppsalský program konfliktních dat

1. Úvod

Události na Ukrajině roku 2013 a následný konflikt mezi Ukrajinou a separatisty na východě země vyvolaly vlnu nucené migrace z oblastí na východě Ukrajiny, kde konflikt probíhá. Od začátku konfliktu existovalo na Ukrajině až 1 786 486 vnitřně vysídlených osob (IOM 2018). K tomuto číslu je nutno připočítat i další osoby, které utekly do zahraničí. Těchto osob byly až statisíce, neboť jen v Rusku bylo od začátku konfliktu registrováno až 248 201 Ukrajinců s dočasným azylem (UNHCR 2018). Tuto vlnu odchodů z východní Ukrajiny je nutné studovat a porozumět důvodům odchodů, nejen kvůli možnému návratu do domovů, ale také pro integraci obyvatel do nových komunit.

Tato diplomová práce se zabývá problematikou nucené migrace na Ukrajině v důsledku konfliktu, který na Ukrajině probíhá od roku 2014. Studium migrace využívá mnoho teorií a konceptů, z nichž většina klade důraz na ekonomické předpoklady. Při studiu vztahů mezi konfliktem a migrací lze využít přímého spojení mezi násilím a migrací. Ovšem tento vztah je nelineární, protože i při vysokém stupni násilí ovlivňuje rozhodování o mobilitě více faktorů.

Cílem této práce je ověřit vliv ozbrojeného konfliktu na Ukrajině na mobilitu tamního obyvatelstva. Jednak analýzou dostupných dat o mobilitě ukrajinského obyvatelstva a daty o vývoji samotného konfliktu na východní Ukrajině, jednak zkoumáním vzorku deseti Ukrajinců v Česku, kteří odešli z oblastí konfliktu právě z důvodu daného konfliktu.

Přínosem této práce může být obohacení české geografie o nová fakta v oblasti poznání vlivu ozbrojeného konfliktu na mobilitu obyvatelstva, neboť prací na toto téma je v českém jazyce minimum. Dalším pozitivem předložené práce může být jejím zaměřením na ukrajinskou migraci, protože Česko je tradičně pro Ukrajince jednou z nejoblíbenějších imigračních zemí. V neposlední řadě může být přínos této práce v rozšíření povědomí a většímu zájmu nejen o Ukrajince, kteří prchli před konfliktem, ale obecně o konfliktem nuceně vysídlené osoby. Mojí osobní motivací je upozornit na nekončící konflikt na Ukrajině, kde lidé stále potřebují pomoc.

Předložená diplomová práce je členěná do dvanácti kapitol, které se dále dělí na podkapitoly. První kapitolou je úvod, který představuje základní východiska zkoumané problematiky. Ve druhé kapitole jsou popsány cíle práce. Třetí kapitola vytváří teoretický základ zkoumané problematiky, tedy nucené migrace způsobené konfliktem. Čtvrtou kapitolu tvoří hypotézy, které jsou definovány na základě teoretického ukotvení problematiky. Pátá

kapitola popisuje metodiku vypracování diplomové práce. Použité metody, typy dat, způsob získání dat a způsob provedení terénního šetření. Šestá kapitola popisuje vývoj ukrajinské mezinárodní migrace v letech 2008–2013, tedy v době před konfliktem. Tato kapitola je zařazena pro přesnější srovnání migrace před konfliktem a po začátku konfliktu. Sedmá kapitola podrobně rozebírá přímo konflikt na východní Ukrajině. V osmé kapitole nalezneme rozbor vlivu konfliktu na vnitřní i mezinárodní mobilitu. Kapitola s číslem devět je tvořena analýzou rozhovorů s Ukrajinci, kteří odešli z konfliktní oblasti do Česka. Kapitola deset na základě zjištěných údajů a výsledků odhaduje možný vývoj mobility Ukrajinců. V kapitole jedenáct jsou shrnuty výsledky práce a zodpovězeny stanovené cíle a hypotézy. V poslední kapitole jsou diskutovány výsledky vyplývající z výzkumu.

2. Cíle

Základním obecným cílem této práce je prozkoumat vlivy konfliktu na Ukrajině na mobilitu tamního obyvatelstva. Konkrétní cíle této práce lze rozdělit do dvou hlavních cílů a jednoho vedlejšího.

Prvním cílem je popis průběhu vojenského konfliktu na východní Ukrajině a zachycení intenzity bojů pro komparaci s mobilitou obyvatelstva na Ukrajině. Tento cíl je postaven na základě analýzy studií, které odhalily přímé spojení mezi násilím a migrací (Shellman a Stewart 2007; Davenport a kol. 2003; Morrison a Perez 1994; Alvarado a Massey 2010). Zejména pak na studii výzkumníků Bohra-Mishra a Massey (2011), kteří poukázali na nelineární vliv násilí na migraci.

Jak ukazují studie válečné mobility, existuje množství rozmanitých strategií, které vysídlení využívají od vysídlení v mikroměřítku přes cyklickou mobilitu až po mezinárodní migraci (Zetter 2014). Obdobně pak na migranty působí tři druhy faktorů (Schmeidl 1997; Clark 1989; Bohra-Mishra a Massey 2011), které ovlivňují rozhodování potenciálních migrantů z konfliktních zón. Druhým cílem je tedy objasnit, jaké jsou hlavní motivy pro odchod z konfliktních zón na východě Ukrajiny a jaké strategie mobility lidé využívají.

Třetím a zároveň vedlejším cílem je odhadnout možný budoucí vývoj mobility obyvatelstva východní Ukrajiny.

3. Teoretický základ výzkumu

3.1. Migrace

Pro člověka je migrace naprosto přirozený jev lidského chování. Bez „pudu“ migrace by se lidstvo nemohlo rozšířit a osídlit takřka celou planetu. Migraci tedy nelze brát jako nový, vykonstruovaný fenomén.

„Homo migrans“ existuje stejně dlouho jako „Homo sapiens“, neboť pohyb z místa na místo patří k podmínkám lidského bytí podobně jako zrození, nemoc a smrt. Migrace jako sociální procesy jsou – pokud si odmyslíme útky a nucené migrace – odpovědí na více či méně komplexní ekonomické, ekologické, sociální a kulturní podmínky existence člověka. Dějiny migrací jsou proto součástí obecných dějin a jen na jejich pozadí je lze pochopit“ (Bade 2005).

Pojmem migrace vychází z latinského slova *migratio*, znamenající *stěhování*. Dnes se pojmem migrace obvykle rozumí prostorový pohyb z jedné územní jednotky do druhé, za účelem trvalé či dočasné změny místa pobytu. Výjimku tvoří takové pohyby prostorové mobility, které jsou dočasné (turistika, studijní pobyty) nebo periodicky se opakující (dojíždění za prací) (Rolný a Lacina 2001). Důležitý pojem v oblasti migrace je v globalizujícím „smrštěném“ světě mezinárodní migrace (Drbohlav, Uherek 2008).

Drbohlav (1999) definuje migraci takto: *„Migrace je jedna z forem prostorové mobility obyvatelstva. Tou rozumíme pohyb obyvatelstva v geografickém prostoru z důvodu uspokojování potřeb v širším významu tohoto pojmu. Prostorová mobilita není pouhým fyzickým přemístěním, ale je to též proces výběru místa, spojený s emocionální vazbou k objektům či prostorovým celkům.“*

Důležité je tedy rozlišovat mezi migrací a mobilitou. Dle Rolný a Lacina (2001) je mobilita termín, který na rozdíl od migrace pojímá veškeré formy prostorových pohybů osob, kterými jsou například dočasné změny bydliště, cestování, dojíždka a jiné.

Ve srovnání s jinými vědeckými disciplínami výzkum migrace začal poměrně pozdě. Až v letech 1876 a 1889 napsal Ravenstein své první detailnější práce o migraci. Dnes je Ravensteinovi přisuzována role zakladatele vědeckého přístupu k migrační problematice. Ve své práci popsal zákonitosti migračních procesů na základě pozorování migrace ve Velké Británii a jiných sčítání své doby. Zajímal se přitom spíše o vnitřní než mezinárodní migraci (Drbohlav, Uherek 2008).

Od doby vzniku Ravensteinových migračních zákonů vzniklo velké množství teorií a konceptů. Avšak již od 60. let 20. století jsou zřetelné limity obecné teorie migrace, také lze od té doby zaznamenat rezignace s obecnou ucelenou migrační teorií. Obecně je respektováno, že existují jiné explanační rámce vyhovující pro vysvětlení migrace na úrovni ekonomických procesů, jiné v oblasti stimulů v sociálních skupinách zdrojových zemí, cílových zemí a jiné na úrovni individuálního rozhodování (Drbohlav, Uherek 2008).

Studium migrace obyvatelstva vyžaduje komplexní, interdisciplinární přístup. Nejvíce jsou zastoupeni reprezentanti sociologie, ekonomie, sociální antropologie, etnologie, sociální geografie, práva, demografie, historie, psychologie, politologie a urbanismu. Migrace v sobě kombinuje procesy, faktory a problémy přírodní i společenské (Drbohlav, Uherek 2008).

Z těchto důvodů je také patrné, že neexistuje a pravděpodobně ani nebude existovat jedna „všeobjímající“ teorie migrace, a to z důvodu nemožnosti pokrytí dané komplexity. Drtivá většina dnes používaných teorií migrace se v pravém slova smyslu nedají nazývat teoriemi. Nesplňují základní kritéria nutná pro teorie jako je například obecná platnost. Často jde spíše o koncepty, perspektivy, přístupy, modely či prostou kumulaci nahromaděných pravidelností (Drbohlav, Uherek 2008).

V současné době se od obecných modelů upouští a autoři se spíše věnují komparaci jednotlivých konkrétních případů, z nichž se pak tvoří mozaika umožňující vymezení rámců, v nichž se daná skupina pohybuje (Drbohlav, Uherek 2008). Na druhé straně se také volá právě po komparativní formě výzkumu v mezích tradiční tvorby a aplikace migračních teorií (Drbohlav, Uherek 2008).

3.1.1. Typy migrace

Pro orientaci v migraci je nutné využívat četné typologie. Řada autorů využívá vlastní typologii např. A General Typology of Migration (1970) od Petersena. Dle Heniga (2007) lze typologii migrace generalizovat podle tří hlavních kritérií. Jsou to kritéria časovosti, příčiny a lokalizace.

Za pomoci těchto kritérií dělí migraci do následujících typů:

- vnitřní a vnější migrace
- dobrovolná a nucená migrace
- trvalá, dočasná, sezonní a cyklická migrace

První typ migrace je podle kritéria lokalizace rozdělen podle toho, jestli k migraci dochází v rámci jednoho státu, tedy **vnitřní** (tu můžeme dále specifikovat na regionální či lokální) nebo na **mezinárodní**, pokud obyvatelé svou zemi opouští. Za vnitřní (vnitrostátní) migraci se považuje přesun člověka mezi různými územními jednotkami v rámci jednoho státu (Matoušek 2008), kdy může jít na příklad o stěhování v rámci krajů Česka (Peleta a Jandová 2010). Často se stává, že vnitřní migrace předchází migraci vnější a je tak první prvním krokem k mezinárodní migraci. Vnější (mezinárodní) migrace je pohyb migrantů mezi různými státními jednotkami (Matoušek 2008). Mezinárodním migrantem je člověk, který žije v zemi jiné, než ve které se narodil (Vaněčková 2010). Podle OSN se mezinárodním migrantem stává osoba, která vstoupí do země a založí tam své obvyklé místo pobytu na dobu delší než jeden rok. Dlouhodobě působící studenti v zahraničí jsou také považováni za mezinárodní migranty. OSN tento přístup může pouze doporučovat, proto je nutné k datům mezinárodní migrace přistupovat s opatrností (Nouzová 2008).

Migrace dle kritéria časovosti rozděluje migraci na dočasnou, trvalou sezonní a cyklickou. **Dočasná migrace**, jak název napovídá, není formou trvalé migrace, ale jen přechodné. Migrant nemá zájem se v cílové zemi zapustit kořeny a usadit se. **Sezonní migrace** je často spojována s pracovní migrací, kdy například zemědělní pracovníci vyjíždějí za sezonními pracemi s vidinou lepších výdělků než ve své vlastní zemi (Stojanov a Gladišová 2011). **Cyklická migrace** je typická ustavičným cestováním mezi zemí původu a jinou zemí, často z důvodů lepších výdělků. Pro Česko jsou takovými migranty typicky Ukrajinci. Není výjimkou, že z dočasné migrace se stane migrace trvalá, když migrant přehodnotí svá rozhodnutí a v zemi zůstává natrvalo.

Kritérium příčiny je spjata s ochotou migrovat dobrovolně nebo nedobrovolně. **Dobrovolná migrace** obvykle souvisí s cestou za prací, studiem nebo sjednocením rodin, jde o akt vědomé dobrovolné volby tedy činit tak z vlastní vůle. Míra dobrovolnosti je často různá. Jsou země se špatnou životní situací, kdy migrant odejít může, ale nemusí, avšak zůstat by mohlo znamenat i smrt. **Nedobrovolná migrace (nucená)** vzniká, pokud rozhodnutí o migraci vzniká na základě vnějších příčin, které sám migrant nemůže ovlivnit například přírodní katastrofy. Klasifikovat osoby do těchto kategorií není vždy snadné. Migrace obvykle zahrnuje nějaké dobrovolné rozhodnutí ze strany migrantů, a to navzdory původní motivaci k odchodu (Cassidy 2004).

Další důležitý typ nabízí například Demuth (2000). Tento typ migrace propojuje všechny kritéria, jde o dělení na legální a nelegální migraci. Pojem nelegální migrant/cizinec, jenž se objevuje od konce první světové války, souvisí tedy se vznikem moderního státu a rozvojem restriktivních opatření proti vstupu migrantů na území státu a jejich zaměstnávání (Drbohlav 2008). O **legální migraci** se hovoří při splnění všech podmínek k získání pobytového oprávnění na území státu (Holubová 2015). **Nelegální migrace** často vzniká ne při překročení hranice státu, ale až během pobytu v zemi. Do toho spadají například neúspěšní žadatelé o azyl, kteří zůstanou v zemi po zamítnutí žádosti. Dále pak lidé, kteří zůstávají v zemi i po skončení povolení k pobytu. Migrant může v zemi také legálně pobývat, ale nelegálně v ní pracovat. Z výše naznačených pojednání je jasně patrné, že existuje celá řada problémů okolo nelegální migrace (Drbohlav 2008).

3.2. Teorie nucené migrace (Forced migration)

Tato práce se zabývá jedním konkrétním typem migrace, kterým je nucená migrace. Tento pojem prvně použil Petersen ve své práci *A General Typology of Migration* (1970). Pro svou práci o obecné typologii migrace vytvořil 5 typů migrace (primitivní, vynucenou, násilnou, dobrovolnou a masovou). Zároveň upozornil, že s touto typologií není zcela možné uchopit rozmanitost světové migrace (Petersen 1970). Na Petersena (1970) navázal Demuth (2000), který nucenou migraci rozčlenil do dvou typů: způsobenou živelnými katastrofami a způsobenou mezilidskými vztahy. Nucenou migraci způsobenou mezilidskými vztahy rozdělil na migraci způsobenou porušováním lidských práv a na migraci způsobenou občanskou válkou.

Jedna z dnes používaných definic nucené migrace formulovala organizace International Association for the Study of Forced Migration (IASFM). Ta definuje nucenou migraci jako obecný termín vztahující se k pohybu uprchlíků, vnitřně vysídlených osob a „lidí vyhnaných přírodní nebo environmentální katastrofou, chemickou nebo jadernou katastrofou, hladomorem nebo rozvojovými projekty“ (Collyer 2005). Pro účely této práce používám definici od Castles (2006), který nucenou migraci popisuje jako termín, do kterého zahrnuje nejen uprchlíky a žadatele o azyl. Zahrnuje totiž každou osobu donucenou opustit svůj domov kvůli násilí, persekuci, rozvojovým projektům, přírodním katastrofám nebo člověkem způsobeným katastrofám.

3.2.1. Nejběžnější příčiny nucené migrace:

- **Konfliktem vyvolané vysídlení** – nastává, když jsou lidé donuceni opustit své domovy v důsledku ozbrojeného konfliktu, včetně občanské války, všeobecného násilí a pronásledování na základě národnosti, rasy, náboženství, politického přesvědčení nebo sociální skupiny (Castles 2003; FMO 2012; Columbia 2006).
- **Rozvojem vyvolané vysídlení** – nastane, pokud jsou lidé nuceni k pohybu v důsledku politik a projektů realizovaných s cílem rozvoje určitého území. Příklady zahrnují rozsáhlé projekty v oblasti infrastruktury (přehrady, silnice, přístavy, letiště), demolice některých městských, částí hornictví, odlesňování a zavádění nových ochranných parků, rezervací či biosférických projektů (Castles 2003; FMO 2012; Columbia 2006).
- **Katastrofou vyvolané vysídlení** – tato kategorie zahrnuje osoby vysídlené v důsledku přírodních katastrof (povodně, sopečná činnost, sesuvy půd, zemětřesení), environmentálních změn (deforestace, desertifikace, degradace půd, globálního oteplování) a člověkem způsobených katastrof (průmyslové havárie, radioaktivita) (Castles 2003; FMO 2012; Columbia 2006).

3.2.2. Kategorie nucených migrantů:

Nucenou migraci mohou způsobit různé přírodní či politické faktory. Všechny tyto nucené migrace zahrnují osoby, které byly donuceny opustit své domovy a hledat útočiště jinde. (Castles 2006). Castles ve svém díle *Global Perspectives on Forced Migration* (2006) rozdělil nucené migranty do 10 následujících kategorií.

3.2.2.1. Uprchlíci

Dle úmluvy OSN z roku 1951 je uprchlík osoba přesídlená mimo jeho nebo její zemi své národnosti, která se nemůže nebo nechce vrátit kvůli „oprávněnému strachu z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, členství v určité sociální skupině nebo politickému názoru.“ Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) je zmocněn dohlížet nad dodržováním této úmluvy z roku 1951. Většina nucených migrantů však nesplňuje kritéria úmluvy, protože buď nepřekročila mezinárodní hranici, nebo protože uprchla před válkou nebo obecnému porušování lidských práv spíše než kvůli individuálnímu pronásledování.

V devadesátých letech byla zavedena koncepce dočasné ochrany vojenských uprchlíků. To znamená poskytnutí ochrany buď na dobu určitou (např. tři roky) nebo na dobu trvání konfliktu. Následně se očekává návrat domů, který může být vynucen (Castles 2006).

3.2.2.2. *Osoby, které jsou předmětem zájmu UNHCR:*

Do této kategorie patří osoby, kterými se zabývá UNHCR. Zahrnuje uprchlíky dle úmluvy OSN z roku 1951 a všechny osoby, za které organizace v daný okamžik přebírá odpovědnost. Tito lidé využívají ochranu nebo asistenční služby poskytované UNHCR. Patří jsem také někteří žadatelé o azyl, IDPs i navrátilci (Castles 2006).

3.2.2.3. *Žadatelé o azyl:*

Jedná se o osoby, které překročili mezinárodní hranici při hledání ochrany, ale o jejichž nároku na status uprchlíka nebylo dosud rozhodnuto. Žadatelé někdy žijí v situaci nejistoty a nečinnosti, neboť rozhodovací postupy a odvolání mohou trvat mnoho let. Velké množství zemí nabízí různé typy ochrany. Typický je plný status uprchlíka pro ty, kteří splnili kritéria pro daný status dle úmluvy OSN z roku 1951 nebo také dočasnou ochranu pro válečné uprchlíky a humanitární ochranu osob, které nejsou považovány za uprchlíky, ale které mohou být ohroženy při případném návratu. V některých zemích nejsou žadatelé o azyl oprávněni pracovat a musí přežívat na dávkách sociální péče. V některých případech není možná deportace, protože země původu je nevezme zpět, nebo z důvodu, že nemají pasy. Jiní prostě zmizí v neformální ekonomice (Castles 2006).

3.2.2.4. *Vnitřně vysídlené osoby (IDPs):*

Vnitřně vysídlené osoby mohou být definovány jako „osoby, které byly v důsledku pronásledování, ozbrojeného konfliktu nebo násilí nuceny opustit své domovy a opustit své obvyklé místo pobytu a zůstávají v hranicích své vlastní země“ (UNHCR, 1997, 1999). IDPs jsou obvykle chudší a mají méně sociálních vazeb. V současné době je jich mnohem více než uprchlíků, přesto jsou IDPs bez účinné ochrany a pomoci. Neexistují mezinárodní právní nástroje nebo instituce speciálně určené k ochraně vnitřně vysídlených osob, přestože jsou tyto osoby chráněny úmluvami o lidských právech. Klíčovým problémem je, že v mezinárodním právu jsou vnitřně vysídlené osoby odpovědné vlastní vládě, protože nepřekročili mezinárodní hranice. Často je právě vlastní vláda ta, která je odpovědná za vysídlení, a přesto vnitřně vysídlení zůstávají v její jurisdikci (Castles 2006).

3.2.2.5. Prodloužená situace uprchlíků:

Velká část uprchlíků zažila vyhnanství po mnoho let, obvykle v táborech bez možnosti návratů domu nebo bez možnosti dosažení integrace v hostitelské zemi. UNHCR používá termín „prodloužená situace uprchlíků“ pro osoby vysídlené pět nebo více let. Jde o osoby, které se ocitli v situaci dlouhotrvajícím a neřešitelném stavu limbu. Jejich životy nemusí být ohroženy, ale jejich základní práva a základní ekonomické, společenské a psychologické potřeby zůstávají nenaplněny. Na tento termín je také možné narazit pod názvem „zapomenutí uprchlíci“ (Castles 2006).

3.2.2.6. Navrátilci:

Většina uprchlíků a vnitřně vysídlených osob se chce vrátit domů, jakmile to podmínky dovolí. UNHCR a mezinárodní společenství obecně vidí repatriaci jako preferované trvalé řešení ve většině případů vysídlení. Pouhé ukončení konfliktu však nezaručuje, že místo původu vysídlených je bezpečné. Devastovaná ekonomika a narušené vládní služby mohou ztěžovat obnovu obživy. Navrátilci často potřebují ochranu a pomoc. UNHCR v současné době poskytuje pomoc více než dvěma milionům navrátilců (Castles 2006).

3.2.2.7. Rozvojem vysídlení:

Jedná se o osoby, které byly nuceny k pohybu kvůli rozsáhlým rozvojovým projektům, jako je například stavba přehrady, letiště, silnice, chráněné oblasti a městských sídel. Světová banka odhaduje, že tyto projekty vysídlují průměrně 10 milionů lidí ročně. Skupina rozvojem vysídlených osob je větší než oficiální populace uprchlíků. Mnoho z nich se nakonec dostává do městských chudinských čtvrtí nebo se stávají součástí plovoucí populace, což se může projevit na mezinárodní migraci (Castles 2006).

3.2.2.8. Vysídlení z důvodu environmentálních:

Tato kategorie zahrnuje osoby přemístěné změnami životního prostředí (desertifikace, odlesňování, degradace půdy, znečištění vody nebo inundace). Zpráva z roku 1995 prohlašuje, že existuje nejméně 25 milionů uprchlíků z důvodu změny životního prostředí a až 200 milionů lidí může být nakonec vystaveno riziku vysídlení. Někteří odborníci takové vize odmítají, jiní argumentují, že neexistují environmentální uprchlíci jako takoví (Castles 2006).

3.2.2.9. Vysídlení katastrofou:

Kategorie vysídlených katastrofou se vztahuje na osoby, které k vysídlení donutily přírodní katastrofy (povodně, sopky, zemětřesení, sesuvy půd) nebo katastrofy způsobené lidskou činností (průmyslové nehody, radioaktivní emise). Problémy humanitární pomoci v takových závažných mimořádných situacích jsou v mnoha ohledech podobné těm, které jsou v situacích způsobených konflikty. Četnost extrémních přírodních jevů může být způsobena globálním oteplováním, a je tedy do jisté míry výsledkem lidského chování (Castles 2006).

3.2.2.10. Obchodování s lidmi:

Posledním typem nucených migrantů jsou osoby, se kterými bylo obchodováno přes mezinárodní hranice za účelem vykořisťování. Obchodování s ženami a dětmi pro sexuální průmysl probíhá po celém světě. Ženy ve válečných zónách jsou nuceny k sexuálnímu otroctví.

Důležité je rozlišovat mezi pašováním lidí a obchodování s lidmi. Lidé, kteří chtějí přejít do země, do které nemohou legálně získat možnost vstupu, mohou využít služby organizací pro pašování. Naproti tomu pohyb osob, se kterými je obchodováno, je založen na podvodu a nátlaku, a je určen k vykořisťování. Zisk nepochází z pohybu, ale z prodeje sexuálních služeb nebo práce těchto osob v zemi určení. Většina pašovaných migrantů jsou muži, kdežto nejvíce je obchodováno s ženami a dětmi (Castles 2006).

3.3. Teorie konfliktem způsobeného vysídlení

Základní otázka odborníků na migraci zní: „Proč lidé prchají?“ (Thorburn 1996; Weiner 1996; Schmeidl 1997; Davenport a kol. 2003; Fiddian-Qasmiyeh, Loescher, Long, Sigona a kol. 2014).

Většina studií odhalila přímé spojené mezi násilím a migrací. Shellman a Stewart (2007) zjistili, že trendy haitské migrace do Spojených států v letech 1994 až 2004 byly silně předvídatelné na základě růstu politického násilí i poté, co byl vliv hospodářských podmínek konstantní. Obdobně Davenport a kol. (2003) prokázal vliv genocidy, politického násilí a občanské války na migraci, nezávisle na ekonomických podmínkách. Morrison (1993) zjistil, že migrace mezi provinciemi v Guatemale je silně spojena s násilím a ekonomickými podmínkami. Obdobný výsledek byl zjištěn také v Kolumbii (Morrison a Perez 1994). Alvarado a Massey (2010) shledali, že nikaragujská migrace do USA také vzrostla v reakci na nárůst smrtícího násilí, který byl doprovázen strukturálními změnami v ekonomice. U Mexika

a Kostariky byl při podobných ekonomických změnách nárůst smrtícího násilí spíše skromný a souvisel s nižší pravděpodobností emigrace do USA. Studie od autorů Moore a Shellman (2006) zjistila rozdíl mezi mezinárodními uprchlíky a IDPs. Podle jejich závěrů státní násilí vůči civilnímu obyvatelstvu vytváří mezinárodní uprchlíky, zatímco disidentské násilí a občanské války vedou spíše k produkci vnitřně vysídlených osob.

Na základě výše zmíněné literatury je možné tvrdit, že násilí má vliv na vysídlení. Jakým způsobem násilí ovlivňuje obyvatelstvo, zjišťovali autoři Bohra-Mishra a Massey (2011). Na základě zkoumání Nepálského konfliktu zjistili, že násilí má nelineární vliv na migraci. Nízká až střední míra násilí snižuje pravděpodobnost pohybu. Naopak, když násilí dosáhne vysokých hodnot, pravděpodobnost pohybu se zvyšuje.

Při studiu konfliktem způsobeného vysídlení bývají analyzovány tři druhy faktorů (Schmeidl 1997; Clark 1989; Bohra-Mishra a Massey 2011).

- základní příčiny
- bezprostřední příčiny
- intervenční faktory

Základní příčiny se týkají strukturálních nebo systémových podmínek, které jsou spojeny s chudobou, a můžeme mezi ně řadit různé druhy utlačování a nerovností (Schmeidl 1997). Podle Massey a kol. (1998) chudoba spolu s nezaměstnaností a nízkými mzdami přináší ekonomické potíže, které lidem pomáhají hledat zdroje jinde.

Bezprostřední (proximální) příčiny se obvykle týkají okamžitých podmínek, které vyvolají pohyb (etnické čistky, nepokoje a válka). Bezprostřední příčiny se opírají o teorii racionálního výběru, která naznačuje, že lidé se snaží minimalizovat riziko přesunutím do jiných míst, a právě riziko fyzického ohrožení vzrůstá s intenzitou násilí (Edwards 2008). Za bezprostřední příčinu se také považuje politické násilí. Existuje mnoho druhů politického násilí. V kontextu nuceného vysídlení jsou brány za hlavní příčiny vysídlení genocida, politicida¹ a občanská válka (Fiddian-Qasmiyeh, Loescher, Long, Sigona a kol. 2014). Většina studií definuje intenzitu násilí na základě počtů hlášených úmrtí (Alvarado a Massey 2010; Heger a Salehyan 2007; Lacina 2006; Schultz 1971; Stanley 1987).

Intervenční faktory jsou třetím vlivem působícím na nucenou migraci, jenž původně představil Lee (1966) v diskuzi o dobrovolné migraci. Později je Clark (1989) použil při analýze

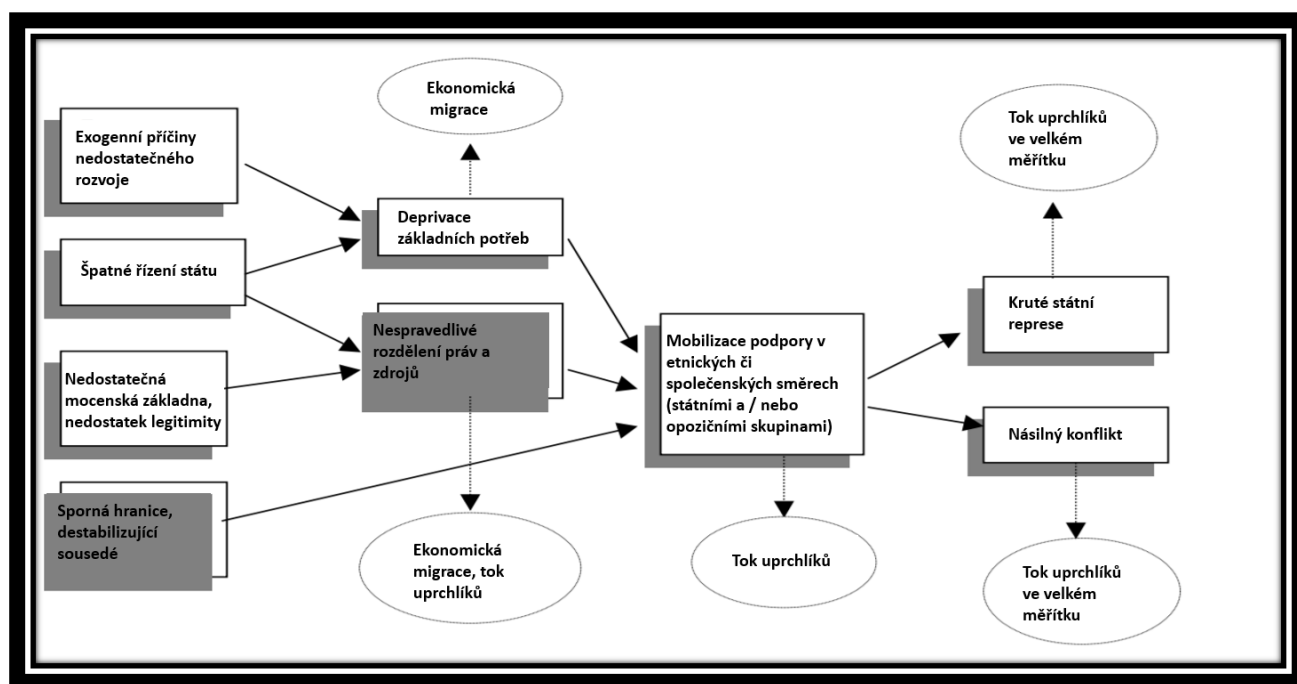
---

¹ Politicida – pokus vlády eliminovat určitou skupinu na základě její politické orientace (Schmeidl 1997).

migrace uprchlíků a definoval pět intervenčních faktorů, které Schmeidl (1997) zjednodušil na dva. Nazval je faktory zjednodušující migraci uprchlíků (facilitátory). Mezi facilitátory patří očekávané přijetí v azylové zemi, migrační sítě a dopravní vazby. Druhým faktorem jsou naopak překážky komplikující odchod uprchlíků. Mezi překážky uvádí překážky fyzické povahy, například neprostupná pohoří, nebo překážky lidmi vytvořené jako boje v příhraničních oblastech.

Podle výzkumu Adhikari (2013) je rozhodování i při extrémním ohrožení života (silné bezprostřední příčiny) ovlivněno více faktory. Přestože je podle něj ohrožení vnímáno jako důležitý faktor vysvětlující vysídlení z konfliktních zón, tak i při extrémním ohrožení ovlivňují rozhodování o vysídlení další faktory. Jsou to především ekonomické příležitosti z hlediska hospodářského rozvoje a chudoby v zemích původu i cíle pohybu. K obdobnému závěru došel také Morrison (1993), když označuje ekonomické faktory za důležité i při vysokém stupni násilí.

Obrázek č. 1: Dynamika nuceného vysídlení podle Christina Boswell (2002)

Zdroj: vlastní zpracování podle Boswell (2002)

Další důležitá otázka ve výzkumu nucené migrace zní „Proč lidé zůstávají?“ (Fiddian-Qasmiyeh, Loescher, Long, Sigona a kol. 2014). Aby bylo možné pochopit proč lidé zůstávají, tak je nutné pochopit proč odcházejí. Pro výzkum vysídlení je nutné analyzovat příčiny vysídlení a porovnávat zároveň více skupin populace, nejen skupinu vysídlených, ale i skupinu těch, co zůstávají na místě (Fiddian-Qasmiyeh, Loescher, Long, Sigona a kol. 2014). Podle

Massey a Espinosa (1997) i podle Bohra-Mishra a Massey (2011) vlastnictví fyzického kapitálu obecně snižuje pravděpodobnost migrace.

Stručně řečeno, existující teorie o nucené migraci naznačují, že lidé postižení konfliktem mají tendenci zůstat ve svých domovech, pokud náklady na útěk, ztráta ekonomických příležitostí, stejně tak i pouto k domovu, převáží fyzické ohrožení (Adhikari 2013). Za jeden příklad strategie nemobility lze uvést strategii rozdělení rodiny. Ta spočívá v rozhodnutí rodiny, že někteří členové by měli zůstat a starat se o rodinný majetek. Obvykle pak zůstávají ti, kteří se jsou nejlépe schopni bránit (obvykle muži) nebo ti, kteří jsou považováni za nejméně ohrožené. Za strategií rozdělení rodiny stojí snaha o minimalizaci rizik. Obecně se zdá, že čím konkrétnější hrozba existuje, tím může být taková strategie efektivnější (Harpviken 2009).

3.3.1. Vliv sociálních vazeb na nucenou migraci

Rozhodnutí, zda migrovat nebo zůstat na místě je pro mnoho lidí náročnou volbou, zejména pak v době války, kdy je ohrožena osobní bezpečnost, zároveň klesá míra informací a ekonomické zdroje se stávají nejisté. Jednou z možností, jak se mohou lidé dostat k informacím jsou mezilidské vztahy, které spojují migranty v cílových prostorech s jejich původní komunitou.

Podle Harpviken (2009) by se měly studie sítí ve válečné migraci inspirovat existující literaturou, která studuje, jak se lidé vyrovnávají s katastrofami.

V 80. letech se předpokládalo, že hustota sociální sítě je rozhodující pro schopnost obnovení komunity po katastrofě (Oliver-Smith 1986, Picou, Marshall, Gill 2004).

Někteří odborníci také poukázali na přehlížení lokálních kapacit v oblasti rekonstrukce (Anderson and Woodrow 1989). Do poloviny 90. let byla důležitost sítí pro přežití pevně stanovena (Harpviken 2009). Studie člověkem způsobených katastrof naznačují fragmentační vliv na sociální sítě (přerušování vazeb). Obecně se pak předpokládá, že se sociální sítě v době války rozpadají a ztrácejí význam. Takový předpoklad je ovšem problematický (Duffield 2001). Válka jistě vyvolává tlak na sociální sítě, což může vést dokonce k přerušení vazeb. Na druhou stranu konflikt může vést k posílení nebo dokonce k budování nových vztahů (Wood 2008). Válka se často pojí s narušením státní autority a ničením civilních institucí, proto je pravděpodobný rostoucí význam sociálních sítí u lidí, kteří nemohou očekávat podporu nebo ochranu od státu. Za takových okolností se lidé obvykle uchylují pro informace, ekonomickou pomoc a bezpečnost právě k příbuzným a přátelům. Studie zkoumající sociální sítě v době

války naznačují, že „rozpad důvěry“ se často pojí s válkou, zejména občanskou. Rozpad pak posiluje význam rodinných a příbuzenských vazeb (Colletta and Cullen 2000; Harvey 1998). Co se týče informací, tak dle Massey (1993) jsou informace poskytované skrze transnacionální sítě nezbytné pro rozhodování o migraci. Důvodem je, že sítě poskytují přístup k informacím o podmínkách v cíli, ale i o možnostech, jak se tam dostat. Rozhodnutí migrovat nezáleží pouze na informacích o cíli. Informace o tom, co lze očekávat v zemi původu jsou přinejmenším stejně tak důležité.

Studie naznačují, že většina válečných migrantů je motivována spíše očekávaným ohrožením než hrozbou, která se již plně projevila (Koehn 1991). Navíc samotná geografická mobilita (například nucená migrace) může podporovat tvorbu nových vazeb. Úkolem výzkumníka by mělo být rozlišení vazeb, jejich ovlivnění nejistotou z konfliktu a určení, zda jsou některé druhy vazeb pro řešení krizové situace v době války vhodnější než jiné (Harpviken 2009).

3.3.2. Strategie vysídlených z ozbrojených konfliktů

Jak ukazují studie válečné mobility migrační strategie jsou velmi rozmanité, což ztěžuje generalizaci. Způsoby prchání se zabýval Zetter (2014). Na základě dat UNHCR tvrdí, že většina nuceně vysídlených (až 95 %) zůstává ve své zemi původu nebo v zemi v bezprostředním sousedství.

„Nejvíce charakteristickým rysem současných vzorců vysídlení je, že nucení migranti mají čím dál větší sklony uchýlovat se k širším modelům v oblasti mobility na regionální i globální úrovni“ (Zetter 2014).

3.3.2.1. Lokalizace vysídlení

Studie ukazují, že většina nucených migrantů zůstává ve státech původu (IDPs) a menší část odchází do zahraničí (Zetter 2014). Obecně můžeme identifikovat tři druhy pohybů a to lokální, vnitrostátní a mezinárodní (Bohra-Mishra a Massey 2011).

Nejčastěji vysídlení žijí v urbánních oblastech uprostřed hostitelské komunity, a ne v táborech, jak je často zobrazováno médii (Zetter 2014). Důvod proč si vybírají městské lokality je převážně ekonomický, protože ve městech mají větší možnosti při hledání zaměstnání. Na druhou stranu města samotná zřídka poskytují právní ochranu a pomoc, jaká je naopak dostupná v uprchlických zařízeních. Většina tzv. vysídlených žije u příbuzných,

v neformálních osadách, squatují ve veřejných budovách nebo zvládají žít v jejich vlastních pronajatých domech či apartmánech. Život ve městech komplikuje identifikaci vysídlených na rozdíl od uprchlických táborů nebo komunitních centrech (Fielden 2008).

Jakým způsobem konflikt ovlivňuje lokální, vnitrostátní a mezinárodní migraci se zabývali ve své studii nepálského konfliktu Bohra-Mishra a Massey (2011). Podle jejich zjištění má násilí největší vliv na potlačení mezinárodní migrace a méně výrazný vliv na potlačení vnitřní migrace. Pravděpodobnost mezinárodní migrace klesá téměř na nulu už při nízké úrovni násilí, zatímco pravděpodobnost vnitřní migrace klesne až na nulu při střední úrovni násilí. Pravděpodobnost migrace na lokální úrovni je větší než pravděpodobnost migrace mezinárodní i vnitrostátní bez ohledu na úroveň násilí. Lokální migrace se stoupající úrovní násilí klesá až do středních hodnot násilí, ovšem jak násilí dosáhne velkého rozsahu, tak se začíná zvyšovat pravděpodobnost lokálních pohybů. Co se týče směru vysídlených, tak podle More a Shellman (2007) hrají kultura a náklady na cestu významnou roli v rozhodování. Podle studie mají lidé tendence chodit tam, kam před nimi již šli jiní, a také na nejbližší místa, kde se mohou vyhnout vysokému stupni násilí. Jinými slovy prchnou od násilí do co nejbližších míst, kde jiní uprchlíci již byli před nimi. Role ekonomických příležitostí a institucí chránících lidská práva je podle těchto autorů významná méně.

3.3.2.2. Vysídlení v mikroměřítku (lokální krátkodobé vysídlení)

Ve většině současných konfliktů je obvykle v počáteční fázi násilí v malém měřítku a má tendenci spontánně „vybuchnout“. Jakmile vysídlení začne být nevyhnutelné, tak IDPs využívají množství strategií včetně „sebeobran“ a vysídlení v mikroměřítku (Zetter 2014). Důkazy z Jižního Súdánu, Zimbabwe a Myanmaru dokazují, že komunity organizují své sebeobrané strategie k odvrácení nebo zvládnutí nuceného vysídlení. Například kmen Nuba z Jižního Súdánu našel ochranu před leteckým bombardováním v horských jeskyních, kde přežíval jenom na kořínkách, listech a ovoci (Zetter 2014). Vysídlení v mikroměřítku je charakteristická sebeobraná strategie zvláště pro IDPs. Z počátku konfliktu mají lidé tendenci zůstat v blízkosti svého bydliště s vírou, že se vrátí v brzké době do svých domovů. Obvykle se objevuje cyklická mobilita mezi obvyklým bydlištěm a dočasným útočištěm (Zetter 2014). Takový pohyb může být mezi venkovskými lokalitami, uvnitř nebo mezi městskými oblastmi, a tyto pohyby jsou omezeny jen pohybem přes ulici nebo napříč předměstskými oblastmi. I když vysídlení v mikroměřítku zmenšuje bezprostřední ohrožení a ponechává vyhlídku

k návratu, tak lidé stále mohou být vystaveni extrémnímu nebezpečí, pokud neodešli z oblasti konfliktu (Zetter 2014).

3.3.2.3. *Cyklická mobilita*

Na rozdíl od minulosti není pojem vysídlení dnes vnímán jako pouhý pohyb z místa násilí do místa bezpečného útočiště. Krátkodobé vysídlení může vést k cyklické mobilitě, která je často udržitelná po delší časové období a také na větší vzdálenosti (vnitřní/mezinárodní). U cyklické mobility se návrat uskutečňuje v závislosti na bezpečnostní situaci, přičemž stále zůstává otevřená možnost trvalého návratu. Lidé se vracejí vybrat nájemné, posoudit stav majetku a podniků, navštívit rodinu nebo posoudit, zda násilí dostatečně kleslo pro trvalejší návrat (Chatty a Mansour 2011; Zetter 2014). Cyklická migrace tak výrazně snižuje bezpečnostní rizika oproti setrvání v místě bydliště, což potvrzuje studie konfliktu v Afghánistánu. Fyzickému riziku se cykličtí migranti vystavují při svém návratu do svého bydliště. Cyklická mobilita jako strategie pro minimalizaci rizik je častým způsobem, kterou přijalo mnoho IDPs i uprchlíků ze Somálska, Súdánu, Afghánistánu i Iráku (Zetter 2014).

Dle výzkumu v Kolumbii navíc s pravidelným nebo cyklickým vysídlením souvisí sociální sítě. Při zkoumání mobility konfliktu v Kolumbii bylo zjištěno, sociální sítě byly extrémně rozvinuté v oblastech, kde docházelo k pravidelnému/cyklickému vysídlení, potencionální vysídlenci se spoléhali na varovné signály (tradiční i moderní technologie) (Sørensen 2001).

3.3.2.4. *Návratnost/trvalé přesídlení*

Podle Martin a Tirman (2009) bychom nucenou migraci neměli brát pouze jako termín vztahující se k pohybu uprchlíků, IDPs, atd., ale jako proces, který začíná již před oním pohybem a končí s reintegrací v domovské komunitě nebo integrací v komunitě nové. K příčinám odchodu (nejběžnější příčiny uvedené výše) je tedy vhodné uvést i způsoby, jak nucená migrace zaniká (Martin a Tirman 2009).

Nejlepší řešení je bezpečný a důstojný návrat po vyřešení konfliktu (dočasná migrace) (Martin a Tirman 2009). Zároveň většina vysídlených se chce vrátit domů, jakmile jim to podmínky dovolí (Castles 2006). Jedním ze způsobů, jak realisticky odhadovat, zda bude mít konflikt řešení je aplikace teorie zralosti (Kaválek 2018). Návrat patří mezi preferované řešení, protože vrací jednotlivce a rodiny do jejich komunit a zemí. Často však dochází k návratům ještě před vyřešením konfliktu. I po ukončení hlavních bojů mohou existovat prostory, kde násilí přetrvává, stejně tak po úplném konci konfliktu zůstávají následky (pozemní miny nejsou

vyčištěny. Infrastruktura nemusí být ještě obnovena a může existovat nedostatek příležitostí k důstojnému životu v oblastech, které byly roky ničené konfliktem) (Martin a Tirman 2009).

Pokud návrat není možný, tak druhé nejžádanější řešení je integrace v nové lokalitě (trvalá migrace), a to buď v nové hostitelské zemi v případě uprchlíků nebo v domovské zemi v případě IDPs. Integrace na místní úrovni obecně umožňuje vykořeněným skupinám zůstat ve známém prostředí. Často se uchylují do lokalit s podobným jazykem a zvyky. Hostitelské země a v případě IDPs – hostitelské komunity vidí často nucené migranty jako přítěž nikoli jako příležitost. Často množství příchozích převyšuje schopnost hostitelů absorbovat je do svých komunit. Integrace IDPs v nové lokalitě se dá považovat za pochopení konfliktu jako konfliktu, který nebude ukončen způsobem, jenž by byl vhodný pro návrat původních obyvatel do původních lokalit (Martin a Tirman 2009).

Přesídlení do třetích zemí je nejméně využívané řešení vysídlení. Přemístění uprchlíků a vysídlených osob do vzdálených míst, které mohou být ekonomicky, kulturně i politicky vzdálené, je pro všechny strany obtížné i nákladné, včetně nucených migrantů, kteří si musí projít druhým vykořeněním. Přesto to je v některých případech jediné možné řešení.

Nalezení a využití jednoho z těchto tří řešení není ovšem konec cyklu vysídlení. Úplná integrace trvá mnohem déle než proces návratu nebo proces přesídlení (Martin a Tirman 2009).

3.3.2.5. Rozdíl strategií podle pohlaví

Co se týče genderového zastoupení, tak v konfliktních situacích jsou ženy a dívky méně pohyblivé než jejich mužské protějšky. Omezení, která komplikují ženám mobilitu mohou zahrnovat odpovědnost za děti, staré osoby nebo osoby se zdravotními potížemi. Dále do hry vstupují bezpečnostní, kulturní a finanční překážky při cestě bez mužského doprovodu. Ženy jsou z těchto důvodů méně pohyblivé a častěji zůstávají v rámci hranic státu (Martin a Tirman 2009). Proto jsou ženy vnímány jako více zranitelná skupina, která zároveň častěji vyhledávají oficiální centra pro vysídlené, kde mají zajištěnou alespoň základní formu ochrany. Podle odhadů jsou konfliktem ovlivnění uprchlíci a IDPs ze 70–75 % složeni z žen a jejich nezaopatřených dětí (Martin a Tirman 2009). Toto rozdělení se obecně nevztahuje na žadatele o azyl, kteří usilují o vstup do rozvinutějších zemí např. Severní Ameriky, Evropy a Oceánie (Martin a Tirman 2009).

Muži obvykle využívají více strategií, i když je nutné podotknout, že často nejde o individuální rozhodnutí, ale o rozhodnutí rodiny (minimalizace rizik). Jedna ze strategií je nemobilita nebo mobilita pouze v mikroměřítku. Muži častěji zůstávají v místech původu a starají se o rodinný majetek a vystavují se tak zvýšenému riziku (Martin a Tirman 2009; Harpviken 2009; Sørensen 2001). Za specifických podmínek může nastat i situace opačná, kdy muži odcházejí a ženy s dětmi zůstávají, například pokud existuje riziko verbování do armády. Ze stejného důvodu (minimalizace rizik) patří muži častěji mezi ty, kdo se cyklicky vrací. Vracejí se, aby zkontrolovali majetek a zjistili, zda se konflikt uklidnil a je možný návrat (Harpviken 2009; Sørensen 2001).

3.3.3. Příklady studií vysídlení u vybraných států/konfliktů

Přestože žádný konflikt není stejný, vybral jsem pro podrobnější analýzu tři konflikty/státy. Prvním z nich je Gruzie, která stejně jako Ukrajina spadá do sféry zájmů Ruska. Zároveň v posledních dekádách proběhly v Gruzii dva konflikty. Výsledkem je, že Abcházie se stala světově neuznaným, na Rusku závislým státem. Irák byl vybrán, protože jde o jedno z nejsledovanějších ohnisek konfliktu na světě, ze kterého prchly miliony osob. Ze stejného důvodu je vybrán i Afghánistán.

Jedná se o různé konflikty, a proto je třeba mít na paměti, že se v různých aspektech mohou lišit důvody a způsoby vysídlení. Na příklad možnosti přepravy v různých geografických prostředích se mohou lišit. Přesto se v těchto vybraných konfliktech mohou být nalezena podobná schémata vhodná i pro analýzu konfliktu řešeného v této diplomové práci, tedy konflikt na Ukrajině.

3.3.3.1. Gruzie

Před válkou byla podle sčítání lidu v roce 1989 celková populace v Abcházii 525 000 obyvatel, z toho 45,7 % Gruzínců, 17,8 % Abcházců, 14,6 % Arménů a 14,3 % Rusů (Dale 1997). V roce 1997 Gruzínské ministerstvo pro uprchlíky tvrdilo, že v Gruzii je celkově vysídleno 268 072 osob z Abcházie, jiný zdroj uvádí, že v důsledku války bylo 200 000 až 250 000 vnitřně vysídlených osob (ICG 2006).

Nicméně mnoho Gruzínců nikdy neopustilo Abcházii, a to ani v průběhu bojů. Členové smíšených manželství zůstávali, obzvláště pokud byl manžel abchazského původu. Mnoho starších obyvatel zůstalo, zejména pokud neměli blízké příbuzné, kteří by jim pomohli prchnout nebo je vzít do svých domovů v bezpečnější oblasti (Dale 1997).

Arméni, Rusové i Gruzínci a další z Abcházie s vazbami v Rusku (, které podporuje Abcházii) odešli do Ruska po dobu trvání války. Odešli především muži, kteří nemohli najít práci. Mnoho, zvláště mladých lidí zůstalo v Rusku, aby zde mohli studovat a pracovat (Dále 1997; Mullen and Ryan 1998; Sørensen 2001).

Na rozdíl od ostatních etnických skupin Abcházci většinou Abcházii neopustili, místo toho byli vnitřně vysídlení (Dale 1997). Mnoho Abcházců se po válce vrátilo do svých domovů, přičemž mnoho dalších zůstalo trvale dislokováno mimo své domovy. Důvodem, proč zůstali dislokováni, bylo zničení domovů a ekonomické infrastruktury (Dale 1997).

Důvody pro vysídlení v gruzínsko-abcházském konfliktu byly primárně etnického rázu. Abcházové i Gruzínci v rozhovorech uváděli jako důvod migrace hrozbu násilí, a to i proti civilistům. Navíc Gruzínci uváděli také ničení domovů a jejich majetku nebo jeho zábor (Dale 1997).

Výsledkem tohoto konfliktu je ten, že většina Gruzínců opustila Abcházii a odešla do jiných částí Gruzie. De jure jsou považováni za IDPs. Obzvláště velké skupiny IDPs odcházely do měst jako Tbilisi, Kutaisi a Zugdidi. Tbilisi je největší a hlavní město Gruzie, Kutaisi je druhé největší město a zároveň leží na koridoru z Abcházie do Tbilisi. Zugdidi je páté největší město, ale leží hned za hranicí s Abchází, a je tedy nejsnáze dosažitelné. Poté co se IDPs usadili v Gruzii, snažili se vylepšit své životní podmínky. Obvykle se stěhovali z komunitních center (školy, administrativní budovy, školy, hotely atd.) nebo naopak. V roce 1997 40–50 % z IDPs žilo v komunitních centrech. Většinou se jednalo o ženy, děti, důchodce a osoby se zdravotním postižením, přičemž největší podíl IDPs ve společenských střediscích (okolo 65 %) byl v Kutaisi (Dale 1997; Sørensen 2001).

V roce 2015 byly v Gruzii dvě hlavní skupiny IDPs. První skupina jsou vysídlení z gruzínsko-abcházského konfliktu z let 1990–1993 a druhá skupina je výsledkem rusko-gruzínského konfliktu z roku 2008 s celkovým počtem asi 260 000 vysídlených osob (Hosner, Zarubuschvili, Wagner 2015). V roce 2014 až 56 % IDPs z Abcházie stále žilo v komunitních centrech. Přitom nejvíce IDPs pobývalo v regionech Tbilisi (94 721), v regionu Samegrelo-Horní Svanetie se správním městem Zugdidi (85 075) a v regionu Imeretie se správním městem Kutaisi (25 03) (Hosner, Zarubuschvili, Wagner 2015).

3.3.3.2. Irák

Od počátku invaze NATO do Iráku („Operace Irácká svoboda“ z 20. března 2003) do roku 2008 bylo z důvodu strachu o svoji bezpečnost nuceno opustit své domovy mezi 4 a 5 miliony obyvatel (ICG 2008). Z těchto 4 až 5 milionů vysídlených bylo odhadem 2,8 milionu Iráčanů vnitřně vysídlených a okolo 2 milionů uprchlo do zahraničí (Chatty a Mansour 2011). Dle dat UNHCR z roku 2008 byl počet iráckých uprchlíků 1 785 121 (UNHCR 2009). Většina z tohoto počtu (asi 1 milion) směřovala podle vládních odhadů do Sýrie (O'Donnell, Newland 2008). Dalších 50 000 skončilo v Libanonu, až 70 000 v Egyptě, 60 000 v Iránu a odhadem 200 000 ve státech Perského zálivu. Také se upravila čísla IDPs, jejichž počet klesl na 1,55 milion tak, že se vyloučili z výpočtů lidé vysídlení již před invazí a začali se považovat za integrované do společnosti (UNHCR 2009; Harper 2008; Chatty a Mansour 2011).

Nucené vysídlení není pro Irák nový jev. Politická perzekuce nutila obyvatele opouštět své domovy po několik dekád. Masová migrace nezačala s příchodem invazních vojsk v roce 2003. Místo toho migrace vznikla až se zhroucením bezpečnosti v letech 2006 a 2007, kdy se konsolidovaly radikální skupiny. Drtivá většina odchodů z domů byla výsledkem „etnicko-sektářských čistek“ (Chatty a Mansour 2011).

Uprchlíci v Sýrii, Libanonu a Jordánsku pocházeli asi z 80 % z urbánních oblastí, převážně z Bagdádu. To není překvapující vzhledem k tomu, že k velké části násilných událostí došlo ve smíšených sunnitsko-šíitských oblastech². Většina těchto uprchlíků přebývá ve městech (Harper 2008).

Migrace z Iráku není „jednosměrná“, často se jedná o migraci cyklickou. Tato forma mobility je výsledkem vleklosti situace a obsahuje strategii zvládání rizik pomocí řízeného rozptylu rodin, kdykoliv je to možné. Vysídlení se vracejí do zón konfliktu vybrat důchody, posoudit stav majetku a podniků, navštívit rodinu nebo posoudit, zda násilí dostatečně kleslo pro trvalejší návrat. Cyklická migrace výrazně snižuje riziko fyzického ohrožení, ačkoli riziku mohou být cykličtí migranti vystaveni při svém návratu (Chatty and Mansour 2011).

3.3.3.3. Afghánistán

Sovětská válka v Afghánistánu (1978 až 1989) vedla k jednomu z největších pohybů nuceně vysídlených za poslední desetiletí. Na počátku 90. let bylo odhadováno 7,5 milionu vysídlených osob (Knowles 1992). Z toho bylo 3,2 milionu bylo registrováno v Pákistánu, 2,3

---

² Sunnité a šíité jsou dvě hlavní větve islámu.

milionu registrováno v Íránu a IDPs bylo podle odhadů asi 2 miliony (Knowles 1992). Repatriace vysídlených začala po odchodu vojsk SSSR v roce 1989, ale na významnou úroveň se dostala až po pádu vlády Najibullaha v dubnu roku 1992. Během zbývajících částí roku se vrátilo přibližně 1,4 milionu uprchlíků. Konflikt mezi frakcemi v roce 1993 snížil tempo repatriace a v následujícím roce se vrátilo pouze 330 000 lidí. Ve výsledku tedy bylo více nově vysídlených v důsledku nových bojů než repatriovaných (Harpviken 2009). Během vlády Talibanu (1996–2001) docházelo k trvalému odchodu osob z velkých měst a oblastí, kde Taliban nebyl schopný udržet trvalou kontrolu. Koaliční kampaň zahájila další kolo vysídlení v některých regionech. Ustanovení mezinárodně uznávané přechodné vlády v prosinci 2001 spustilo vlnu návratů. Během roku 2002 se podle odhadů vrátilo 2,3 milionu lidí. To znamená, že nejméně polovina obyvatel Afghánistánu někdy za poslední dvě dekády migrovala. Každý Afghánec dobře zná někoho, kdo byl nucen k migraci (Harpviken 2009).

Jedna z největších skupin IDPs žila v hlavním městě Kábulu a většina z nich přebývala u příbuzných. Celkově 65 % vnitřně vysídlených v Kábulu z 65 % tvořily děti (Sørensen 2001). V některých rodinách muži zůstali a starali se o rodinný majetek, nicméně většina byla nakonec stejně odvedena do armády nebo zabita. Sørensen také zmiňuje jiné strategie, při kterých se muži vraceli během přerušení bojů do domovů, aby překontrolovali svůj majetek a pokračovali v zemědělství. Možnost návratu byla podmíněná existencí bezpečného koridoru mezi místem útočiště a místem, ze kterého byli vysídleni (Sørensen 2001). V jiné oblasti, kde bylo dostatečně bezpečno, aby mohla většina obyvatel zůstat, používaly rodiny jinou strategii. Muži, kterým hrozilo riziko odvedení do armády, odcházeli pryč a zbytek rodiny zůstával (Harpviken 2009). Migrační modely byly celkově velmi rozmanité, což vlastně znemožňuje jejich generalizaci. Lidé uprchli v různých dobách, z různých důvodů a do různých destinací na různou dobu (cyklické, dočasné pohyby). Někteří uprchli z jednoho místa, zatímco jiní do něj dorazili nebo se do něj vrátili (Harpviken 2009).

3.4.Ukrajina

Ukrajina je přímořský stát, který vznikl 24. srpna 1991 rozpadem SSSR. Leží u Černého moře ve východní Evropě a sousedí s Ruskem, Běloruskem, Polskem, Slovenskem, Maďarskem, Moldavskem a Rumunskem. Celková délka hranice včetně Krymského poloostrova činí 5 618 km (CIA 2018). Rozlohou je tento stát po Rusku druhý největší v Evropě. Počet obyvatel Ukrajiny byl pro rok 2017 odhadován na 44 milionů obyvatel, jedná se tak o 32.

nejlidiatější stát světa. Rozloha Ukrajiny je dle CIA (2018) 603 550 km², což je přibližně 5,9 % rozlohy Evropy. Hrubým odhadem je 7 % Ukrajiny okupováno Ruskem nebo proruskými separatisty. Jde o oblast celého Krymu a okolo jedné třetiny oblastí Luhansk a Doněck (CIA 2018).

Etnické složení Ukrajiny je tvořeno zejména Ukrajinci (77,8 %), Rusy (17,3 %), Bělorusy (0,6 %), Moldavany (0,5 %), Krymskými Tatary (0,5 %), Bulhary (0,4 %), Maďary (0,3 %), Rumuny (0,3 %), Poláky (0,3 %) a Židy (0,2 %). Jazyková struktura obyvatelstva Ukrajiny je tvořena zejména ukrajinštinou 67,5 % a ruštinou 29,6 % (CIA 2018). V roce 2014 ukrajinský parlament zrušil platnost jazykového zákona z roku 2012, který umožňoval využití regionálního jazyka (jazyk kterým mluví nejméně 10 % obyvatel oblasti) ve vládních a dalších institucích. V roce 2018 ústavní soud rozhodl, že jazyková legislativa z roku 2012 byla protiústavní, tedy neplatná. Ukrajinština zůstala jediným oficiálním celostátním jazykem (CIA 2018).

3.4.1. Vznik ukrajinské identity

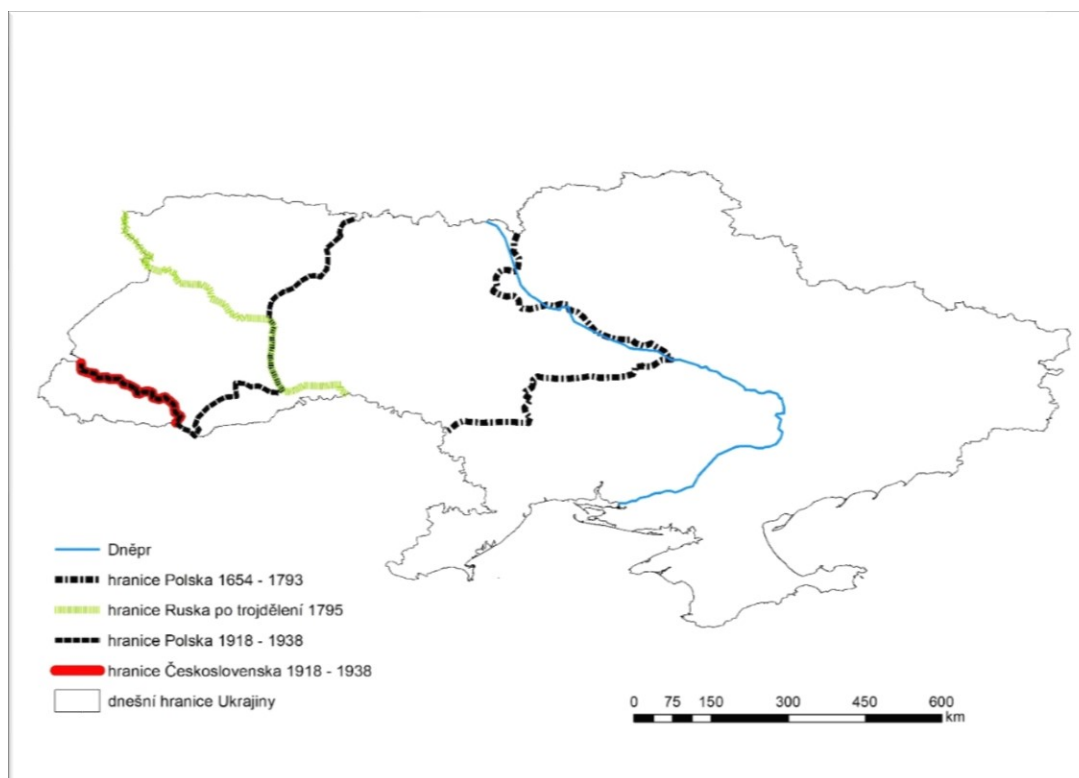
Jedna z hlavních příčin nehomogenosti Ukrajiny je její historický vývoj. Ačkoli náš pohled na Ukrajince vychází z představy jednotné společnosti, realita Ukrajiny je komplikovanější. Historie Ukrajiny je úzce spjatá s dějinami Polska, Běloruska, Litvy, Osmanské říše, Rakouska-Uherska, Mongolska a Ruska (Subtelny 2009; Štěpáník 2016).

Počátek Ukrajinské identity se datuje do 17. století, kdy došlo k povstání Bohdana Chmelnického, které je považováno za první pokus o zřízení státního útvaru, což představuje mezník pro ukrajinské národní uvědomění. Povstání proti Polsku vyústilo ve vznik autonomního kozáckého státu ztvrzeného Zborovskou dohodou v roce 1649. V čele státního útvaru stál hetman, od čehož se celý státní útvar označuje za hetmanát. Výsledkem vlády Bohdana Chmelnického bylo podepsání Perejeslavské dohody v roce 1654, kdy kozáci přísahali věrnost carovi. Celá oblast levého břehu středního toku řeky Dněpr se tak dostala pod Ruskou ochranu. Z Ruského pohledu jde o opětovné sjednocení Ruska, a naopak z ukrajinského pohledu šlo o vyměnění části autonomie hetmanátu za vojenskou podporu proti Polsku a Tatarům. Výsledkem dohody bylo rozdělení vlivu na dalších více než 100 let, kdy ruská strana měla vliv na vývoj levého břehu Dněpru a polská strana na pravý břeh (Jelen 2016; Subtelny 2009; Štěpáník 2016).

Další významnou událostí bylo rozdělení Polska v letech 1772 až 1795. Polsko v 18. století postrádalo centrální moc a bylo politicky slabé. Tuto slabost využilo sílící Rusko, Prusko a Rakousko-Uhersko. Výsledkem tří dělení v letech 1772, 1775 a 1795 byl zánik Polska. Na území dnešní Ukrajiny dělení proběhlo následovně; Rusko získalo většinu území na pravém břehu Dněpru s výjimkou Haliče, ten dostalo Rakousko. Zábor ze strany Ruska byl vysvětlen ochranou práv pravoslavných obyvatel a nastolením pořádku (Jelen 2016; Štěpáník 2016; Kšicová 2014).

Mapa č. 1: Teritoriální vývoj Ukrajiny

Zdroj: vlastní zpracování podle Jelen (2016)

Důsledkem rozdělení se dostala většina území pod správu Ruska a probíhala na něm silná rusijanizace i rusifikace³. V roce 1863 carská vláda zakázala používání ukrajinského jazyka ve školách a tisku. Asimilace obyvatelstva Ukrajinců s Rusy probíhala díky ortodoxnímu náboženství snadněji, než tomu bylo při nadvládě křesťanského Polska. Rusijanizace byla využívána pro záměr ruské politiky ovládnout černomořské pobřeží, což bylo navíc umocněno anexí Krymu a budováním měst jako Sevastopol a Dnětropol' (Dnětropol'sk). Urbanizace více zesílila

³ Rusijanizace: podpora osídlování Rusy; rusifikace: prosazování ruštiny a ruské kultury (Jelen 2016)

s industrializací Donbaské pánve, města se stala kosmopolitní a silně rusifikovaná, Ukrajinci tvořili převážně venkovskou populaci (Jelen 2016; Štěpaník 2016; Kšicová 2014).

Konečnou epizodou formování ukrajinské identity a teritoriálního vývoje bylo krátké čtyřleté období nezávislosti po roce 1917. V tomto období vznikly dvě republiky Ukrajinská lidová republika (ULR) a Západoukrajinská lidová republika (ZULR) (Jelen 2016; Štěpaník 2016; Kšicová 2014).

Ukrajinská lidová republika (ULR) vznikla na levém ruském břehu Dněpru. I přes deklaraci, že zůstanou součástí Ruska, měli bolševici po osamostatnění Finska obavu z osamostatnění ULR. Aby dostali opět pod kontrolu celou Ukrajinu, založili Ukrajinskou sovětskou republiku a prohlásili ULR za národ buržoazních elit. Což vedlo k občanské válce s Rusko-ukrajinským charakterem (Jelen 2016; Štěpaník 2016; Kšicová 2014).

Západoukrajinská republika (ZULR) vznikla na území východní Ukrajiny v roce 1918, nebyla ovšem uznána a Polsko s podporou Dohody jí vyhlásilo válku. Později se oblast ZULR stala součástí Polska, které si vzalo Halič, Československa s Podkarpatskou Rusí, a Rumunsko získalo území Bukoviny. Tím se opět na několik desítek let rozdělil vývoj západní (demokratické) a východní (sovětské) části Ukrajiny. Sovětskou východní část na rozdíl od západní poznamenaly stalinské čistky nebo kolektivizace. Vznik republik znamenal výchozí bod pro jejich vlastní samostatný státní útvar (Jelen 2016; Štěpaník 2016; Kšicová 2014). Výsledkem tohoto rozdílného vývoje pak je, že ukrajinská populace sdílí různé historické zkušenosti a symboly, a odlišně vnímá a interpretuje tytéž události (Dostál a Jelen 2017).

3.4.2. Krize na Ukrajině

3.4.2.1. Euromaidan

Sled událostí dnes známých jako Euromaidan započaly 21. listopadu 2013, kdy vláda náhle upustila od plánu přidružení k EU. Jeden z důvodů, proč Janukovyčova vláda odmítla přidružení, byl podle některých zdrojů tlak z Ruska. Rusko hrozilo přerušением obchodních vazeb s Ukrajinou a po odmítnutí plánu přidružení se 16. prosince Rusko a Ukrajina dohodly na částce 15 miliard dolarů, které poskytne Rusko na pomoc Ukrajině. Tvzení, že Rusko chtělo ovlivnit přidružení k EU dává smysl vzhledem ke společné historii i geopolitice Ukrajiny a Ruska. Pro Rusko je Ukrajina klíčové území, z historického pohledu byla Ukrajina nárazníkovým prostorem, který chránil jádro Ruska před invazí nepřátel (Napoleon, nacistické Německo, ...) a zároveň bránou do Evropy.

Dnes Ukrajina spadá do tzv. „blízkého zahraničí“. Blízké zahraničí je koncept, kterým se Rusko od poloviny 90. let snaží obnovit velmocenské postavení a jehož cílem je kontrolovat blízké zahraničí, k čemuž využívá ekonomické, politické a vojenské nástroje. Státy Rusku loajální mají podporu ekonomickou, politickou i vojenskou. Naopak ty, které nemůže kontrolovat, se snaží oslabit ekonomickým vydíráním, vnitřním rozkladem a demonstrací síly (např. intervence v Gruzii). Ukrajina je pro Rusko primární cíl, neboť je klíč k obnovení velmocenského postavení, protože se Rusko bez Ukrajiny nemůže stát velmocí evropskou, natož pak globální (Vosátková 2014). Ovšem najdou se i zdroje, podle kterých je začátek Euromaidanu čistě výtvor vnitřních problémů státu. Samotný prezident Janukovyč ze „svých“ problémů obviňoval západní zpravodajské služby.

Zajímavý je také pohled Mearsheimera (2014), který viní Západ z vyprovokování Putina, čímž západ způsobil problémy na Ukrajině. Mezi kroky, kterými západ provokoval, bylo podle něj plánované rozšíření NATO o Ukrajinu, dále evropský program Východního partnerství, jehož cílem je užší spolupráce zemí východní Evropy s EU, a v neposlední řadě snaha Západu šířit západní demokratické hodnoty (Wilson 2014; Peisakhin 2015; BBC 2014; Valdai 2014; Ukraine.csis 2018; Ruland 2015; Mersheimer 2014).

Neochota podepsat přidružení k EU vyvolala vlnu protestů, které původně začaly tweetem novináře Mustafi Naima, jenž pracoval pro Ukrajinskou Pravdu. První demonstrace na kyjevském Náměstí Nezávislosti byly poklidné. Z počátku se jich účastnilo jen několik set lidí z řad sledujících Naima a jeho známých (Wilson 2014). V noci na 30. listopadu těžko oděni policisté napadli a zbili několik tuctů poklidných a neozbrojených protestujících na náměstí a přilehlých ulicích, dle oficiálních údajů jich bylo 79. Večer téhož dne už bylo na náměstí okolo 10 000 protestujících. Většina z nich (70 %) protestovala proti brutalitě a násilí, i když původní demonstrace byla zaměřena proti Jankovyčovu nepodepsání přidružení k EU (54 %) (Wilson 2014; Economist 2013).

Je tak nastolená otázka, proč vlastně policie napadla a surově zbila demonstranty? Podle monitoringu veřejného mínění z 25. listopadu k tomu Janukovyč nemusel mít důvod. Na přímou otázku, zda se změní postoj na Janukovyče při nepodepsání dohody 53 % lidí odpovědělo, že se jejich postoj nezmění. Podle bývalého policejního generála Hennadiy Moskala byl Janukovyč jediný, od kterého mohl přijít takový rozkaz. Po zralé úvaze se zdá, že vypuknutí policejní brutality bylo produktem vnitřního soupeření mezi Janukovičovými spolupracovníky (Peisakhin 2015).

Poté vždy když protesty začaly slábnout, vláda je svými kroky na potlačení demonstrantů opět posílila. Mezi takové kroky můžeme počítat bezpečností operaci na vyčištění Majdanu z 11. prosince nebo zavedení zákonů omezujících občanská práva z 16. ledna – například postavit stan, jeviště nebo jenom zvukovou techniku bez povolení policie bylo nezákonné. Jedna z klíčových událostí začala 19. ledna, když se shromáždilo 200 000 lidí na protest proti „diktátorským zákonům“ a vydalo se na pochod k parlamentu. Pochod byl přerušen policejní bloádou. Potyčky mezi oběma stranami eskalovaly, až byli 22. ledna zastřeleni dva protestující. S první smrtí byl dosažen bod, od kterého nebylo návratu, což je ironické, neboť je pro Ukrajinu 22. leden zároveň den sjednocení. Mnoho protestujících od toho dne nově nevidělo jinou možnost řešení krize než prezidentské volby. Také se proměnila skladba protestujících, studenty nahradili třicátníci a čtyřicátníci odhodlaní bojovat s vládními silami (Wilson 2014; Peisakhin 2015; BBC 2014).

K prvním úmrtím došlo ze tří příčin. První příčina byly zákony omezující lidská práva z 16. ledna. Druhou příčinou bylo utiskování tzv. „mimo obrazovku“. Mezi použité praktiky patřilo vyhazování zraněných protestujících z nemocničních lůžek, bití protestantů mimo kamery nebo i únosy aktivistů. Třetí příčina byla v neefektivitě vyjednávání. V konečném důsledku vedly příčiny k radikalizaci a brutalitě obou stran. Nakonec se z protestů stala revoluce (Wilson 2014; Peisakhin 2015).

Klíčové události již druhé revoluce během 10 let začaly probíhat 18. února. Okolo 8:30 h ráno se asi 20 000 protestujících se vydalo na pochod k Parlamentu, pro podporu změny ústavy ve znění jako před rokem 2004. Násilí začalo asi v 10 hodin potom, co parlament odmítl jednat o změně ústavy. Podle oficiální zprávy bylo násilí, které vedlo ke dvěma úmrtím, vyprovokováno agenty Služby bezpečnosti Ukrajiny, kteří infiltrovali mezi protestanty. Odpoledne policie za použití střelných zbraní převzala kontrolu nad oblastí, přičemž přibýlo dalších přibližně 20 obětí. Ve 22 hodin začal dlouho obávaný útok na Maidan tzv. „operace bumerang“. Ten, ovšem neproběhl podle plánu a podle odhadů ten den zemřelo 26 osob. Protiútok protestujících začal 20. února v 7:30 h, kdy chtěli zvrátit ztráty území z 18. února. Vládní síly se zdály nepřipraveny, možná protože Janukovyč v televizním vysílání deklaroval 20. únor dnem národního smutku. První výstřely odstřelovačů zazněly okolo 9. hodiny ranní. To že, 75 % výstřelů šlo přímo do srdce nebo hlavy obětí svědčí profesionalitě střelců, kteří podle fotografií stříleli z okolních budov až ze vzdálenosti 180 m. V jedenáct hodin byli dva

ostřelovači zabiti a ostatní zpanikařili (Wilson 2014; Peisakhin 2015; BBC 2014; Ukraine.csis 2018).

Konec Euromaidanu začal 21. února, kdy byla po hodinách vyjednávání pod vedením tří ministrů zahraničí Francie, Polska a Německa podepsána dohoda. Dohoda ponechala u moci Janukovyče, podmínkou bylo navrácení Ústavy z roku 2004, dále byly dohodnuty prezidentské volby v prosinci, vyšetřování násilí pod dohledem Rady Evropy a také amnestie pro všechny protestující zatčené od 17. února. Parlament poté jednomyslně odhlasoval návrat k Ústavě z roku 2004. Bylo také jednomyslně odhlasováno suspendování ministra vnitra. Janukovyč další den, 22. února, odletěl z hlavního města a dále uprchl do Ruska. Tentýž den byl Parlamentem sesazen, i když podle některých protiprávně, protože způsob sesazení nebyl souladu s Ústavou. Parlament měl povinnost kvůli mimořádným okolnostem obnovit fungování státu, a tak byl Janukovyč nahrazen Oleksandrem Turčynovem. Ten zastával pozici prezidenta do předání moci po volbách, které byly ustanoveny na 25. května 2014. Ve volbách byl zvolen prezidentem Petro Porošenko. Rusko až do voleb uznávalo za právoplatného prezidenta Janukovyče (Wilson 2014; Peisakhin 2015; BBC 2014; Ukraine.csis 2018; Valдай 2014).

3.4.2.2. Krym

V roce 1954 Chruščov daroval Ukrajině Krym. Často se o tomto „daru“ říká, že byl Chruščov opilý, když se vzdal Krymu. Faktem je, že Krym byl vždy komplikovanější, než jak o něm mluvil ve svém proslovu Putin v březnu 2014 (Wilson 2014).

„V lidských srdcích a myslích byl Krym vždy neoddělitelnou součástí Ruska.“

Ruské impérium anektovalo Krym v roce 1783, ale fakticky Krym do Krymské války neovládalo (1853–1856), od Krymské války ovládalo Rusko Krym až do roku 1917. Následovalo období, kdy Krym ovládali protibolševické síly nebo nacistické Německo. Dá se říci, že Rusko Krym reálně ovládalo opět až po druhé světové válce, tedy od roku 1945 do roku 1954. Vzhledem k tomu, že Ukrajina ovládala Krym v letech 1954–2014 tedy asi 60 let a Rusko celkem asi 70 let, tak se dá o výroku prezidenta Putina úspěšně pochybovat.

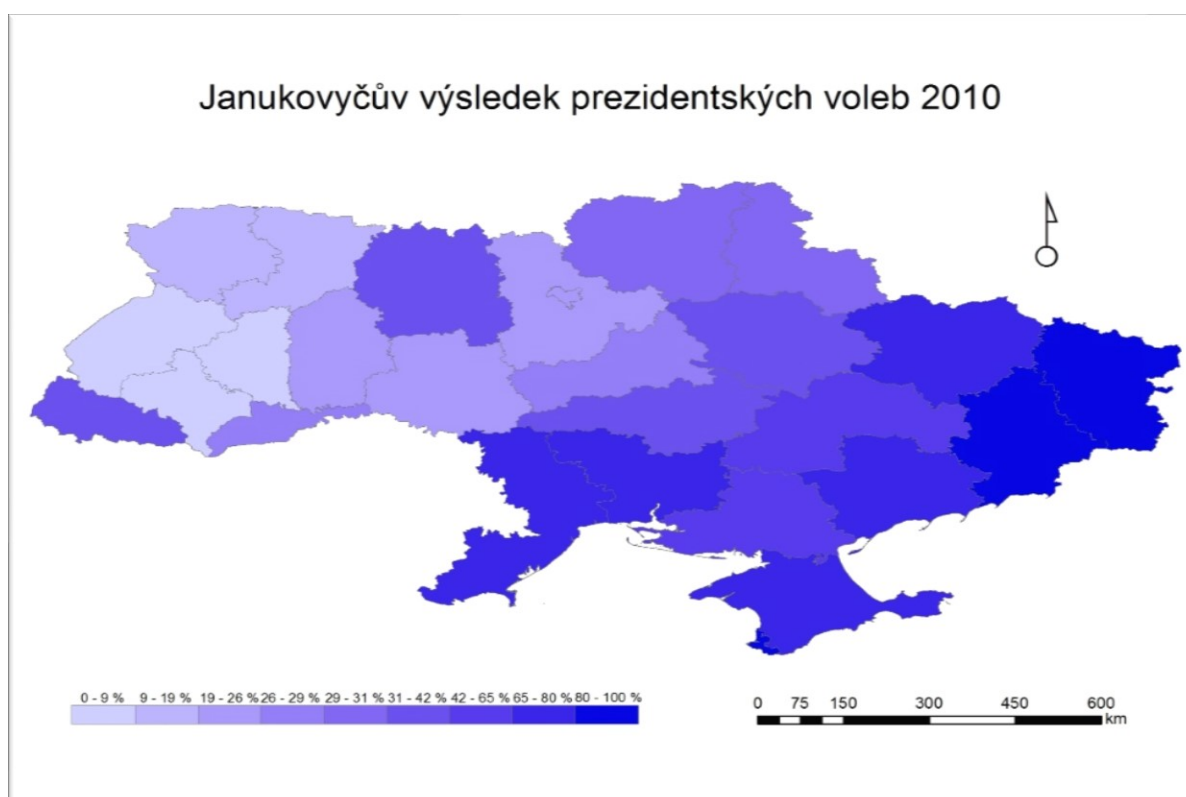
V noci z 27. na 28. února roku 2014 obsadily proruské síly důležité budovy v Sevastopolu a mezinárodní letiště u města Simferopol. Tito vojáci bez insignií, osobních dokumentů nebo mobilních telefonů, byli médií označováni za „zelené mužíčky“. Prvního března udělil Parlament prezidentu Putnovi pravomoc využít sílu za účelem ochrany ruských zájmů. Podle

odhadů Rusko své zájmy chránilo za pomoci 30–35 tisíce mužů ve zbrani. Ukrajina měla na tomtéž prostoru okolo 20 tisíc mužů, ale ozbrojené síly nedostaly žádný rozkaz (Wilson 2014). Referendum rozhodující o osudu Krymu bylo vyhlášeno na 16. 3. 2014. Podle výsledků 97 % hlasů podpořilo připojení Krymu k Rusku. Krymský parlament poté deklaroval nezávislost na Ukrajině a zažádal Rusko o přijetí. Téměř hned poté Putin 18. března podepsal předběžnou smlouvu o sjednocení Ruska a Krymu. EU, USA a Ukrajina prohlásily referendum za protiprávní a neplatné. EU a USA uvalily na Rusko sankce. Na výsledku této velké ruské krádeže to však nic nezměnilo (BBC 2014).

3.4.2.3. *Donbas/Východní Ukrajina*

Další události se odehrávaly v oblasti na východě Ukrajiny, přesněji v oblasti Doněcké uhelné pánve neboli Donbas. Jde zejména o události z Doněcko/Luhanské oblasti, tedy oblasti, kde je po Krymu nejvyšší zastoupení ruské národnosti. V Doněcké oblasti mají ruské národnosti zastoupení 38,2 % a v Luhanské oblasti 39,0 %. Ruštinu jako první jazyk používá 74,9 % obyvatel v Doněcké oblasti a v Luhanské oblasti to je 68,8 % obyvatel.

Mapa č. 2: Výsledky prezidentských voleb 2010

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Electionresources (2018)

Zároveň jde o regiony, ve kterých proruský Janukovyč drtivě vyhrál prezidentské volby roku 2010—v Doněcké oblasti s podporou přesahující 90 % a v Luhanské oblasti necelých 89 % (electionresources 2018; electoralgeography 2018). Takový výsledek voleb není žádným překvapením, vztah mezi politickou a etnickou orientací potvrzují například Dostál a Jelen (2015). Dostál a Jelen (2017) také identifikovali fantomovou hranici⁴ oddělující jižní a jihovýchodní oblasti Ukrajiny, které mají jiný historický vývoj než západní část (viz kapitola vzniku ukrajinské identity).

V průběhu Euromaidan byly pořádány provládní a proruské demonstrace Anti-maidan, které ale podle všeho nebyly spontánní reakcí nespokojených občanů, účastníci byli placeni za účast na protestech. Po sesazení Janukovyče a zrušení platnosti jazykového zákona z roku 2012, který umožňoval použití druhého jazyka na úřadech v regionech s alespoň 10 % zastoupením menšiny daného jazyka, vypukly opět protesty. Tentokrát protesty probíhaly převážně na jihovýchodě země. Protesty následně způsobily zamítnutí zrušení jazykového zákona, když 1. března prezident odmítl podepsat zrušení tohoto zákona. Protesty z té doby byly oproti Euromaidanu menší intenzity a policie je byla schopna zvládnout. Situaci Ukrajině ale neulehčovalo Rusko svým jednáním na Krymu. Neulehčilo ji ani tehdy, když prvního března Parlament schválil využití armády pro „normalizaci“ situace na Ukrajině. V té době na hranici s Ukrajinou probíhalo vojenské cvičení, do kterého se zapojilo odhadem 40 000 – 50 000 vojáků. Situaci Putin dále vyostřil, když ve svém proslovu prohlásil, že rusky mluvící obyvatelé jsou na Ukrajině diskriminováni (Wilson 2014, Kremlin 2014). Tyto události povzbudily separatisty, kteří začátkem měsíce dubna obsadili vládní budovy ve městech Charkov, Doněck a Luhansk. Žádali referendum o nezávislosti podobné tomu na Krymu (Euractiv 2014). Dne 13. dubna úřadující prezident Olexandr Turčynov vyhlásil „separatistům“ ultimátum do rána následujícího dne. Ultimátum znělo, že pokud nesloží zbraně, bude proti nim zahájena protiteroristická operace. Tato „protiteroristická operace“ byla zahájena 15. dubna. Násilí dále pokračovalo a vyžádalo si několik obětí na životech. 11. května proběhla v Doněcké a Luhanské oblasti referenda vyhlášená proruskými separatisty. Západ a Ukrajina považují referenda za nelegitimní, výsledky neznávají (Euractiv 2014).

---

⁴ Situace, kdy původní politické hranice v určitém regionu již de iure neexistují, a přesto se stále objevují v rozličných formách sociálních a politických jevů a chování populace. Typickým atributem fantomových hranic jsou pak přetrvávající rozdíly mezi regiony, jež tato hranice odděluje (Dostál a Jelen 2017; Šimon 2015).

Naděje stability měla přijít s nově zvoleným prezidentem. Z květnových předčasných voleb vyšel vítězně Petro Porošenko, který 7. června složil přísahu jako nový ukrajinský prezident. Vyzval představitele východních oblastí k dialogu, odmítl ovšem dialog s „proruskými rebely“. Také představil svůj mírový plán. Vyzval povstalce ke složení zbraní a k tomu jim nabídl amnestii. Několik dní poté Porošenko oznámil dočasné příměří a přerušení palby, aby mohli separatisté složit zbraně nebo opustit zemi. Separatisté nerespektovali příměří a zaútočili ve dvou městech, ozbrojený konflikt pokračoval (Euractiv 2014).

4. Hypotézy

Z výsledků studií plyne přímé spojení mezi násilím a mobilitou, kdy s rostoucím násilím roste pravděpodobnost mobility (Shellman a Stewart 2007; Davenport a kol. 2003; Morrison a Perez 1994; Alvarado a Massey 2010; Bohra-Mishra a Massey 2011). Proto je možné předpokládat, že konflikt na východní Ukrajině v tomto směru nebude výjimkou a bude zde existovat spojení mezi úrovní násilí a mobilitou. Z tohoto předpokladu vychází první hypotéza.

- *(H1) Migrační strategie obyvatel východní Ukrajiny je úzce spjata s intenzitou vojenského konfliktu v blízkosti jejich trvalého bydliště.*

I když je z literatury zřejmá důležitost intenzity násilí jakožto příčina mobility, existují další příčiny a faktory. Mezi takové patří intervenční faktory ovlivňující mobilitu. Schmeidl (1997) hovoří o faktorech zjednodušujících migraci (migrační sítě, dopravní vazby) a o překážkách migrace (fyzické překážky a lidmi stvořené překážky např. boje). Důležitost sítí byla pevně stanovena a informace získávané skrz sítě jsou podle Massey (1993) nutné pro rozhodnutí o migraci. Důležitost sítí potvrzují i More a Shellman (2007). Podle nich hrají také kultura a náklady významnou roli v rozhodování. Dále tvrdí, že lidé obvykle odcházejí do nejbližších míst, kde již nehrozí takové násilí a již tam byli před nimi jiní. Z těchto studií tedy plyne možné využití teorie sítí v oblasti konfliktem způsobeného vysídlení. Na mezilidské vztahy, které jsou základem teorie sítí poukazuje také příklad Gruzínsko-abcházského konfliktu, kdy do Ruska odcházeli právě ti, kteří měli vazby v Rusku (Dale 1997; Mullen and Ryan 1998; Sørensen 2001). Na těchto zjištěných faktech je postavena má druhá hypotéza.

- *(H2) Migrační proudy směřovaly do oblastí s rozvinutou migrační sítí.*

Obecně pro migraci platí, že v mezinárodní migraci jsou počty mužů i žen téměř vyrovnané (IOM 2018). Avšak v konfliktních situacích je možné nalézt rozdílné vzorce chování u mužů a žen. Muži mají obvykle větší spektrum strategií, zůstávají a brání majetek, cyklicky se vrací do domovů nebo naopak odcházejí do zahraničí, aby nemohli být naverbováni do armády nebo za prací (viz příklad Afghánského konfliktu). Na druhé straně ženy a jejich děti obvykle tvoří většinu IDPs (Martin a Tirman 2009; Harpviken 2009; Sørensen 2001). Ženy jsou také v konfliktních situacích méně pohyblivé než muži, protože jsou omezeny například zodpovědností za děti nebo bezpečnostními či kulturními překážkami (Martin a Tirman 2009). Na základě těchto rozdílů v chování mužů a žen vychází pak hypotéza třetí.

- *(H3) Ženy a děti z oblasti ukrajinského konfliktu představují většinu vnitřně vysídlených, zatímco muži jsou mobilnější a využívají více strategií od setrvání v místě konfliktu po mezinárodní migraci.*

Vzhledem k tomu, že obecně většina lidí zůstává v zemi původu, dá se usuzovat, že obvykle nikdo z vysídlených nechce opustit svůj domov, respektive většina populace nechce opouštět svou zemi. Lze tedy předpokládat, že lidé, kteří svou zemi z důvodu konfliktu opustili, to původně nezamýšleli. Z toho usuzuji, že před odchodem do zahraničí lidé často odejdou na jiné místo, kde se rozhodují co dál. Což naznačuje strategie vysídlení v mikroměřítku, kdy lidé hlavně na počátku konfliktu mají tendenci zůstat v blízkosti bydliště, či v mateřské zemi jako takové, s vírou brzkého návratu (Zetter 2014). Obdobné naznačuje strategie cyklické mobility, kdy se lidé vracejí do svých domovů v závislosti na bezpečnostní situaci, hodnotí stav majetku a zároveň posuzují, zda násilí dostatečně kleslo pro trvalý návrat (Chatty a Mansour 2011; Zetter 2014). Na postupnou mobilitu z Ukrajiny do Česka upozorňoval již Drbohlav a Jaroszewicz (2016). Podle jejich výzkumu často odchod z konfliktní oblasti probíhal tak, že první kroky uprchlíků směřovaly do Kyjeva, Charkova nebo jiného menšího města na západně Ukrajiny. Dále upozornili na častou taktiku, kdy Ukrajinci nejdříve získali dostupnější polské vízum a poté vstoupili do Česka, kde nelegálně pracovali. Na tomto základu je pak vystavena hypotéza pátá.

- *(H4) Většina z Ukrajinců, kteří z konfliktních oblastí odešli do Česka, nešla z východní Ukrajiny přímo, ale jejich odchod probíhal postupně ve více fázích s přestupnou stanicí, (či přestupnými stanicemi) na Ukrajině.*

5. Metodika

Po bližším prozkoumání migrace a konfliktem způsobeného vysídlení jsem usoudil, že takto náročné téma by mělo být zkoumáno jak z pohledu mikro-úrovně (kvalitativní výzkum), tak z perspektivy makro-úrovně (kvantitativní výzkum). Tyto typy výzkumu jsem použil především z důvodu významnosti obou pohledů na migraci a jejich vzájemnému propojení.

Kvalitativní analýza a interpretace je systematické nenumerné organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnosti, datové konfigurace, formy, kvality a vztahy (Hendl 2005). To znamená, že užití analytické nástroje nejsou založeny na kvantifikaci, ale dochází k tvorbě významových kategorií a následně k jejich deskripci.

Kvantitativní výzkum nejčastěji pracuje s daty numerickými. Při takovém výzkumu je nutné, abychom použili taková měření, která jsou validní a reliabilní (Ferjenčík 2000). To znamená, že je možné opakovat výzkum a při stejných hodnotách dojít ke stejným výsledkům.

V této práci jsou tedy využity kvalitativní i kvantitativní postupy. Ve výsledku jde o výzkum smíšený *"obecný přístup, v němž se míchají kvantitativní a kvalitativní metody, techniky nebo paradigmat v rámci jedné studie (Hendl 2005)."*

5.1. Metodika kvantitativního výzkumu

Kvantitativní část práce (kapitoly č. 6 až 8) zkoumá pohyby ukrajinských občanů před vypuknutím konfliktu v kapitole č. 6. V kapitole č. 7 je popsán průběh vojenského konfliktu. V kapitole č. 8 jsou zkoumány vlivy vojenského konfliktu na mobilitu obyvatelstva.

Kvantitativní výzkum je postaven na kvantitativní obsahové analýze, ve které jsou použity veřejné údaje kombinované formy (psané, vizuální) o migraci. Mezi které patří údaje o mezinárodní migraci, statistiky o mezinárodní ochraně, statistiky o vnitřně vysídlených osobách (IDPs), a to nejen od počátku konfliktu, ale i před konfliktem pro možnost komparace a analýzy trendů. V rámci analýzy trendů jsou zkoumány vývojové tendence migračních toků v časovém období před a v průběhu konfliktu. Za dobu před konfliktem jsou brána data do roku 2013 (včetně), protože protesty probíhaly až od posledních měsíců roku 2013 a vlastní vojenský konflikt začal v roce 2014. Data o migraci v průběhu konfliktu jsou analyzována v souvislosti s intenzitou konfliktu, neboť jak ukazují studie konfliktů, existuje přímé spojení mezi násilím a mobilitou, kdy s rostoucím násilím roste i pravděpodobnost mobility (Shellman

a Stewart 2007; Davenport a kol. 2003; Morrison a Perez 1994; Alvarado a Massey 2010; Bohra-Mishra a Massey 2011).

Mezinárodní migrační toky jsou zkoumány u tří států s významnou ukrajinskou migrací. Těmito státy jsou Rusko, Polsko a Česko. Data pro Česko jsou brána z veřejných údajů Ministerstva vnitra České republiky (MVČR 2018), Českého statistického úřadu (ČSÚ 2018) a statistického úřadu Evropské unie – Eurostatu (2018). Pro Rusko jsou data brána ze statistik Federální služby státní statistiky (Rosstat 2018) a Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR 2018). Data pro analýzu Polské mobility jsou získána jen ze statistik Eurostatu (2018). Veškerá data pro mezinárodní migrační toky jsou známá pro osoby oficiálně registrované, avšak tato data nezahrnují nelegální migraci. Nelegální migrace je odhadována na základě dvou kategorií zjištěné nelegální migrace ve státech Polsko a Česko. První kategorie obsahuje zjištěné nelegální pobyty cizinců a druhou kategorii tvoří zamítnuté vstupy přes státní hranici. Polská data jsou získána z databáze Eurostat (2018) a údaje pro Česko jsou přímo z ČSÚ (2018).

Data pro výzkum vnitřní mobility na Ukrajině jsou čerpána ze čtyř zdrojů: Státní pohraniční služba Ukrajiny (SBGS 2018), Mezinárodní organizace pro migraci (IOM 2018), Ministerstva sociální politiky Ukrajiny (MSPU 2018) a UNHCR (2018). IOM, UNHCR a MSPU poskytly data o počtech a rozmístění IDPs. SBGS poskytlo data o počtech přechodů mezi vládní a separatistickou stranou, v tomto případě jde o data získaná na oficiálních hraničních přechodech, která nezahrnují možné neoficiální trasy.

Data pro hodnocení intenzity bojů jsou získána z databáze Uppsalského programu konfliktních dat (UCDP 2018). Jde o data počtů úmrtí s datem a lokací. Výhodou je jejich dostupnost a propracovaná metodika. Data UCDP jsou získána pomocí analýzy několika druhů zdrojů. Důležitým zdrojem UCDP jsou média, nevládní organizace (NGO), mezinárodní organizace (např. OSN), případové studie, historické archivy a jiné další, často lokální zdroje. I přes propracovanou metodiku není možné vyloučit, že některá úmrtí zůstala neregistrována a data mohou být podhodnocená. Nevýhodou dat z UCDP je existence dat jen do roku 2017, data pro rok 2018 v době zpracovávání práce nebyla zveřejněna. Další údaje pro hodnocení intenzity a následků bojů jsou čerpány ze zpráv UNHCR (2018). Celkem bylo analyzováno 23 zpráv o situaci lidských práv na Ukrajině, ve kterých jsou podrobněji popisovány počty obětí⁵, použité zbraně, porušování lidských práv a jiné relevantní informace. Rozšíření pohledu na

---

⁵ UNHCR za oběť konfliktu považuje zraněnou i usmrcenou osobu.

intenzitu konfliktů o více faktorů, než pouze na počty úmrtí, se kterými pracuje většina studií, považují za více odpovídající realitě.

Získaná data o mobilitě a konfliktu (viz předcházející odstavce) prošla utříděním prvního řádu do tabulek v programu MS Excel. Dále byla data zpracována do grafů pomocí stejného programu. Po utřídění byla data exportována do programu ArcGIS, kde byla využita pro tvorbu mapových podkladů. Následně byla data z tabulek, grafů a map popsána. To znamená, že byla co nejlépe a nejpodrobněji sepsána skutečnost, kterou získaná a následně utříděná data zachycují. Data zachycující vývoj v čase, tedy data mobility (vnitřní a mezinárodní) a data pro vyhodnocení intenzity konfliktu, byla analyzována grafy a pomocí elementární charakteristiky.

Mapa znázorňující intenzitu bojů byla vyhodnocena za pomoci dat UCDP (2018) o počtech úmrtí pro konflikt na Ukrajině. Tyto počty byly pomocí programu ArcGIS umístěny do administrativních jednotek střední úrovně. Nejprve byly z volně přístupné databáze Humanitarian Data Exchange (2017) staženy podklady (shapefile) pro administrativní jednotky Ukrajiny, poté byly tyto podklady vloženy do programu ArcGIS. Poté byla vložena data UCDP (2018), tato data musela být následně vytríděna, aby bylo možné použít pouze data pro vybraný konflikt. Pomocí funkce „Join Data“ byla následně bodová data (od UCDP 2018) o konfliktu vložena do ukrajinských administrativních jednotek střední úrovně. Na Ukrajině tyto jednotky označují „rajóny“ (obdobu okresu v Česku) a města oblastního významu. Výsledný výstup (mapy č. 3 a 7) zobrazuje počet obětí bojů v prostoru, ve kterém jsou graficky roztríděné oblasti do osmi kategorií. Rajóny s nejsytlejší barvou jsou ty rajóny, které byly zasaženy boji s největšími ztrátami na životech.

Mapy znázorňující množství a rozmístění vnitřně vysídlených na Ukrajině (mapy č. 4, 5 a 6) vznikly také v programu ArcGIS. Data IDPs od MSPU (2018) byla obdobným způsobem, jako v předcházejícím případě, vložena do administrativní jednotek (regionů) Ukrajiny. Následně proběhlo grafické třídění hodnot do sedmi kategorií.

5.2. Metodika kvalitativního výzkumu

Kvalitativní přístup v této diplomové práci jsem použil pro vykonání a zhodnocení rozhovorů s vybranými informanty. Kvalitativní výzkum byl použit ve vlastním empirickém šetření v kapitole č. 9. Tato kapitola analyzuje vlivy vojenského konfliktu na mobilitu obyvatelstva z pohledu jedinců, jejich nejbližších sociálních skupin a také vztahů mezi nimi.

Opírá se o individuální polostrukturované rozhovory s Ukrajinci, kteří byli ochotni podělit se o své zkušenosti.

Polostrukturovaný rozhovor je jedna z nejobtížnějších a zároveň nejvýhodnějších metod pro získávání kvalitativních dat. Jeho výhodou je možnost moderování, díky kterému lze více proniknout k informantovi. Kvalita moderování rozhovoru obsahuje na druhou stranu velké úskalí. I když je jádro rozhovoru předem definované, je vhodné pokládat další doplňující otázky za účelem zjištění dalších podrobností. Díky tomu je možné rozpracovávat dodatečná důležitá témata (Reichel 2009).

Záměrem kvalitativního výzkumu bylo vybrat polostrukturované rozhovory s Ukrajinci, kteří přišli do Česka z důvodu probíhajícího konfliktu na východě Ukrajiny. Vzhledem k tomu, že mnozí jedinci prožili traumata spojená s konfliktem, nebylo snadné domluvit setkání k uskutečnění rozhovorů i kvůli pochopitelné nedůvěře informantů. Pochybnosti a nedůvěru informantů jsem se pokusil rozptýlit zdůrazněním akademického záměru mého výzkumu a zaručením anonymity. Všichni informanti byli předem obeznámeni s cílem rozhovoru a jako kompenzaci za svůj čas obdrželi 200,- Kč. Vzhledem k tomu, že nebylo možné obsáhnout všechny osoby, které mohou mít potřebné informace, tak jde o nevyčerpávající šetření⁶. Výběr informantů proběhl na základě dostupnosti i dobrovolnosti, tzn. vzorek byl vybrán z informantů, kteří byli aktuálně k dispozici. Informanti byli vybíráni pokud možno rovnoměrným genderovým zastoupením a důraz byl kladen také na zastoupení více věkových kategorií, ačkoliv to nebyla podmínka nutná pro vstup do výzkumu. Rozhovory probíhaly od června 2018 do října 2018. Pro nalezení informantů byly využity neziskové organizace Sdružení pro integraci a migraci, Integrační centrum Praha (ICP), Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), Inbaze, Arcidiecézní charita nebo také Centrum na podporu integrace cizinců pro Plzeňský kraj. Dále byla kontaktována Ukrajinská iniciativa v ČR a v neposlední řadě byla navázána spolupráce také s organizací Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ). Celkem tedy proběhlo sedm rozhovorů s deseti informanty, z toho dva rozhovory proběhly v Praze. Rozhovory byly uskutečněny v českém jazyce v případě česky mluvících informantů a v ruském či ukrajinském jazyce, pokud informanti nebyli schopni komunikovat v češtině. Jazyková bariéra by pro mne samotného byla nepřekonatelná, proto jsem měl dopředu

---

⁶ Neptáme se všech členů cílové skupiny ale jen několika jednotek, jedná se o tzv. výběrový soubor. Výsledky šetření se vztahují jen na výběrový soubor. Chceme-li provést jejich zobecnění na celý základní soubor, musí být jednotky do výběrového souboru správně vybrány a následně provedeno zobecnění pomocí statistických metod (statistické odhady, hypotézy aj.).

připravené otázky v obou těchto jazycích a využil jsem v několika případech překladatele, a to jak z řad informantů, tak z řad jejich známých. Bez této pomoci by nebylo možné uskutečnit kvalitativní výzkum diplomové práce.

Informanti byli předem poučeni o anonymitě rozhovorů, požádáni o souhlas s nahráváním rozhovorů a souhlasili se zveřejněním nasbíraných dat. První dva informanty jsem kontaktoval prostřednictvím neziskové organizace a rozhovory proběhly v Praze. Zbylí informanti byli získáni prostřednictvím Správy uprchlických zařízení. Šetření v SUZ proběhlo 10. 10. 2018 v Pobytovém středisku Kostelec nad Orlicí, kde bylo získáno pět rozhovorů s osmi informanty. Pobytové středisko slouží k ubytování žadatelů po dobu řízení ve věci jejich žádostí o mezinárodní ochranu. Pobytové středisko bylo vybráno na doporučení Oddělení vztahů s veřejností SUZ. Ve třech případech odpovídaly společně manželské páry. Výhodou těchto tří rozhovorů bylo snazší překonávání jazykové bariery, informanti se také doplňovali při zodpovídání otázek a v neposlední řadě byli v těchto případech informanti po boku svého blízkého více uvolněnější a výřečnější.

Rozhovory byly nahrány na záznamové zařízení. Následně byly rozhovory metodou doslovné transkripce přepsány a vybrané důležité části těchto rozhovorů kurzivou odcitovány v textu v kapitole č. 9.

Získaná empirická data byla analyzována metodami analýzy kvalitativních dat. Mezi použité metody patří metoda zachycení vzorců. Pomocí této metody byly vyhledány a zaznamenány opakující se vzorce, témata a struktury. Dále byla použita metoda vytváření trsů, díky které byly výroky informantů uspořádány do skupin na základě jejich podobnosti.

Prostřednictvím rozhovorů byla získána potřebná individuální data o důvodech a o povaze přesunu informantů do Česka. Získaná data byla dále tříděna, vyhodnocována a interpretována v rámci pěti okruhů:

- Struktura a charakteristiky informantů
- Důvody odchodu z válečné oblasti
- Strategie mobility
- Migrační síť
- Návrat

Prvním okruhem byla struktura a charakteristika informantů, do které spadaly otázky týkající se základních demografických charakteristik, jako je pohlaví, věk, vzdělání, a také délka povolení pobytu s typem povolení k pobytu a bydliště na Ukrajině. Druhý okruh se týkal

důvodů odchodu z válečné oblasti. Základní informace, která od informanta musela přijít, bylo určení hlavního důvodu odchodu z domova. Pokud by informant odpověděl, že hlavním důvodem nebyl konflikt, ale uvedl jiný důvod, tak by byl vyřazen a nemohl by vstoupit do výzkumu. Dále bylo zjišťováno, zda měl informant i další důvody k odchodu. Třetí okruh strategie mobility řešil, jak a v jakém časovém horizontu se informant dostal z domova na Ukrajině až do svého aktuálního bydliště v Česku. Čtvrtý okruh, týkající se migračních sítí, byl šetřen pomocí otázek zjišťujících, zda informanti mají vazby na Ukrajince v Česku, dále dobu potřebnou k získání práce a zda informantovi někdo pomohl s odchodem a pokud ano, tak jakým způsobem. Byla získána data o interpersonálních vztazích, jež spojují migranty v cílových prostorech s jejich původní komunitou v jejich zemích původu – díky příbuzenským a přátelským poutům. Následně pak byl vyvozen vliv těchto vztahů na migraci informantů. Poslední okruh otázek se týkal možného návratu na Ukrajinu, kdy informanti vypovídali o možnostech svého návratu do lokalit jejich původu.

V souhrnu rozhovorů jsem pro lepší přehlednost umístil graf č. 17, který znázorňuje nejčastější odpovědi respondentů. To znamená, že graf znázorňuje odpovědi s největší četností v rámci okruhů: důvody odchodu z válečné oblasti; strategie mobility ;migrační sítě; návrat. Okruh struktury a charakteristiky informantů byl z tohoto grafu vynechán, neboť neodpovídal na nejdůležitější otázky rozhovorů a zobrazoval jen charakteristiky informantů.

Daný kvalitativní výzkum nemůžeme považovat za reprezentativní pro celý konflikt ani pro situaci v Česku, jde pouze o sondu do individuálních zkušeností s daným konfliktem. Získané informace dokreslují situaci, osvětlují jinak nezjistitelné příčiny a mechanismy zkoumaného pohybu.

6. Mezinárodní migrace z Ukrajiny po nezávislosti

Po vyhlášení nezávislosti roku 1991 se stala Ukrajina charakteristická velkým emigračním proudem. Politická transformace, která v 90. letech nastala, umožnila nový trend mezinárodní migrace. Od tradičního směru se charakter migračního proudu vychýlil. Tradiční směr, tedy východ Ruska oslabil vlivem nových geografických, ekonomických i právních podmínek. Posílil směr na západ s upřednostněním zemí EU (Drbohlav 2008).

Nejatraktivnější zemí pro ukrajinské migranty zůstává především Rusko, díky přetrvávajícím vazbám, dále Česko, Polsko, Portugalsko nebo Španělsko, dle Drbohlava (2008) jsou v Česku a Itálii počty srovnatelné.

Zároveň byla Ukrajina druhou nejvýznamnější destinací ve východní Evropě a střední Asii, s Ruskem a Kazachstánem tvoří 80 % imigrace v regionu. Ukrajina byla rovněž atraktivní jako tranzitní země ve směru do EU. Zároveň se stávala i cílovou zemí pro migranty, kteří se nemohli dostat dále na západ (Düvell 2007; Pylynskyi 2008).

6.1. Mezinárodní migrace z Ukrajiny před konfliktem

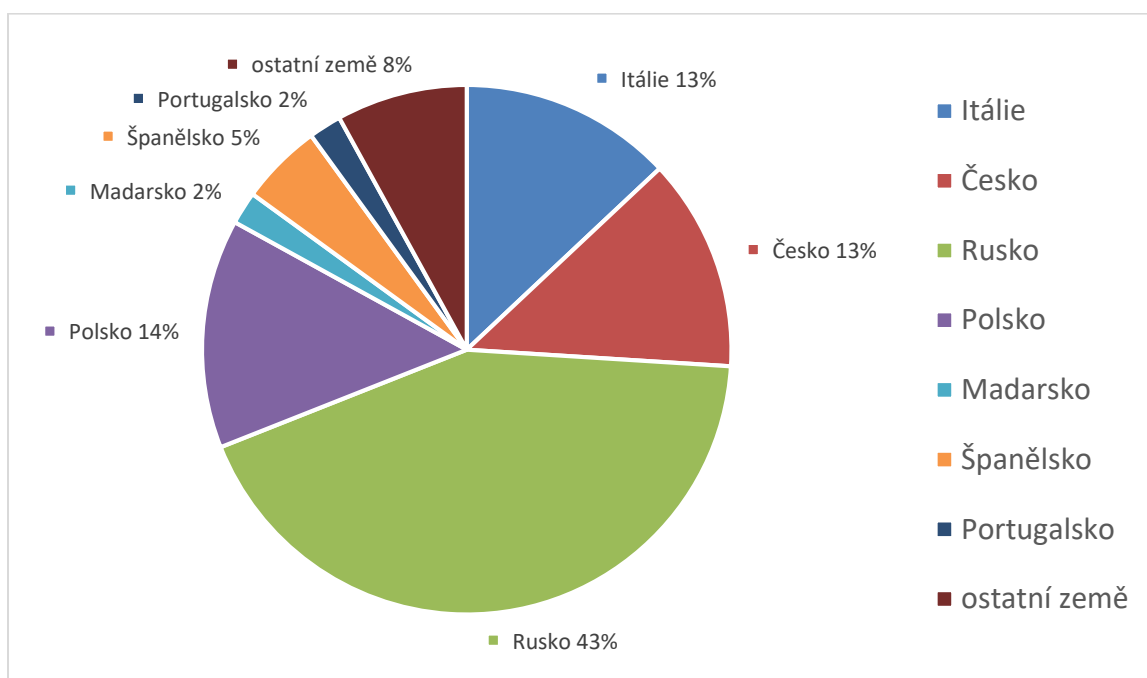
Podle odhadů je v ostatních zemích 1,2 – 2 milionů Ukrajinských pracovních migrantů. Toto číslo však neobsahuje ukrajinské občany, kteří odešli na začátku 90. let z etnických důvodů. Ukrajina tak patří mezi největší dodavatele pracovních sil v celé Evropě. Majorita migrantů opouští západní části země. Obyvatelé sedmi západoukrajinských oblastí (Volyňská, Lvovská, Rovenská, Ternopilská, Ivanofrankivská a Černovická) tvoří více než dvě třetiny všech pracovních migrantů, ačkoliv reprezentují méně než 20 % ekonomicky aktivní populace Ukrajiny (Drbohlav 2016).

Jeden z důvodů, proč Ukrajinci odchází více ze západních částí Ukrajiny, je rozdíl na trhu práce. Oproti ostatním částem Ukrajiny jsou na západě menší pracovní příležitosti hlavně v porovnání s industrializovanou východní částí země, kde byl hrubý domácí produkt na obyvatele až o 20 % větší než národní průměr. Na druhé straně v západně položených Černovicích byl hrubý domácí produkt na obyvatele i o více než 35 % nižší než národní průměr (IOM 2013).

V průběhu let se mezinárodní migrace stala v podstatě „běžnou“ ukrajinskou strategií pro domácnosti, jejichž členové nemohli najít práci anebo pokud jejich platy nedokázaly pokrýt základní potřeby (Jaroszewicz, Lesińska 2014). Zvláště když před konfliktem v roce 2013 byla

míra nezaměstnanosti Ukrajiny poměrně mírných 7,2 % v populaci ekonomicky aktivních (ve věku 15–70 let). Zaměstnání nezaručuje vždy dostatečný příjem i z důvodů strategií, které využívají zaměstnavatelé na Ukrajině. Mezi takové strategie patří zkrácený pracovní týden, neplacená dovolená nebo nedoplatky za mzdy, které se využívají zejména v době finančních potíží (Jaroszewicz, Lesińska 2014).

Graf č. 1: Hlavní destinace pracovních migrantů z Ukrajiny 2010–2012

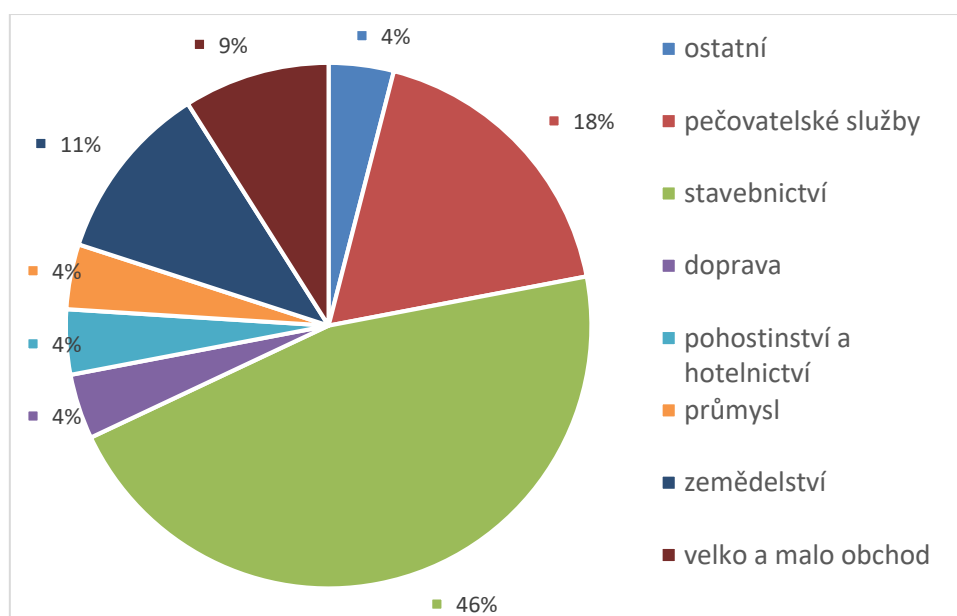
Zdroj: IOM (2013)

Mezi lednem 2010 a červnem 2012 v zahraničí pracovalo nebo hledalo zaměstnání 1,2 milionu Ukrajinců, což bylo 3,4 % populace v rozmezí 15–70 let (IOM 2013; Jaroszewicz, Lesińska 2014). Geografická poloha Ukrajiny určuje hlavní cíle pro migranty. Více než 40 % migrantů mířilo do Ruska a skoro stejný poměr pracovních migrantů pracuje v zemích Evropské unie. Rusko je pravděpodobně hlavní destinací kvůli jazykové podobnosti a absenci bariér, které by mobilitu omezovaly. Druhá nejvýznamnější destinace je Polsko se 14 %, což je další země, která má s Ukrajinou společnou minulost. Velká část Ukrajiny patřila v minulých stoletích Polsku viz předešlá kapitola o vzniku ukrajinské identity. Dále následuje Česko se 13 % a Itálie s taktéž 13 %. Více v následujících kapitolách.

Největší počet migrujících pracovníků z Ukrajiny je podle studie provedené Státním statistickým úřadem a Ústavem demografie a sociálních studií v rámci projektu financovaného EU v roce 2012 je ve věku v rozmezí 25–49 let. Zpravidla to jsou lidé, kteří mají již nějaké

zkušenosti, dovednosti a zároveň dokáží udržet určitý stupeň výkonnosti. Muži představují až 65 % pracovních migrantů. Za zmínku stojí, že muži na Ukrajině s pracovní migrací začínají obecně dříve než ženy, a to kolem věku 25 let. Ženy odcházejí za prací až kolem věku 30 let, což do jisté míry způsobuje i větší riziko, že se stanou obětí obchodu s lidmi (Drbohlav 2016). Zatímco ve věku nad 50 let migrační aktivita mužů více a více klesá, dochází k poměrně velkému nárůstu pracovní migrace u žen, které jsou těsně před důchodem nebo ve věku předčasného odchodu do důchodu. Navíc v důchodovém věku mají ženy na Ukrajině možnost pobírat ukrajinský důchod a zároveň pracovat v zahraničí, což vedlo ke změnám intenzity migrace u starších žen (Jaroszewicz, Lesińska 2014).

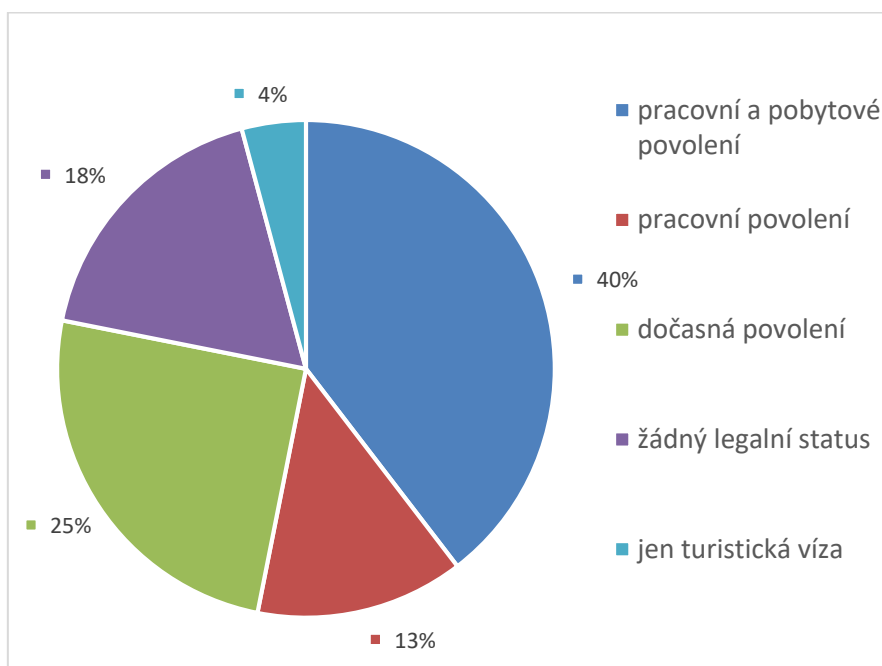
Graf č. 2: Hlavní pracovní sektory ukrajinských pracovníků v zahraničí 2010–2012

Zdroj: IOM (2013)

Co se týká pracovního zařazení, téměř polovina (46 %) všech pracujících Ukrajinců (včetně žen) pracuje ve stavebnictví. Na druhém místě jsou pečovatelské služby (18 %), což je obvykle doména žen na rozdíl od stavebnictví, ve kterém zpravidla převládají muži. Třetí v pořadí je zemědělství s 11 % a čtvrtý v řadě je velkoobchod a maloobchod (IOM 2013).

Graf č. 3: Druhy povolení pobytu Ukrajinců v zahraničí 2010–2012

Zdroj: IOM (2013)

IOM dále uvádí o migrantech z Ukrajiny, že cca 40 % z nich má pracovní povolení i povolení k pobytu, 13 % z nich má jen pracovní povolení, 24 % má dočasná povolení. Celých 17 % nemá žádný legální status a jsou to tedy tzv. neregulérní migranti. Zbýlá 4 % se váží k Ukrajincům, kteří mají jen turistická víza.

6.2. Mezinárodní migrace z Ukrajiny do vybraných států před konfliktem.

6.2.1. Rusko

Rusko patří mezi státy s největším množstvím imigrantů na planetě. V roce 2000 se umístilo na druhém místě hned po USA (35 milionů) s počtem 12 milionů imigrantů, z toho je 99 % ze zemí bývalého SSSR. Ukrajinská migrace plyne ze silných vazeb na Rusko a předchůdce ruského státu, neboť Rusko vládlo oblastem dnešního státu Ukrajina po staletí a od druhé poloviny 19. st. probíhala snaha o asimilaci obyvatelstva Ukrajinců s Rusy. Výsledkem je velké množství rusky mluvícího obyvatelstva na Ukrajině. Z bližší historie jde také o Sovětský svaz, kdy Ukrajina byla jedna republika v rámci sovětské „říše“, bez reálné hranice mezi nimi.

Důležitá je také ekonomická stránka. Ekonomiky těchto států jsou od dob SSSR značně propojené, zároveň Rusko bojuje se špatnou demografickou situací (úbytek a stárnutí obyvatel) a potřebuje zahraniční pracovní sílu. Dále migraci Ukrajinců do Ruska ovlivňuje ukrajinská diaspora v Rusku, která měla v roce 2010 velikost 1,9 milionu osob, také bez vízový

styk Ruska a Ukrajiny a v neposlední řadě migraci ovlivňuje blízkosti zemí (geografická, kulturní). Vzhledem k výše popsaným faktorům usnadňující migraci, tak není těžké porozumět, proč si mnoho Ukrajinců vybere Rusko jako cíl své migrace. Půlka všech migrantů směřujících do Ruska se stěhuje do regionu Moskvy, který je ekonomicky z celého Ruska nejsilnější (Andrienko 2006; Yudina 2005; Dunnett 2015; Rosstat 2018). Mimo Moskvu se k ukrajinské národnosti hlásí obyvatelé napříč celým Ruskem od západních oblastí, které patří do průmyslové Doněcké černouhelné pánve, jejíž převážná část patří do Ukrajiny, přes Sibiř, město Norilsk (80 % obyvatel má ukrajinského předka), až po Přímořský kraj (hlavní město Vladivostok), kde po Rusech tvoří Ukrajinci druhou největší národnostní skupinu (Rosstat 2018).

V tabulce č. 1 vidíme vývoj počtu ukrajinských migrantů v Rusku v době před konfliktem od roku 1997 do roku 2013. Jak je vidět, většinu sledovaného období nastával poměrně prudký pokles počtu migrantů. Do roku 2010 poklesl počet na 27 508, tedy asi na 20 % ze základu v roce 1997. Hlavní faktory tohoto procesu jsou nižší ekonomické výnosy z migrace do Ruska při komparaci s migrací do EU. Rozšíření EU vedlo k tvorbě migračních sítí a neziskových organizací. Rozšíření EU vedlo ke snížení rizika plynoucí s migrací do EU, což je další faktor poklesu proudu do Ruska.

Tabulka č. 1: Počet mezinárodních migrantů z Ukrajiny v Rusku 1997–2013⁷

Rok	1997	2000	2005	2010	2013
Ukrajina	138 231	74 748	30 760	27 508	55 037
Celkem	597 651	359 330	177 230	191 656	482 241

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Rosstat (2017)

Údaje žadatelů o ochranu v Rusku za roky 2008 – 2013 vykazují minimální počet nových žádostí z Ukrajiny. I když v Rusku žilo v roce 2010 přes 27 tisíc mezinárodních migrantů z Ukrajiny, tak Rusko evidovalo jen 23 žádostí o mezinárodní ochranu. V průměru přibýlo každý rok nových 17 žádostí a 15 negativních vyhodnocení žádostí. V tomto období byla většina rozhodnutí o mezinárodní ochraně negativních, v roce 2012 byla všechna vyhodnocena negativně, v roce 2008 přes 88 % a v roce 2013, před vypuknutím konfliktu to bylo přes 73 %. V roce 2008 obdržely v Rusku 4 ukrajinské osoby status uprchlíka, celkový počet uprchlíků

⁷ Údaje o mezinárodní migraci Rosstat získává z dokladů dodaných orgány Ministerstva vnitra Ruské federace, které jsou vyplněny při registraci nebo zrušení registrace obyvatel v místě bydliště. Od roku 2011 se do této kategorie řadí osoby s délkou pobytu překračující 9 měsíců (Rosstat 2017).

z Ukrajiny stoupl na 6. Celkem bylo v Rusku v roce před začátkem konfliktu 5 uprchlíků. V souhrnu se dá říci, že Ukrajinci tvořili jen nepatrnou část jak uprchlíků, tak dočasných azylantů v Rusku.

Tabulka č. 2: Mezinárodní ochrana Ukrajinců v Rusku 2008–2013⁸

Rok	Nových žádostí	Obdrželo status uprchlíka	Dočasný azyl	Negativní rozhod	Řízení zastaveno	Celkem rozhodnutí	Počet Ukrajinců se statusem uprchlík	Celkový počet osob se statusem uprchlíka	Celkový počet osob s dočasným azylem
2008	19	4	0	32	0	36	6	713	1 613
2009	10	0	1	12	0	13	5	779	3 425
2010	23	1	9	13	0	23	5	801	3 726
2011	16	0	0	0	12	12	5	802	3 036
2012	13	0	0	16	0	16	5	763	2 415
2013	19	0	0	14	5	19	5	632	2 822

Zdroj: vlastní zpracování dle dat (UNHCR 2018; Rosstat 2018)

6.2.2. Polsko

Polsko, stejně jako Rusko, má s Ukrajinou silné historické vazby. Polsko vládlo více než třetině rozlohy dnešního státu a ještě do roku 1938 ovládalo téměř celou západní oblast. V té době před druhou světovou válkou žilo na území Polska podle odhadů 5 milionů Ukrajinců. Důvody, proč si Ukrajinci vybírají Polsko, nejsou dány jen společnou historií, ale vztahují se také ke geografické blízkosti těchto zemí, které spolu sousedí. V neposlední řadě jde také o lepší ekonomickou situaci Polska. Od 90. let se migrační profil Polska utvářel i díky zmiňované geografické poloze. V roce 2009 mělo Polsko nejmenší procentuální počet zahraničních pracovníků ze zemí OECD (OECD 2018). Dominantní pro migrační toky do Polska je dočasná a cyklická migrace ze sousedních zemí východní Evropy – konkrétně z Ukrajiny (Jaroszewicz, Lesińska 2014; Bienicki 2008).

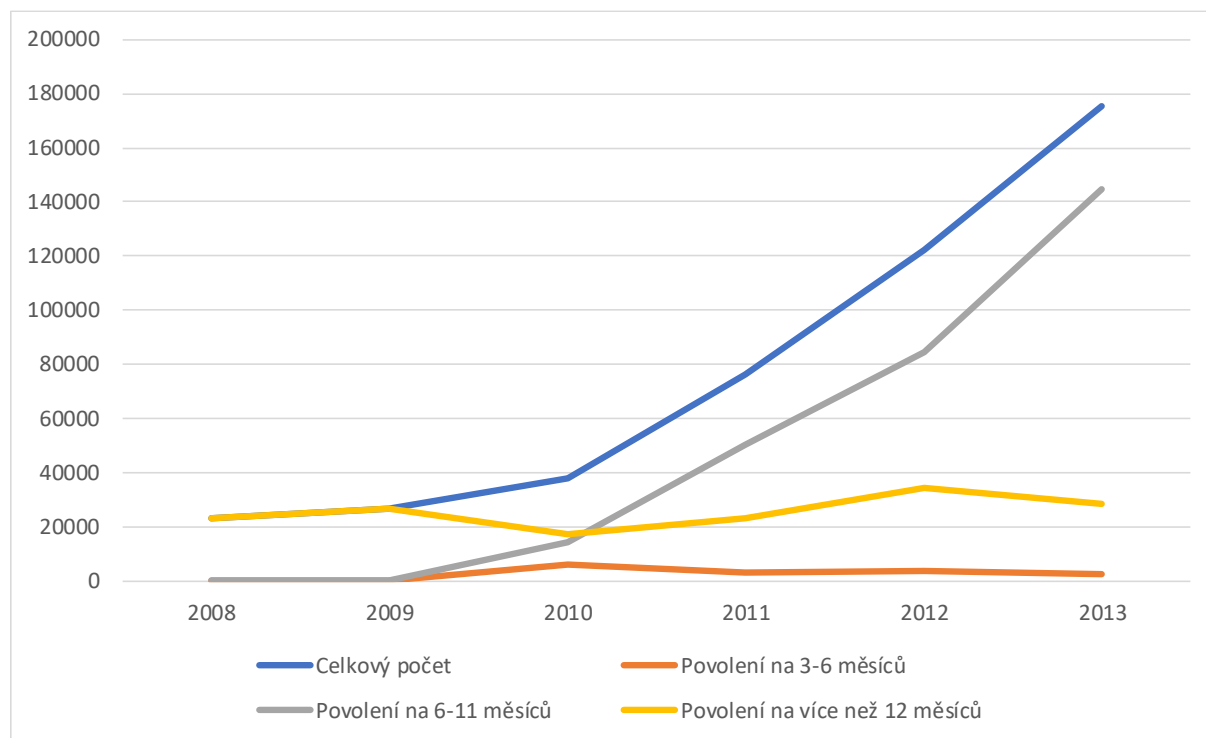
Data označují západní část Ukrajiny jako hlavní zdroj pracovní migrace. Do Polska mezi lety 2005–2008 šlo přes 75 % ukrajinských migrantů ze západních oblastí Ukrajiny a v letech 2010–2012 bylo 90 % Ukrajinců jdoucích do Polska ze západních regionů Ukrajiny (ILO 2013).

⁸ Definice uprchlíka je téměř stejná jako v úmluvě a protokolu z roku 1967 z roku 1951. Status uprchlíka je udělen na neurčito, ale zákon vyžaduje opětovnou registraci každý rok a půl (LOC 2016).

Ruský zákon o uprchlících umožňuje poskytnout dočasný azyl osobám, které nemohou být z humanitárních důvodů vyhoštěny. Dočasný azyl je udělen na jeden rok, lze jej však obnovit každoročně (LOC 2016).

Údaje Eurostatu ukazují téměř osminásobný nárůst z 22 801 v roce 2008 na 175 656 v roce 2013. Metodologie Eurostatu zahrnuje všechna platná povolení pro dlouhodobý pobyt od tří měsíců.

Graf č. 4: Ukrajinská povolení pobytů v Polsku 2008–2013

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

Před konfliktem v letech 2008 – 2013 byl počet žadatelů o mezinárodní ochranu oproti povolením k pobytům z Ukrajiny naprosto zanedbatelný, jednalo se o řádově desítky žadatelů. Největší počet žadatelů byl evidován v roce 2012, a to 70. Z celkového počtu 10755 žádostí tvoří žádosti ukrajinských osob nepodstatných 0,64 %. Ve sledovaném období počet žádostí rostl pravidelně do roku 2012, nicméně v následujícím roce spadl na hodnotu jako v roce 2010 na 45 žádostí. Pokles ukrajinských žádostí v roce 2013 proběhl navzdory rekordnímu (za sledované období) počtu žádostí o mezinárodní ochranu. Může to souviset i s počty zamítnutých, resp. pozitivních rozhodnutí, které v periodě 2008 – 2013 Ukrajinci obdrželi od polských orgánů. Za šest let přesně 300 občanů Ukrajiny zažádalo v Polsku o azyl. Ani jednou polská administrativa neuznala nárok na azyl, v témže období dokázala vydat rozhodnutí pouze v 65 případech ze 300, přičemž všechny negativní. Ženy v těchto letech figurovaly s méně než polovičním zastoupením, až na jednu výjimku v roce 2010, kdy 55 % ze všech žadatelů o azyl byly ženy.

Tabulka č. 3: Mezinárodní ochrana Ukrajinců v Polsku 2008–2013⁹

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet žadatelů	40	35	45	65	70	45
Ženy	15	15	25	30	30	20
Pozitivní rozhodnutí	0	0	0	0	0	0
Status uprchlíka	0	0	0	0	0	0
Doplňková ochrana	0	0	0	0	0	0
Celkový počet rozhodnutí	10	0	0	30	15	10
Zamítnuto	10	0	0	30	15	10
Celkem žádostí o mezinárodní ochranu (všechny státy)	8 515	10 595	6 540	6 890	10 755	15 245

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

6.2.3. Česko

Jak již bylo dříve poznamenáno, směr migrace z Ukrajiny určuje mimo jiné poloha jeho sídla. Směr migrace závisí na oblasti, ze které pochází. Do Česka přicházejí Ukrajinci především ze Zakarpatského regionu. Tento region, jak bylo popsáno v předchozí kapitole „Vznik Ukrajinské identity“, má historicky i kulturně blíže ke střední Evropě, než jiné například východní části země a do Česka podle odhadů Drbohlava (2008) míří až 150 000 migrantů. Nejde samozřejmě jen o kulturní a historickou blízkost s Českem. Do důvodů, proč si Ukrajinci často směřují do Česka, také vstupují také faktory geografické a ekonomické. Česko má lepší ekonomickou situaci než Ukrajina a ze západu Ukrajiny je to do Česka 415 kilometrů (Lvov – Ostrava).

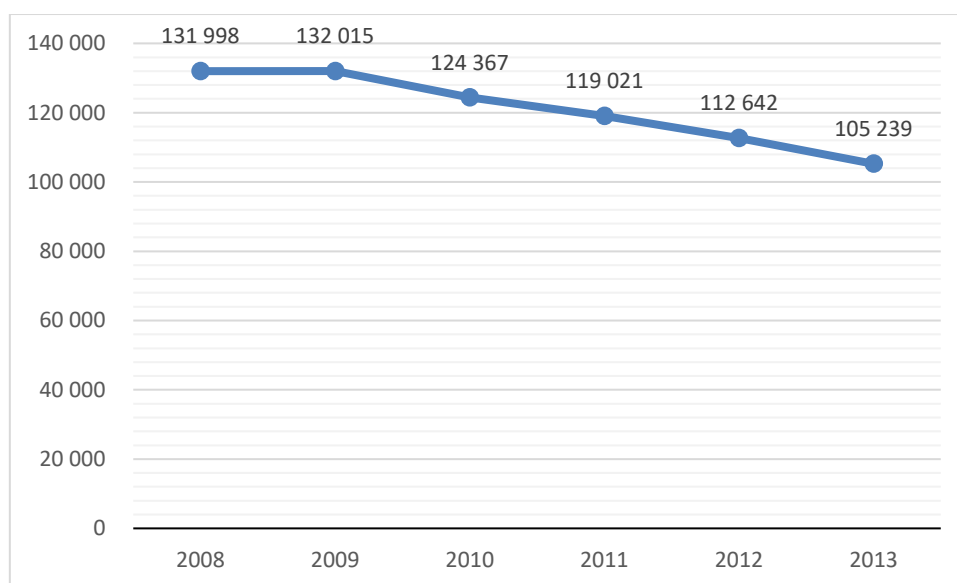
Dle dat ČSÚ žilo legálně na území Česka k datu 31. 12. 2013 celkem 105 239 Ukrajinců. To je téměř 24 % z celkového počtu 441 536 cizinců legálně žijících v Česku. Trend v letech před konfliktem od roku 2004 do roku 2013 na počátku významně rostl až do svého maxima v roce 2009 - na 134 456 ukrajinských občanů žijících v Česku. Pokles od roku 2009 je vinou globální ekonomické krize, která zasáhla i ekonomiku Česka. Důsledkem krize pak počet Ukrajinců

⁹ Uprchlík je definován na základě mezinárodní konvence z roku 1951 a protokolu z roku 1967; Doplňková ochrana je definována podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011; Dočasná ochrana je definována podle směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001

pomalu a postupně klesal na zmiňovaných 105 239. To jsou však oficiální čísla, které udávají počet Ukrajinců. Podle některých odhadů můžou být počty nelegální migrace až dvojnásobné. Takto vysoké počty neregulérních migrantů z Ukrajiny (největší skupina na území Česka) existuje i přes „klientský systém“, díky kterému mají Ukrajinci obstarána víza, práci, bydlení atd. Podle Drbohlava (2008) se obvykle migrant dostává na území Česka legálně, přes turistická nebo krátkodobá víza a neregulérním migrantem se stává, když začíná pracovat bez povolení nebo zůstává i po vypršení víz. V letech před konfliktem převažoval cyklický charakter migrace z Ukrajiny, jež tak nesla rysy transnacionalizace (Jelínková, Mikušková a Trlifajová 2011).

Graf č. 5: Registrovaný počet Ukrajinců v Česku 2008–2013

Zdroj: ČSU (2018)

V letech před konfliktem (2008 – 2013) byl největší počet žádostí o mezinárodní ochranu již v prvním sledovaném roce 2008. V tento rok bylo evidováno 321 žádostí o mezinárodní ochranu od lidí s ukrajinským občanstvím v Česku, celkem bylo v daném roce v Česku evidováno 1656 žádostí ze všech států. Z toho plyne, že 19,4 % ze všech žádostí jsou žádosti Ukrajinců. Počet žádostí klesal do roku 2010 na 115 žádostí z celkového počtu 833 což činilo 13,8% podíl Ukrajinců na žádostech o mezinárodní ochranu na území Česka. Po roce 2011 počet žádostí stoupl na 152, což je stále méně než polovina stavu v roce 2008. Poté v roce 2012 krátkodobě zvýšil na 174 žádostí, ale v roce 2013 se v podstatě vrátil na počet 146, což odpovídá hodnotě z roku 2011.

Z celkového počtu 707 žádostí je pak 20 % od občanů státu Ukrajina. Vyřízené žádosti korespondovaly s trendem nových žádostí. Roky s největším počtem rozhodnutí odpovídal roku s největším počtem nových žádostí (rok 2008, respektive 2010). Údaje pro ženy ukazují oscilaci mezi 23 až 31 % na celkovém počtu nových žádostí. Při bližším zkoumání se dá vypořádat mírně vzrůstající podíl žen, neboť ve dvou prvních letech se podíl pohyboval na hodnotách 23 % a 25 % a v posledních dvou letech byl na hodnotách 31 % a 27 %.

Řízení o mezinárodní ochraně byla podle údajů z velké části hodnocena negativně. Pro rok 2008 bylo rozhodnuto 350 žádostí, z toho bylo 287 hodnoceno negativně. Z toho plyne 82% pravděpodobnost neúspěchu u žadatelů o mezinárodní ochranu. Mezinárodní ochranu dostalo 39 osob, z toho 36 obdrželo azyl a jen 3 doplňkovou ochranu. Pro rok 2008 tedy platí 10% šance pro udělení azylu a necelé 1 % u doplňkové ochrany. Nejmenší počet osob, které obdržely azyl, byl zaznamenán v roce 2012. Tehdy pouze 7 Ukrajinců obdrželo azyl, tedy jen 3 % ze všech rozhodnutí o mezinárodní ochraně v Česku byla pro Ukrajince kladná.

Tabulka č. 4: Mezinárodní ochrana Ukrajinců v Česku 2008–2013¹⁰

Rok	Celkem nových žádostí	Opakované žádosti	Počet žen	Azyl udělen	Doplňková ochrana	Negativní rozhod	Řízení zastaveno	Rozhodnutí celkem	Celkem žádostí o mezinárodní ochranu (všechny státy)
2008	321	165	74 (23 %)	36 (10 %)	3	287	24	350	1 656
2009	203	115	51 (25 %)	9 (5 %)	0	173	8	190	1 258
2010	115	57	31 (26 %)	11 (8 %)	4	110	12	137	833
2011	152	51	41 (27 %)	9 (5 %)	4	129	42	184	756
2012	174	76	55 (31 %)	7 (3 %)	3	117	74	201	753
2013	146	78	40 (27 %)	9 (5 %)	0	93	69	171	707

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Ministerstva vnitra ČR (2018)

6.3. Shrnutí

Tři největší proudy migrantů z Ukrajiny míří do zemí Rusko (1.), Polsko (2.) a Česko (3.). Všechny tyto státy mají s Ukrajinou společnou historii a v minulosti jim (nebo jejich předchůdcům) část dnešní Ukrajiny patřila. Hlavním důvodem migrace je pracovní migrace. Ačkoli bylo Rusko stále největším „importérem“ ukrajinské pracovní síly, tak směr na západ v čase posiloval na úkor směru na východ do Ruska. Většina pracovních migrantů z Ukrajiny odchází z východní části státu, která je obecně méně ekonomicky výkonná. Před konfliktem bylo nejvíce žádostí Ukrajinců o mezinárodní ochranu (z vybraných států) v Česku, kde bylo ve

¹⁰ Uprchlík je definován na základě mezinárodní konvence z roku 1951 a protokolu z roku 1967; Doplňková ochrana je definován zákonem č. 283/1991 Sb. (zákon o azylu).

sledovaném období (2008 – 2013) uděleno 81 azylů a 14 doplňkových ochran. Naopak v Rusku v daném období jen 5 osob dostalo status uprchlíka a 10 dočasný azyl. V Polsku nebyla ani jedna žádost vyhodnocena kladně. Celkově pro všechny tři státy platí malé procento uznání žádostí Ukrajinců o mezinárodní ochranu. Stejně tak procento žádostí Ukrajinců tvoří menšinu z celkového počtu žádostí o mezinárodní ochranu.

7. Konflikt na Donbase

Kapitola pojednávající o konfliktu neobsahuje zevrubný popis bojů, protože to ani není primárním cílem této práce. Není ani nutné řešit, kdo se do bojů zapojoval a zkoumat všechny strany zapojené do konfliktu. Není zde nutné podrobně zkoumat, zda se jedná o vnitrostátní konflikt (UCDP 2016) nebo zda jde o mezinárodní konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou (Czuperski, Herbst, Higgins, Polyakova a Wilson 2015; Wilson 2014).

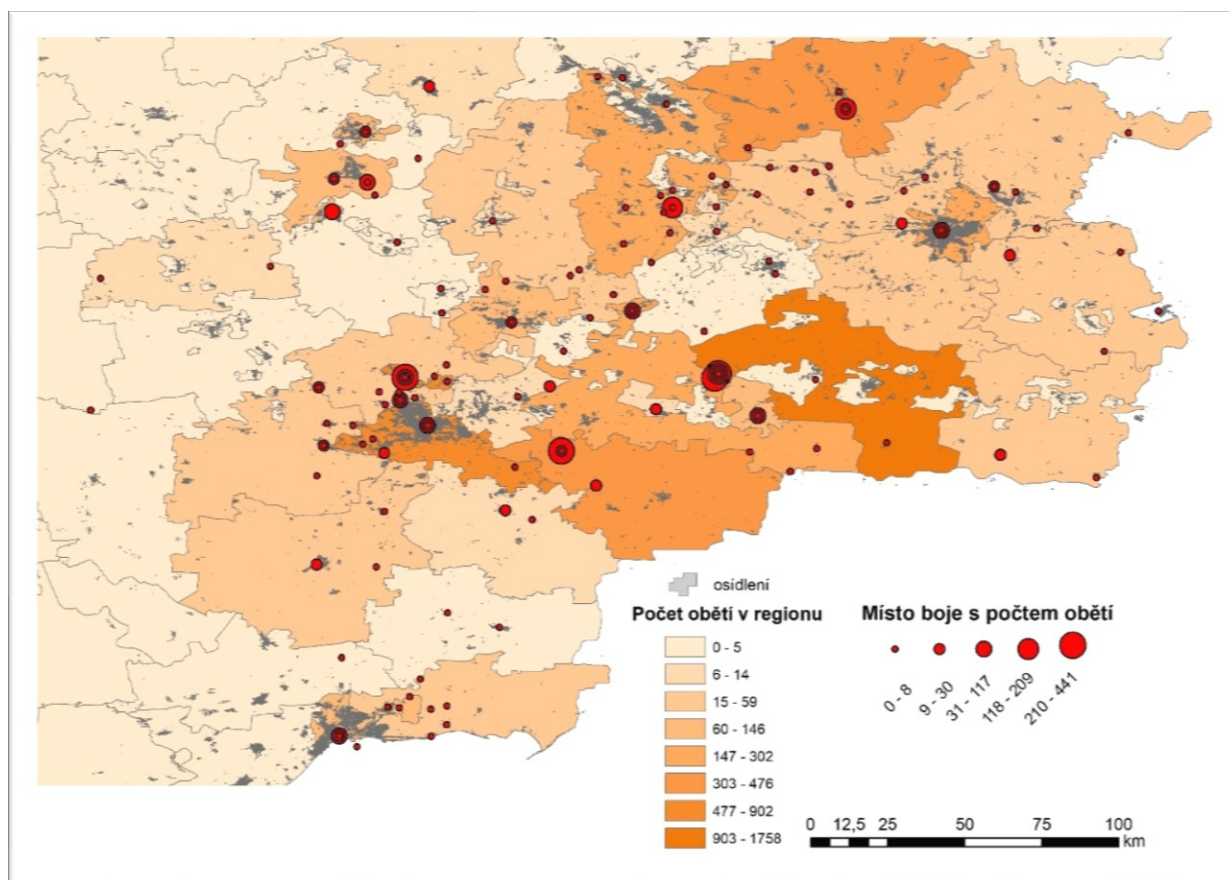
V této práci je třeba zohlednit více okolnosti, proč lidé prchají. Práce především přibližuje základní otázku odborníků na migraci – viz teoretický základ výzkumu. Z toho důvodu je tato kapitola zaměřena na popsání konfliktů z pohledu možných hrozeb pro obyvatele dotčených regionů, ze kterých mohou plynout bezprostřední příčiny pro útěk či vysídlení.

Podle počtů usmrčených osob vychází Antracytský rajón jako nejintenzivnější oblast bojů, s tím, že nejintenzivnější boje probíhali v těsné hranici s regionem Šachtarským. Druhý je Jasynuvatský region a třetí je region Doněcký. Mezi další regiony s největšími ztrátami na životech patří regiony Amvrosijivský, Novoajdarský, Šachtarský, Volodarský, Popasenský a Luhanský. Ve všech těchto regionech bylo zaznamenáno více než 150 úmrtí. Tyto regiony tedy můžeme označit za oblasti nejvíce boji zasažené.

Jak je vidět z mapy č. 3, tak často jde o oblasti s velkým množstvím zástavby, městské či příměstské. Zejména Doněcké (téměř milion obyv.) a Luhanské (přes 400 tisíc obyv.) oblasti, ve kterých bylo ohroženo nejvíce obyvatelstva, neboť jde o největší města a v obou bylo zaznamenáno několik stovek mrtvých. Obdobně regiony Jasynuvatský, Horlivský a Mariupolský, které jsou převážně regiony městské, nebo Popasenský, jenž ze tří stran obklopuje stotisícové město Lysyčansk. Boje, při kterých bylo minimálně do března používáno těžké bojové techniky (BBC 2015), tedy probíhají často v hustě zalidněných regionech nebo v jejich blízkosti. Využití takových zbraní má za následek devastaci měst a obcí, ničení obytných budov a úmrtí či zranění jejich obyvatel (OHCHR 2018). Také je zaznamenáno i použití kazetové munice, které představují mimořádnou hrozbu pro obyvatelstvo. Podle Červeného kříže je touto municí z 98 % zasaženo civilní obyvatelstvo (Červený kříž 2008; HRW 2014). V roce 2008 celkem 110 států světa přijalo mezinárodní úmluvu o zákazu kazetové munice. Do poloviny roku 2016 bylo na Ukrajině odhadováno asi 2000 civilních obětí, z nich 85 až 90 % je výsledkem odstřelování obydlených oblastí minomety, kanony, tanky nebo raketovým systémem (OHCHR

2018). Z těchto důvodů se dá předpokládat největší vysídlení právě v těchto nejvíce zasažených a zároveň nejhustěji osídlených oblastech.

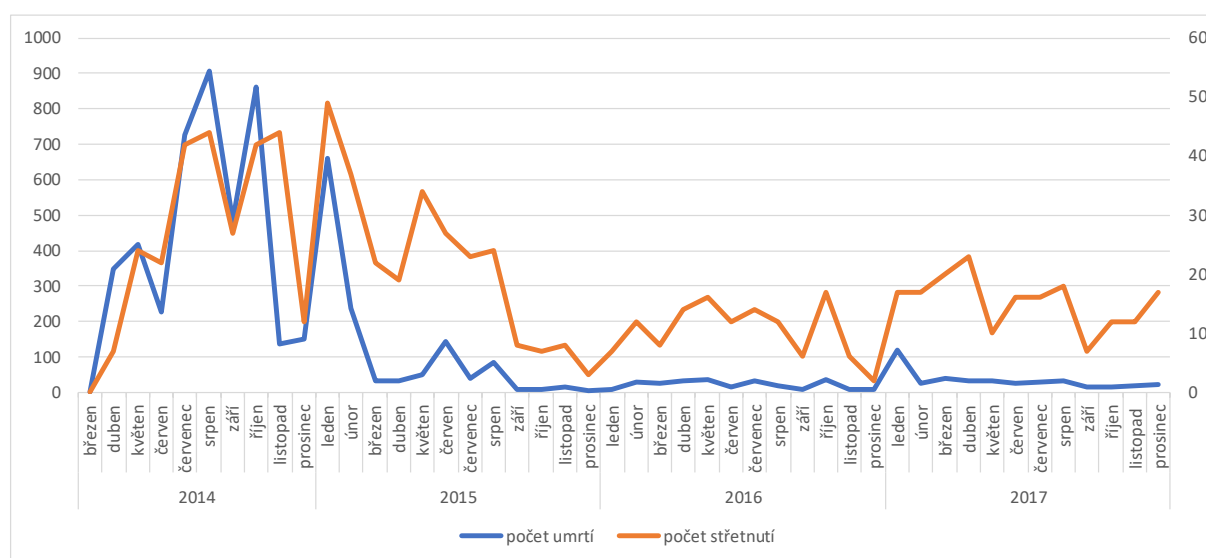
Mapa č. 3: Počet obětí konfliktu na Ukrajině 2014–2017

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat UCDP (2018)

Graf č. 6, znázorňující úmrtí a počty střetnutí. Ukazuje, že konflikt prudce eskaloval a největší intenzity dosahoval v roce 2014, a poté intenzita klesala. Celkově bylo podle UCDP za rok 2014 registrováno 4265 úmrtí v 264 střetnutích. Za rok 2015 bylo registrováno 1312 úmrtí a 261 střetů. Pro rok 2016 platí 255 úmrtí a 126 střetů. Pro poslední sledovaný rok 2017 platí 407 úmrtí a 185 střetů. Při podrobnějším zkoumání je ve všech zkoumaných letech vidět zvýšená intenzita od května do srpna. Počet střetů také pravidelně klesá v prosinci s výjimkou roku 2017.

Graf č. 6: Úmrtí a střetnutí konfliktu 2014-2017

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat UCDP (2018)

Jedním z dalších stresových faktorů pro obyvatelstvo je porušování lidských práv. Napříč oběma stranami konfliktu jsou prokázány případy týkající se porušování a zneužívání práv na život, práva na spravedlivý proces, základních svobod i hospodářských a sociálních práv, dále také zbavení svobody, vymáhání, mučení, špatného zacházení, sexuálního násilí. V období od listopadu 2017 až do února 2018 bylo stále zaznamenáno mnoho případů (205) porušování lidských práv. 121 z těchto případů zahrnovalo důvěryhodné obvinění z mučení, špatného zacházení a sexuálního násilí spáchaného v souvislosti s nezákonným nebo svévolným zadržením. V 66 případech došlo k údajnému porušení nebo zneužití lidských práv. Vládní strana konfliktu nesla odpovědnost na 38 z těchto případů, ozbrojené skupiny měly odpovědnost za zbylých 28 případů (OHCHR 2018; Amnesty 2018).

Celkové pokračování porušování a zneužívání lidských práv, kterým trpí civilní obyvatelstvo v oblasti konfliktu na Ukrajině, podtrhuje kumulativní dopad na civilní obyvatelstvo, který stále probíhající konflikt přináší.

Konflikt takového rozsahu má samozřejmě vliv na životní prostředí, ve kterém Ukrajinci v oblasti bojů musí přežívat. Během konfliktu dochází k záměrnému ostřelování veřejné infrastruktury. Ničeny jsou například vodní a elektrické zdroje, dále také čistírny odpadních vod. V důsledku těchto ostřelování jsou ukončovány dodávky vody a energie obyvatelům. Veřejné budovy byly nelegálně obsazeny nebo zničeny. Banky vykradeny, železniční infrastruktura vyhazována do povětří (mosty, koleje, nádraží). Základní léky se staly vzácnými nebo nedostupnými (OHCHR 2018). Taková míra devastace infrastruktury paralyzovala

ekonomickou aktivitu v industriální oblasti, která před konfliktem tvořila téměř jednu čtvrtinu průmyslového produktu Ukrajiny a obdobný podíl exportu. Přerušení ekonomické aktivity mělo za následek masivní ztrátu pracovních míst, jenž vedlo ke zvýšení míry chudoby, zvláště v oblastech postižených konfliktem (WB 2017).

Jedním z dalších závažných problémů je nevybuchlá munice a nástražná zařízení. Navzdory Minské dohodě z roku 2014, miny a jiná nástražná zařízení a ani nevybuchlá munice z bojiště nezmizely, naopak jejich počty rostou. Podle odhadů je jen na provládní straně konfliktu zamořeno minami přes 7000 km² (irozhlas 2018). Pokud budeme předpokládat stejné plošné zamoření minami i u druhé strany konfliktu, zjistíme více než 20% znečištění ploch oblastí Doněck a Luhansk, a to pouze minami, nehledě na nevybuchlou municí. Vzhledem k těmto předpokladům a faktu, že globálně je každá pátá oběť miny je dítě (Monitor2006), tak je patrné velké ohrožení pro civilní obyvatelstvo v oblasti ukrajinského konfliktu. Zejména pak pro děti.

8. Důsledky válečných událostí na mobilitu obyvatel Ukrajiny

Tato kapitola se snaží prozkoumat důsledky válečného konfliktu ve vztahu k mobilitě obyvatelstva na Ukrajině, zejména pak obyvatel v Doněcké a Luhanské oblasti, kterých je přes 5 milionů a žijí v konfliktních oblastech. Mobilita je sledována jak vnitřní, v rámci státu Ukrajina, tak mezinárodně.

Na základě nastudované literatury, faktorů a dynamiky vysídlení, a vlastního rozboru ozbrojeného konfliktu je již možné předpovídat, že v následujících kapitolách budou představeny intenzivní toky vysídlených.

8.1. Vnitřní mobilita

8.1.1. Rok 2014

První pohyb obyvatelstva na Ukrajině vyvolalo obsazení Krymu. Tento pohyb, který převážně směřoval z Krymu na Ukrajinu ještě více podpořilo následné referendum a připojení poloostrova k Rusku z poloviny března 2014. Masovou mobilitu obyvatelstva způsobil až konflikt v oblasti Donbasu.

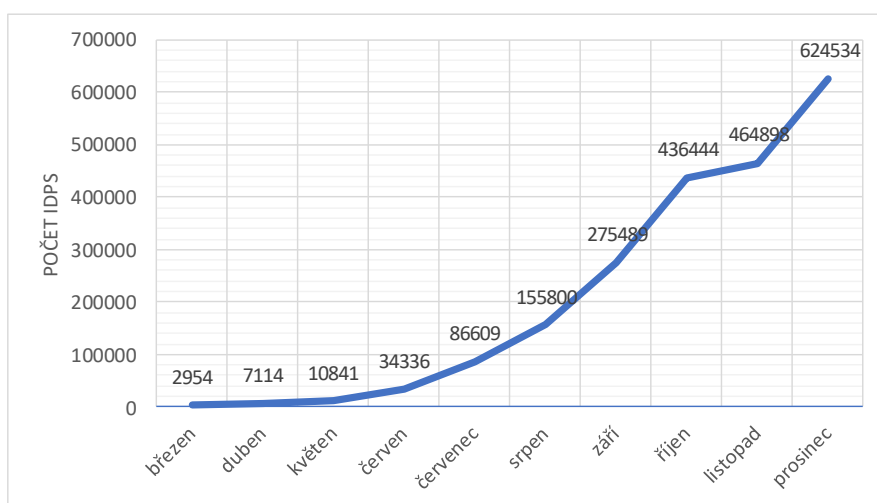
Protiteroristická operace se rozběhla 15. dubna. Přibližně od té doby vidíme nárůst počtů vnitřně vysídlených osob. Strmý nárůst je zaznamenán až od června 2014, kdy nevyšla naděje vkládaná do nového prezidenta. Konflikt pokračoval s využitím těžkých zbraní, které se dostaly do rukou oběma stranám konfliktů. Takové zbraně mají nejen velký ničivý ale i psychologický efekt. Dohromady se zastrašováním, únosy a jiným omezováním práv začala být úroveň strachu pro mnoho osob neúnosná.

Tyto „push“ faktory a jejich kumulace měly za následek stále zvětšující se počet prchajících osob, který do července dosáhl minimálně 86 609 vnitřně vysídlených osob. Ozbrojené skupiny využívaly hustě zabydlené oblasti jako krytí pro své vojenské vybavení, prováděly z nich útoky a zároveň bránily obyvatelům v odchodu. Těmito způsoby ozbrojené skupiny vystavovaly civilní obyvatelstvo riziku a porušovaly MHP (mezinárodní humanitární právo). V září 2014 byl počet IDPs již 436 444 z toho 417 410 pocházelo z oblastí postižených konfliktem a 19 034 z Krymského poloostrova. Čímž se dostáváme ke dvěma skupinám vnitřně vysídlených na Ukrajině. Jedna z oblastí konfliktu na východě a druhá z Krymského poloostrova, mezi kterými převažují krymští Tataři, jež své domovy opouštěli kvůli vzrůstajícím tlakům od ruské vlády (Ivashchenko-Stadnik 2015).

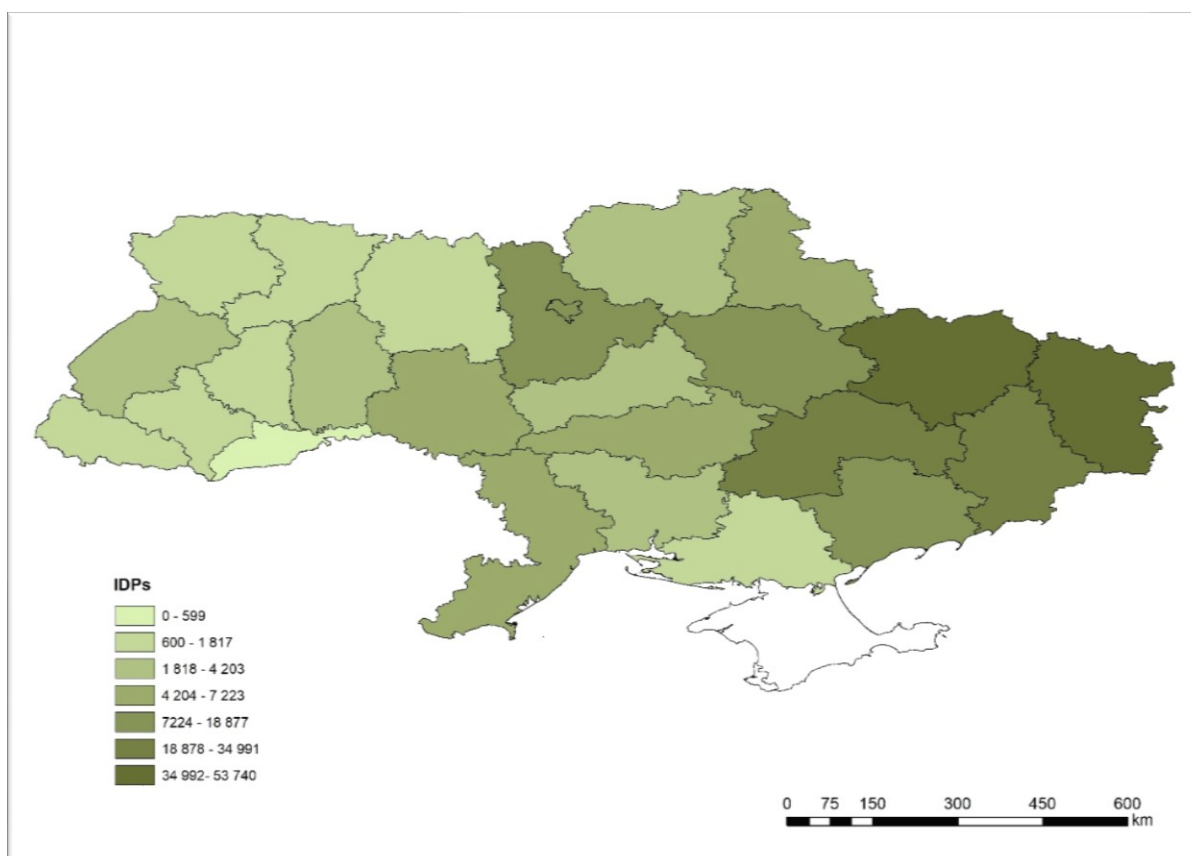
Na konci roku 2014 bylo na Ukrajině 624 534 vnitřně vysídlených osob. Podle počtu cca 11,6 tisíce IDPs, kterým pomohl IOM bylo téměř 80 % žen a dětí (ženy 43 % a děti 36 %). Pouze 21 % bylo mužů. Podle zprávy UNHCR bylo 60 % IDPs penzistů, čehož se dá usuzovat, že naprostou většinu tvoří důchodci a děti (IOM 2018; UNHCR 2018). Největší počet IDPs směřuje do sousedních oblastí, které jsou novými příchozími vyčerpány. Státní služba se snažila podpořit vnitřně vysídlené k přesunu do více západních oblastí například za pomoci lístku na vlak zdarma. Nově příchozí neměli v podstatě jinou možnost než lístek přijmout (UNHCR 2018).

Graf č. 7: Registrovaný počet vnitřně vysídlených na Ukrajině v roce 2014

Zdroj: vlastní zpracování dle dat IOM (2018)

Mapa č. 4: Vnitřně vysídlené osoby k 26. prosinci 2014

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Ministerstva sociální politiky Ukrajiny (2014)

8.1.2. Rok 2015

Rok 2015 byl ve znamení poměrně stálého lineárního růstu počtu IDPs v Ukrajině. Vliv na zmírnění odchodu lidí z oblastí mohl mít i celkový pokles bezohledného odstřelování osídlených oblastí po 15. únoru¹¹. Také některé druhy těžkých zbraní přestaly být používány ukrajinskou armádou i ozbrojenými skupinami, což také přispělo k významnému snížení počtu civilních obětí (UNHCR 2018).

Ozbrojené a tzv. „vládní struktury“ „Doněcké lidové republiky a „Luhanské lidové republiky“ jsou odpovědné za porušování lidských práv pod jejich kontrolou. Hlášeny jsou nové případy obvinění z vražd, únosů, mučení a jiných porušení práv. Nové legislativní rámce, systémy nových „republik“ jsou podezřelé z perzekuce a zastrašování lidí podporující

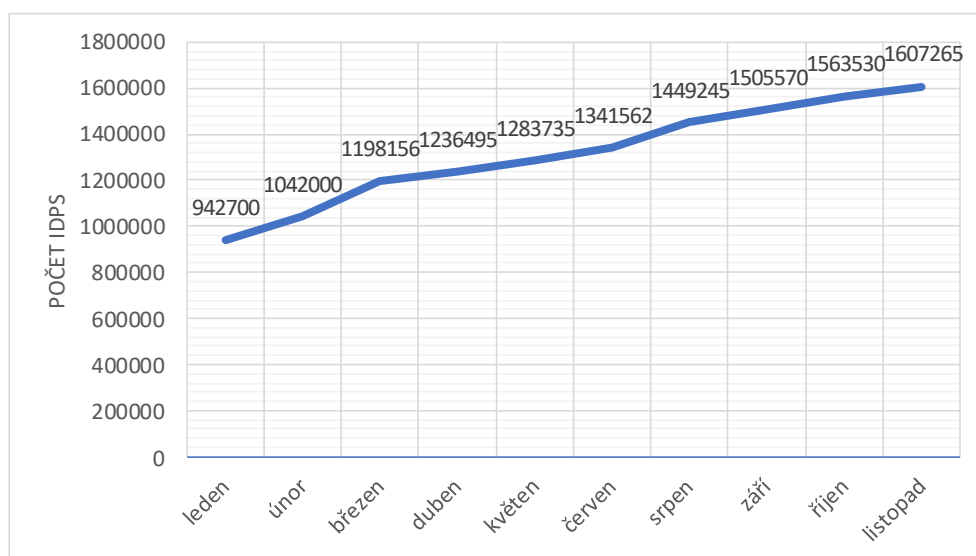
¹¹ Podle dohody z Minsku mělo dojít k neprodlenému a úplnému přerušení palby v jednotlivých regionech Doněcké a Luhanské oblasti Ukrajiny a jeho přísné dodržování počínaje 00:00 (kyjevského času) 15. února 2015 (Telegraph 2015).

ukrajinské vládní síly. Stejně tak strana Ukrajinského státu je podezřelá z pronásledování a perzekuce osob, které jsou pro rozdělení Ukrajiny (UNHCR 2018).

Koncem roku 2015 na Ukrajině registrovali přes 1,6 milionu IDPs. Nárůst oproti začátku roku je o více než 660 tisíc (cca 77 %). Demografická struktura zůstává obdobná, jedná se o 45 % žen, 32 % dětí a jen 23 % mužů. Ženy a děti tak nadále zastupují 78 % ze všech IDPs, kterým IOM asistoval (70 904) (IOM 2018).

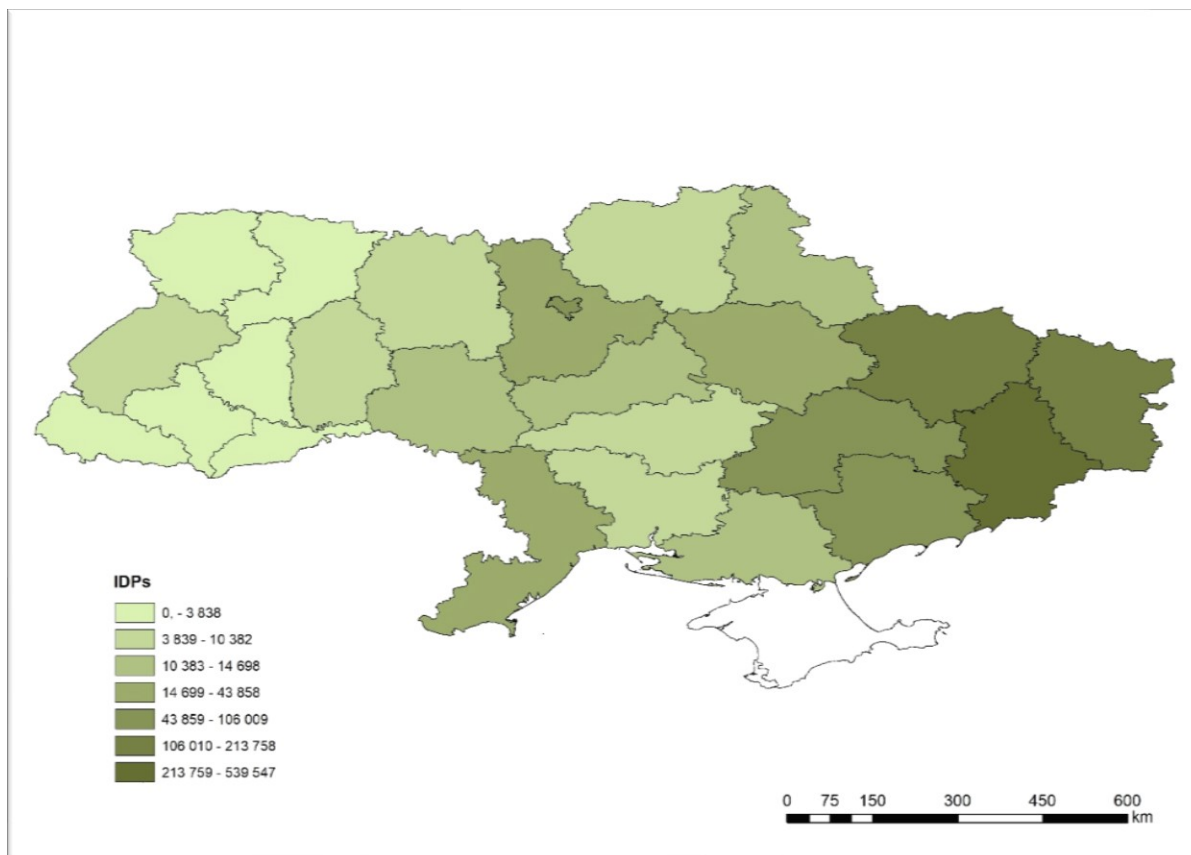
Od tohoto roku jsou dostupná i data pro přecházení mezi kontaktními liniemi na přechodech mezi vládní a separatistickou oblastí. Celkový počet osob, jež překročily tuto hranici, bylo v roce 2015 4,052 milionu. Z toho 51 % bylo příchodů na okupované území. Počty přecházejících dosáhly maxima v posledním měsíci roku 2015. Rozdíl mezi odchody a příchody je asi 84 tisíc. Vzhledem k celkovému počtu 1 607 265 IDPs a růstu vnitřně vysídlených o 660 tisíc za rok 2015 je jasné, že velké množství lidí cyklicky přecházelo tuto hranici několikrát za rok.

Graf č. 8: Registrovaný počet vnitřně vysídlených na Ukrajině v roce 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle dat IOM (2018)

Mapa č. 5: Vnitřně vysídlení osoby k 21. srpnu 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Ministerstva sociální politiky Ukrajiny (2015)

8.1.3. Rok 2016

Rok 2016 se dá považovat za zlomový v počtech IDPs. V lednu bylo registrováno 1 673 135 vnitřně vysídlených osob. Jak bylo v předcházejících letech zvykem, pokračoval růst IDPs. Vrcholu bylo dosaženo v červnu 2016 s 1 786 486 osobami. Dá se říct, že rychlý růst vnitřně vysídlených osob pokračoval do května 2016 (1 783 696), protože do června, přibýlo oproti jiným měsícům jen nepatrných 2 790 IDPs. Mezi dubnem a květnem přibýlo více než 10krát tolik než mezi květnem a červnem (IOM 2018).

V souvislosti s těmito hodnotami je zajímavé zjištění, jaké zbraně se v té době používaly. V první polovině roku UNHCR eviduje malé a lehké zbraně jako nejčastější. Nerozlišující odstřelování probíhalo spíše sporadicky. Hlavní nebezpečí tvořila nevybuchlá munice a improvizované nálože, které byly nejčastější příčinou civilních obětí v konfliktní zóně. V tomto zimním období byla úroveň civilních obětí jedna z nejmenších od začátku konfliktu (UNHCR 2018).

Na druhou stranu v druhé polovině roku byl hlavně v letních měsících zaznamenán nárůst civilních obětí mezi květnem a srpnem – to bylo 188 (97 mužů), tedy nárůst o 66 % oproti předcházejícímu reportu UNHCR a o 141 % než v období listopadu 2015 až února 2016 (UNHCR 2018). Více než polovina všech civilních obětí zaznamenaných v červnu a v červenci byla způsobena ostřelováním podél kontaktní linie, včetně údajně použitím zbraní výslovně zakázaných dohodami z Minsku¹². V období od srpna do listopadu bylo zaznamenáno 164 civilních obětí, tedy jen 13 % pokles oproti předchozímu počtu obětí (UNHCR 2018). Zajímavé je zjištění, že UNHCR zaznamenalo 8krát méně civilních obětí v oblastech kontrolovaných vládou, což indikuje nebezpečí zranění či smrti civilistů v regionech ovládaných spíše ozbrojenými skupinami. Počet obětí sekundárních důsledků konfliktu (nedostatek vody, jídla, léků a zdravotní péče) je neznámý (UNHCR 2018).

Navíc se ukrajinské vládní síly nadále nacházejí v blízkosti měst a obcí, zatímco ozbrojené skupiny postupují hlouběji do obytných oblastí a ohrožují místní obyvatelstvo. S pobytem vládních sil a ozbrojených skupin v rezidenčních oblastech roste riziko sexuálního a genderového násilí, které je dokumentováno minimálně v detenčních zařízeních a vládou kontrolovaných přechodech podél kontaktní linie (UNHCR 2018).

O zlepšování situace v druhé polovině roku se tedy nedošlo, a přesto počet IDPs na konci roku klesl na 1 656 662. Demografická struktura zůstává bez významných změn (42 % žen, 33 % dětí a jen 25 % mužů (IOM 2018)).

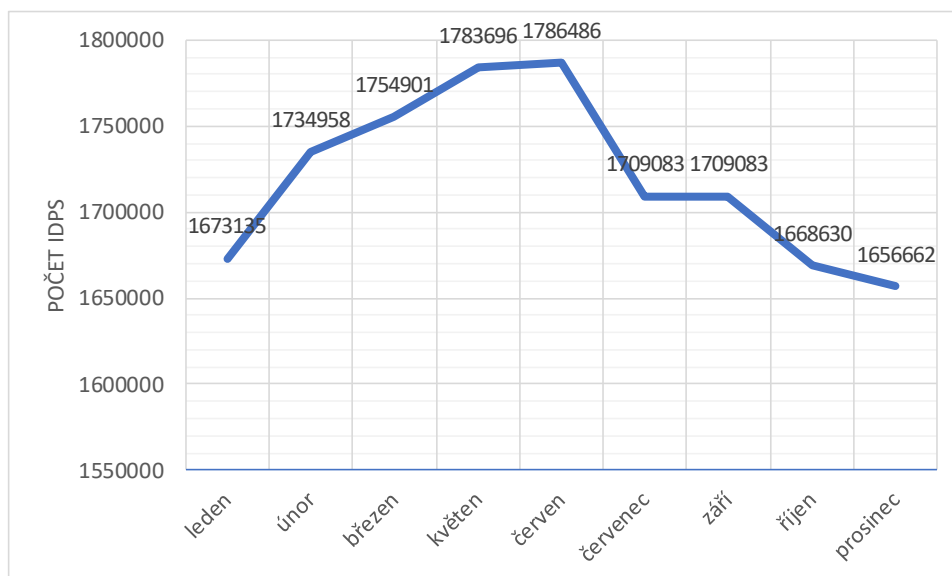
V tomto roce se toky mezi oblastmi více než zdvojnásobily, na konci roku bylo evidováno více než 8,5 milionu osob. Celkově stále převažuje vstup na okupované území s 50,4 %. Nejsilnější proudění mezi okupovaným a vládním územím probíhalo v letních měsících. Druhá polovina roku je ve znamení zvýšeného počtu osob vracejících se do okupovaného území. Největší počet vracejících stejně jako v roce 2015 nastal v prosinci. Na konci roku 2016 došlo k výraznému nárůstu počtu osob, které stěhujících se na okupované území. Rozdíl mezi cestujícími na nekontrolovaném území a cestujícími na kontrolované území přesáhl 30 tisíc

---

¹² Od 17. února 2015 mělo probíhat stažení všech těžkých zbraní oběma stranami na stejnou vzdálenost s cílem vytvořit zóny bezpečnosti. Mezi takové těžké zbraně patří dělostřelecké systémy s kalibrem 100 milimetrů a více, raketomety Tornado-S, Uragan, Smerč a taktické raketové systémy Točka (Točka U) (Telegraph 2015).

lidí. Tato rostoucí tendence v prosinci je společná s rokem 2015 a souvisí pravděpodobně s návštěvami příbuzných o svátcích a větším klidem zbraní (menší počet střetnutí vojsk).

Graf č. 9: Registrovaný počet vnitřně vysídlených na Ukrajině v roce 2016

Zdroj: vlastní zpracování dle dat IOM (2016)

8.1.4. Rok 2017

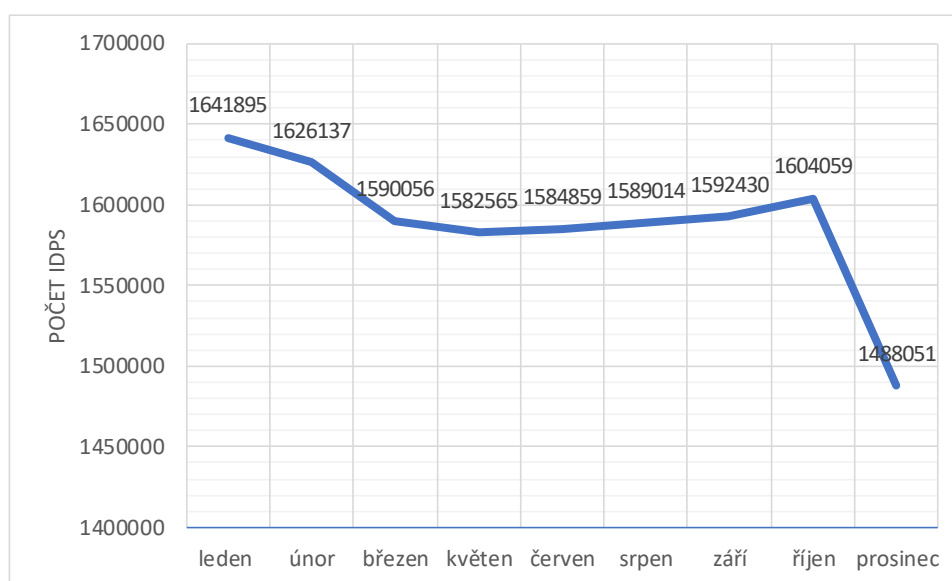
V roce 2017 dále pokračoval trend celkového poklesu IDPs. Stav v lednu vykazoval 1 641 895 vnitřně vysídlených a až do května trval stálý úbytek vnitřně vysídlených. Od května do října probíhal mírný nárůst na 1 604 059 vysídlených osob, oproti květnu to je nárůst asi o 21,5 tisíce. Nejmenší počet vnitřně vysídlených je evidován v prosinci, pokles na 1 488 051 oproti říjnu je to o 116 008 méně (IOM 2018).

Nejmenší počet obětí měl konflikt na konci roku, 87 (56 mužů) v období srpen až listopad a 73 (42 mužů) v období prosinec až únor 2018. Nejvíce obětí v roce 2017 měl konflikt v období únor až květen, kdy zároveň klesal počet IDPs. Je pravděpodobné, že lidé se v domnění zlepšení situace vrátili do domovů, kde je posléze zastihlo ostřelování, neboť odstřelování způsobilo 42 % civilních obětí. Nejmenší počet obětí (73) byl v posledních měsících roku 2017, kdy bylo zároveň nejméně vnitřně vysídlených osob. Tyto údaje naznačují větší klid zbraní a návrat IDPs do domovů (UNHCR 2018).

Dynamika mobility mezi vládni a okupovanou oblastí za rok 2017 vykazuje podobnosti s rokem předcházejícím. Nejmenší počet přechodů je opět v prvních dvou měsících roku a celkově první polovina roku vykazuje větší počet odchodů do vládou kontrolované oblasti, zatímco druhá polovina vykazuje návrat do okupované oblasti, kdy prosinec je opětovně měsíc

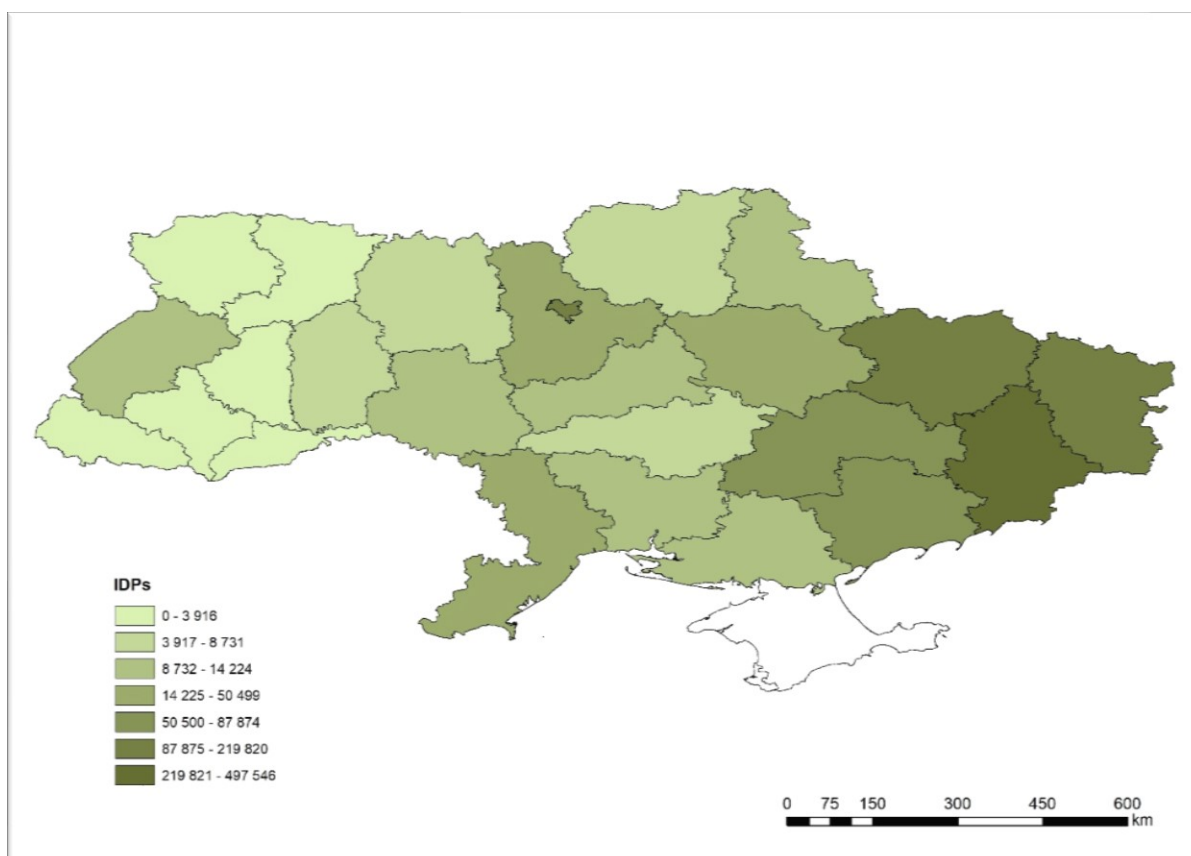
s velkým množstvím návratů s rozdílem 37 tisíc. Oproti přecházejícímu roku narostl počet přechodů o cca 3,3 milionu na 11,842 milionu přechodů ve vyrovnaném poměru 50,1 % příchodů do okupovaného území ku 49,9 % odchodů do vládního území. Demografická charakteristika vysídlených doznala lehké změny, když počet mužů (30 %) přesáhl počtu dětí (26 %), největší zastoupení mají stále ženy (44 %) (IOM 2018). Žen a dětí je v každém sledovaném období více než 70 %. Z této charakteristika naznačuje rozdílnou strategii mezi ženami s dětmi a muži. U mužů se zdá být pravděpodobná možnost, že muži častěji než ženy zůstávají, starají se o majetek a jsou tak díky zůstávání v oblasti konfliktu více fyzicky ohroženi.

Graf č. 10: Registrovaný počet vnitřně vysídlených na Ukrajině v roce 2017

Zdroj: vlastní zpracování dle dat IOM (2018)

Mapa č. 6: Vnitřně vysídlené osoby k 19. lednu 2017

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Ministerstva sociální politiky Ukrajiny (2018)

8.1.5. Souhrn

Od anexe Krymu v březnu 2014 a ozbrojeného konfliktu na Ukrajině, datovaného od poloviny dubna 2014, prudce rostl registrovaný počet nuceně vysídlených osob až do maxima v červnu 2016. Od té doby celkově počty IDPs klesají až do posledního sledovaného období v prosinci 2017. Drtivá většina IDPs je z okupovaných oblastí „Doněcké lidové republiky“ a „Luhanské lidové republiky“. Jak již bylo popsáno v teorii, vývoj IDPs souvisí nejen s bezpečnostní situací, ale rozhodování jednotlivců/rodin souvisí i s dalšími faktory. Ekonomický faktor, který také ovlivňuje kalkulaci o návratu může v oblastech Doněcké lidové a Luhanské lidové republiky hrát signifikantní roli. Skupina autorů zkoumající ekonomiku DLR (Polovyan, Lepa a Grinevskaya 2018) vysledovala pokles průmyslu do roku 2015. V roce 2016 už nicméně pozorovali mírný nárůst například v odvětví těžebního průmyslu. Vzhledem k tomu, že k návratům často dochází dřív, než je konflikt vyřešen a boje zcela ukončeny, tak není možné vyloučit vliv restartování ekonomiky na počty vysídlených.

V celém sledovaném období bylo nejvíce IDPs z řad, žen a dětí – mezi 70 % a 80 %. Takovýto stav odpovídá obecnému stavu a složení nuceně vysídlených. Ukrajinští IDPs nejsou tedy v tomto ohledu výjimkou. Z těchto dat pravděpodobně plyne, že muži častěji buď zůstávají a starají se o majetek, a také jsou díky tomu nejčastěji oběťmi konfliktu nebo jsou více mobilní, než zbytek populace. Celkový odhadovaný počet smrtí civilistů do listopadu 2017 je cca 2 500 z toho cca 56 % mužů, cca 33 % žen a cca 11 % dětí (UNHCR 2018).

Většina IDPs je registrována v oblastech blízkých k původnímu bydlišti i přes snahy vlády je poslat dále na západ. Nejvíce vysídlených je přímo v regionech Doněck a Luhansk, tedy přímo v regionech, kde probíhají boje. To indikuje jejich záměr k návratu domů, až se konflikt uklidní. V průběhu konfliktu je také vidět výrazný nárůst IDPs v hlavním městě Kyjev. Koncentrace v ekonomicky silném hlavním městě a obecně v urbanizovaných oblastech odpovídá obvyklému trendu mobility, konflikt na Ukrajině není v tomhle případě výjimkou. Ze stejného důvodu je pravděpodobně zvýšená koncentrace IDPs i v regionu Lvov, kde navíc v rozhodování IDPs může hrát roli blízkost Polska a vyhlídka práce v něm.

Data ohledně přechodů kontaktní linie mezi vládní a separatistickou stranou vykazovali celkově stálý růst od roku 2015 (cca 4 miliony přechodů), přes rok 2016 (cca 8,5 milionu přechodů) až po rok 2017 (cca 11,8 milionu přechodů). Téměř 12 milionů přechodů tam a zpět s vyrovnanou bilancí odchodů a příchodů do separatistické části.

Pro každý ze sledovaných roků platili velké příchody do okupovaných oblastí v prosinci, což pravděpodobně souvisí s návštěvami příbuzných o svátcích, také křivky přechodů za poslední dva roky vykazují jistou podobnost. Nejmenší počet přechodů nastával v prvních dvou měsících roku a celkově první polovina roku vykazuje větší počet odchodů do vládou kontrolované oblasti, zatímco druhá polovina vykazuje návrat do okupované. Data naznačují grafy č. 6 a 12, při zlepšení situace se lidé vraceli do domovů posoudit stav majetku, navštívit příbuzné nebo naopak vybrat hotovost či nakoupit. Vliv bezpečnostní situace je také vidět na dohodě o omezení těžkých zbraní v únoru 2015. Od uzavření dohody výrazně poklesl počet úmrtí a v celém sledovaném období nebyl již takový počet úmrtí evidován. Zároveň je únor 2015 měsíc, kdy byl zaznamenán nejmenší počet přechodů, a celkově pak mobilita mezi vládní a separatistickou oblastí rostla. V případě zvýšeného napětí lidé častěji odcházejí z postižené oblasti. Mezi lety 2015 a 2017 nastalo 11 měsíců, které lze označit za měsíce s výrazně zvýšenou intenzitou konfliktu, z toho v 9 případech odchody převážily příchody. Příchody převážily odchody i přes zvýšenou intenzitu konfliktu pouze ve 2 případech a oba tyto případy

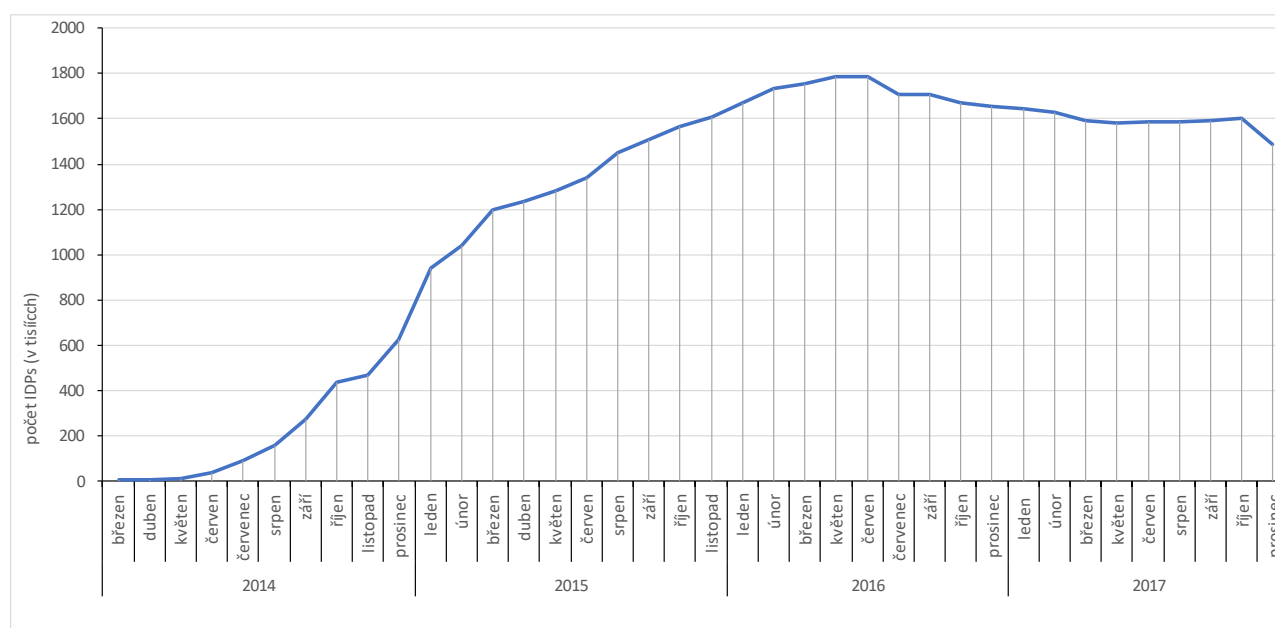
nastaly v srpnu. Bezpečnostní situace tedy musela být jen jedna z více příčin mobility, což může potvrzovat i listopad a prosinec 2015, kdy počet úmrtí mezi těmito měsíci téměř stagnoval, ale v prosinci výrazně narostl počet příchodů. Obdobně, pokud se podíváme na počty příchodů v srpnových měsících v letech 2015 až 2017, tak vždy jde o měsíc, kdy výrazně převažuje počet příchodů nad počty odchodů ze separatistických oblastí nehledě na intenzitu konfliktu.

Také je nutné uvést, že ve stejnou dobu mnoho Ukrajinců registrovaných jako IDPs žilo v okupovaných územích (hybrid IDPs). Takoví lidé se registrovali pouze proto, aby dosáhli na sociální podporu, proto si vybírali geograficky nejbližší regiony pro registraci (Pikulicka-Wilczewska a Uehling 2017; Smal a Poznyak 2016).

Množství, způsob přechodů a lokalita IDPs naznačuje přijetí strategie cyklické mobility jako formy ochrany před nebezpečím konfliktu. Když porovnáme rozdíl mezi létem 2015 a 2016 dá se odhadovat, že vysoká intenzita bojů celkově snižuje intenzitu cyklické mobility, zatímco nižší intenzita může cyklickou mobilitu podpořit.

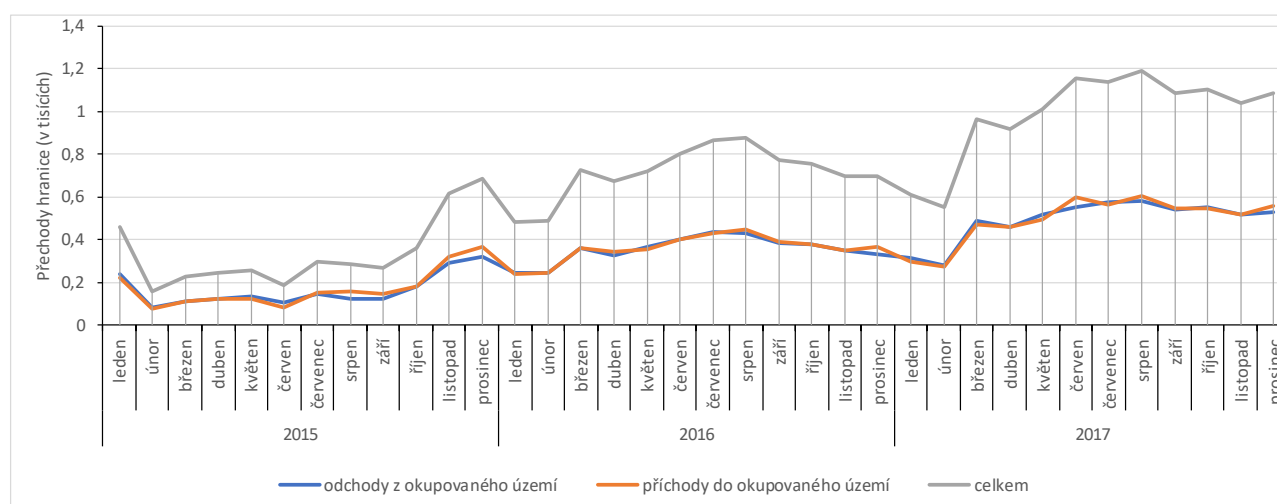
Nemusí jít ovšem jen o ochranu před nebezpečím. Významný vliv na počet přechodů hrají i hybridně vnitřně vysídlení, kteří překračují hranici mezi Ukrajinou a separatistickými částmi pro sociální dávky nebo kvůli nákupům. Bohužel je těžké takové osoby identifikovat. Zmínka o hybridním vysídlení, které by odpovídalo ukrajinskému vzorci, se v rozebírané literatuře neobjevuje. Neobjevuje se možná právě proto, že mnoho ze studovaných konfliktů bylo v zemích s jinou sociální politikou, kde vysídlení nedostávali sociální dávky jako na Ukrajině.

Graf č. 11: Registrovaný počet vnitřně vysídlených na Ukrajině v roce 2014-2017

Zdroj: vlastní zpracování dle dat IOM (2018)

Graf č. 12: Přechody hranice mezi vládním územím a okupovaným územím 2015–2017

Zdroj: vlastní zpracování dle dat SBGS (2018)

8.2. Mezinárodní mobilita

Tato kapitola se snaží popsat a vysvětlit vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu z Ukrajiny. Jak již bylo uvedeno, tak již před konfliktem měla Ukrajina tradici ve vysílání pracovníků do cizích zemí, zejména do Ruska a EU (Polsko, Česko, Itálie a další). Změnil konflikt něco na proudech z Ukrajiny? Dá se očekávat, že se mnozí Ukrajinci v důsledku konfliktu rozhodnou odejít za hranici vlastního státu. Někteří hledají mezinárodní ochranu. Jiní hledají práci, protože konflikt uvnitř státu obecně nemývá dobrý vliv na ekonomiku daného státu. Nejinak tomu bylo na Ukrajině, HDP Ukrajiny v roce 2014 kleslo o 7 % a v roce 2015 o 12 %. Údaje státní pohraniční služby od začátku konfliktu ukazují pokles cest směrem do Ruska, a naopak trvá nárůst pohybů do zemí EU (IOM 2016). Tento vývoj do jisté míry odpovídá trendu nastolenému již před konfliktem, který je dále umocněn i krádeží Krymu a situací na východní Ukrajině. Avšak data od státní pohraniční služby nemůžeme brát za zcela přesná. Ukrajina nemá pod kontrolou všechny své hraniční přechody, a nemůžeme tedy přesně určit množství cest směrem do Ruska.

8.2.1. Vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu do Ruska

V případě Ruska se dá očekávat vliv konfliktu na toky směřující z Ukrajiny do Ruska. Jednak migranti obvykle směřují na krátké vzdálenosti a Rusko přímo sousedí s oblastmi konfliktu. Také se dá sledovat vliv ruské vlády na situaci v Ukrajině (obsazení Krymu, podpora separatistů na východě). Tyto faktory mohou při zjednodušení ovlivňovat pohyb osob jak pozitivně (lidé

utečou do bezpečnějšího Ruska) nebo negativně (směr do Ruska bude oslabovat z důvodu negativních vztahů mezi státy).

V tabulce č. 5 vidíme vývoj počtu ukrajinských migrantů v Rusku od roku 1997 do roku 2016. Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, před konfliktem proud mezinárodních migrantů do Ruska výrazně poklesl – v roce 2010 na 20 % ze základu v roce 1997, a to i z důvodů sílících proudů směřujících na západ do EU. V prvním roce ozbrojeného konfliktu nastala výrazná změna v dlouhodobém trendu a počet mezinárodních migrantů v Rusku výrazně stoupl na více než 126 tisíc, tedy zhruba o 99 tisíc víc. V relativních číslech jde o nárůst o více než 360 %. Tak výrazná změna musí mít nějaký důvod. V druhém roce konfliktu roku 2015 nárůst dosáhl svého maxima s počtem 194 tisíc mezinárodních migrantů. Tedy přibýlo dalších 67 tisíc, jde o růst o více než 53 %. Počet mezinárodních migrantů poklesl v roce 2016 na 178 274, v kontextu předchozího růstu jde pouze o pokles mírný 8,2 %. Celkem mezi lety 2013 a 2014 přibýlo v Rusku více než 108 tisíc mezinárodních migrantů, z toho téměř 72 tisíc (cca 66 %) z Ukrajiny. V roce 2014 bylo pak na území Ruska 21,5 % mezinárodních migrantů z Ukrajiny. Ve srovnání s předcházejícím rokem 2013 se tedy změnila struktura mezinárodních migrantů v Rusku, neboť v roce 2013 byl podíl Ukrajinců na mezinárodních migrantech jen 11,4 %. Roku (2015) byl podíl Ukrajinců dokonce 32,4 %, tvořil tedy největší skupiny mezinárodních migrantů v Rusku. V posledním sledovaném roce (2016) podíl dosahoval stále téměř 31 % (30,99 %). Vzhledem k růstu mezinárodní migrace Ukrajinců a jejich celkovému nárůstu v populaci mezinárodních migrantů v Rusku je zřejmý vliv nějakého důvodu (v tomto případě ozbrojeného konfliktu), který zvedl upadající proud migrace z Ukrajiny do Ruska. Pokud zvážíme fakt, že se vnitřně vysídlení často cyklicky vracejí do svých domovů, a také cyklickou mobilitu ukrajinských IDPs, není možné popřít velkou pravděpodobnost cyklické mobility mezi Ruskem a separatistickými oblastmi. Pro potvrzení či vyvrácení by byla například vhodná data o překračování hranic mezi Ruskem a separatistickými stranami.

Tabulka č. 5: Počet mezinárodních migrantů v Rusku 1997–2016¹³

Rok	1997	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Ukrajina	138 231	74 748	30 760	27 508	55 037	126 819	194 180	178 274
Celkem	597 651	359 330	177 230	191 656	482 241	590 824	598 617	575 158

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Rosstat (2017)

¹³V Rusku definují migranta na základě země narození a státní příslušnosti. Registrace migranta je pouze administrativní záležitost a není spojená s minimální dobou setrvání na nové adrese (OSN 2011).

Před konfliktem byl počet žádostí Ukrajinců o mezinárodní ochranu v Rusku v podstatě minimální a valná většina byla vyhodnocena negativně. Množství nových žádostí v prvním roce konfliktu není možné ignorovat. V roce 2014 bylo evidováno více než 271 tisíc nových žádostí o mezinárodní ochranu tedy více než o 271 tisíc více než v roce předcházející. Vyřízeno bylo 269 tisíc žádostí a u cca 248 tisíc byla mezinárodní ochrana uznána, což znamená 92% šanci na uznání ochrany (dočasný azyl i status uprchlíka). Přesněji 241 osob obdrželo status uprchlíka a 248 201 osob dostalo dočasný azyl. Je tedy patrné, že v podstatě všechny osoby, které dosáhly na ochranu v Rusku, dostaly dočasný azyl. V roce 2015 počet nových žádostí poklesl, avšak stále šlo o téměř 150 tisíc nových žádostí. Vzhledem ke kumulaci žádostí z předcházejícího roku bylo rozhodnuto o několik set žádostí více, než bylo nově přijatých. Celkem bylo v roce 2015 vydáno cca 150 tisíc rozhodnutí z toho cca 148 tisíc bylo kladných – ve smyslu uznání ochrany. Uznáno tak bylo téměř 99 % žádostí o ochranu podaných Ukrajinci, opět v podstatě všichni získali dočasný azyl. Pokles nových žádostí pokračoval i v následujícím roce na 23,5 tisíc žádostí. Rozhodnuto bylo o 22,4 tisících osobách a 21 tisíc osob dostalo ochranu, téměř všichni opět získali dočasný azyl. Situace na Ukrajině tedy donutila statisíce lidí o zažádání ochrany v Rusku. Téměř všichni v Rusku obdrželi ochranu, z toho v podstatě všichni dostali dočasný azyl. To byl výrazný posun od let před konfliktem, kdy většina ochranu neobdržela a žádalo o ni pouze několik osob.

Tabulka č. 6: Mezinárodní ochrana Ukrajinců v Rusku 2008–2016

Rok	Nových žádostí	Obdrželo status uprchlíka	Dočasný azyl ¹⁴	Negativní rozhodnutí	Řízení zastaveno	celkem rozhodnutí	Počet Ukrajinců se statutem uprchlík	Celkový počet osob se statutem uprchlíka	Celkový počet osob s dočasným azylem
2008	19	4	0	32	0	36	6	713	1 613
2009	10	0	1	12	0	13	5	779	3 425
2010	23	1	9	13	0	23	5	801	3 726
2011	16	0	0	0	12	12	5	802	3 036
2012	13	0	0	16	0	16	5	763	2 415
2013	19	0	0	14	5	19	5	632	2 822
2014	271 237	241	248 201	3 886	16 687	269 015	5	790	237 780
2015	149 142	84	148 379	1 790	21	150 274	273	770	313 707
2016	23 534	33	21 095	0	1 320	22 448	188	598	228 392

Zdroj: vlastní zpracování dle dat UNHCR (2018)

¹⁴ Ruský zákon o uprchlících umožňuje poskytnout dočasný azyl osobám, které nemohou být z humanitárních důvodů vyhoštěny. Dočasný azyl je udělen na jeden rok, lze jej však obnovit každoročně (LOC 2016).

8.2.2. Vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu do Polska

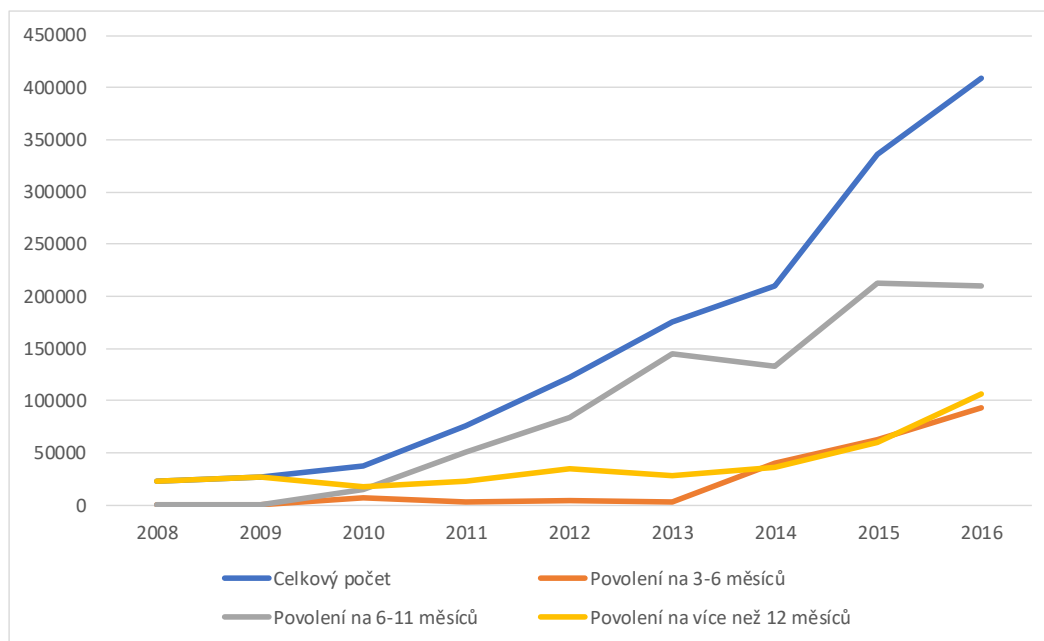
Polsko je druhý stát z vybraných zemí, ve kterých je sledován vliv ozbrojeného konfliktu na Ukrajině na mobilitu obyvatelstva. Jak již bylo umíněno v předcházejících kapitolách, Polsko má s Ukrajinou společnou hranici i historii, a spojuje je mnoho dalšího. Dominantní migrační tok z Ukrajiny do Polska předurčuje Polsko jako jednu z hlavních zemí, do které by mohli Ukrajinci před konfliktem prchat.

Co se týče krátkodobých (3 - 5 a 6 - 11 měsíců) a dlouhodobých (nad 12 měsíců) povolení pobytu, v celém sledovaném období 2008–2016 je vidět celkový prudký růst počtu registrovaných pobytů Ukrajinců na území Polska. V prvním roce konfliktu v roce 2014, je vidět pokles růstu pobytů. Tento pokles růstu se vymykal z trendu z let 2010–2013. Na opak v roce 2015 stouply počty registrovaných osob téměř o 60 %. V roce 2016 růst jako v celém sledovaném období pokračoval, ovšem oproti předchozímu roku v menším měřítku. Celkově od roku 2008 do roku 2016 prudce narostl počet registrovaných pobytů o cca 380 tisíc v průměru tedy téměř 50 tisíc za rok. Nejstrmější nárůst proběhl mezi lety 2014 a 2015, tedy v době intenzivních bojů na Ukrajině. Při podrobnějším rozdělení podle povolení pobytu se zdá, že měl konflikt největší vliv na nejkratší povolení k pobytu (3-5 měsíců), kterých bylo před konfliktem naprosté minimum. V roce 2012 se tyto nejkratší sledovaná povolení podílela na celkovém počtu povolení jen 2,5 %, zatímco v posledním sledovaném roce byl podíl 22,2 %.

Na základě těchto dat nelze zcela prokázat, že konflikt měl zásadní vliv na pobyty Ukrajinců v Polsku, protože ve statistikách Eurostat chybí údaje pro pobyty 3-5 a 6-11 měsíců za roky 2008 a 2009. Avšak dostupná data na významný vliv poukazují. Pokles příchozích do Polska v roce 2014 by mohl být následek konfliktu, protože, jak zjistili Bohra-Mishra a Massey (2011), konflikt má největší vliv na mezinárodní migraci, která klesá již při malé úrovni násilí, avšak tradičně bývá většina migrantů do Polska ze západní části Ukrajiny, kdežto konflikt je na východní. Jinými slovy lokalita tradičních migrantů nebyla postižena násilím. Na druhou stranu ozbrojený konflikt měl v Ukrajině negativní vliv na ekonomickou sílu celého státu. Ozbrojený konflikt uvnitř státu obecně nepodporuje ekonomiku daného státu, HDP Ukrajiny v roce 2014 kleslo o 7 % a v roce 2015 dokonce o 12 %. Největší vliv konflikt měl ve východní části země. V oblasti Doněcku se v roce 2015 stavitelství propadlo o 60 %, na druhou stranu Lvov měl jeden z nejvýznamnějších skoků v nezaměstnanosti v rámci Ukrajiny (Economist 2016). Nekončící konflikt tudíž není dobrou vyhlídkou na rychlé zlepšení ekonomické situace Ukrajiny. Je tedy pravděpodobné, že vzestupný trend pracovní migrace bude stále po několik dalších let

pokračovat a konflikt tak do jisté míry může být v tomto ohledu jedním z důležitých motivů příchodu Ukrajinců do Polska. Otázkou zůstává, zda se Ukrajinští pracovníci přesunou do jiných států nebo zůstanou v Polsku.

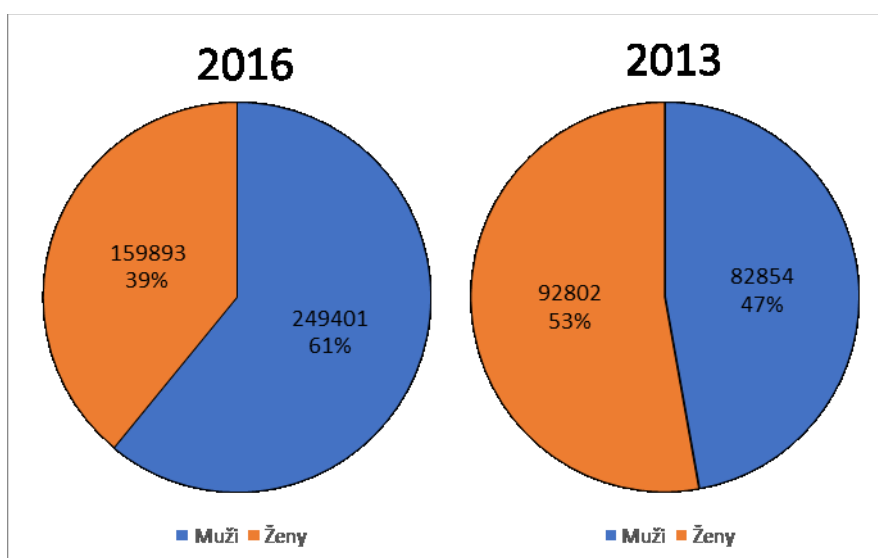
Graf č. 13: Ukrajinská povolení pobytů v Polsku 2008–2013

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

Vliv konfliktu na genderového rozložení migrantů z Ukrajiny do Polska je znatelný. Poměr rozložení pohlaví významně změnil. Poměr mužů se navýšil až na 61 % v roce 2016, což je nárůst o 14 % oproti roku 2013.

Graf č. 14: Rozdělení Ukrajinců se všemi validními povoleními k poslednímu dni roku dle pohlaví pro roky 2013 a 2016

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

Data zjištěných nelegálních pobytů na území Polska a data zamítnutých vstupů do Polska (viz tabulka č. 7) vykazují stabilní nárůst s výjimkou roku 2013, kdy byl extrémní počet zamítnutých vstupů. Vzhledem k tomu, že Ukrajinci tvoří většinu migrantů v Polsku, mají zároveň významný vliv na vývoj zjištěných nelegálních pobytů v Polsku. Od roku 2014 pozorujeme zvýšený nárůst nelegální migrace z Ukrajiny do Polska, což odpovídá růstu registrovaných pobytů v Polsku. Největší nárůst nelegální migrace Ukrajinců do Polska proběhl mezi lety 2014 a 2015, kdy byl celkový nárůst o 65 % vyšší. Takový nárůst značí významnou změnu, neboť průměrný růst nelegální migrace mezi lety 2008 a 2014 dosahoval cca 8 %. Nejčastěji je nelegální migrace zjištěna na hranicích při přechodu z Ukrajiny do Polska. Největší nárůst zamítnutých vstupů Ukrajinců v celém sledovaném období o cca 70 % proběhl mezi lety 2014 a 2015. Data ovšem naznačují, že v nejbližších letech se toto číslo změní a počet nelegálních pobytů bude větší, než počet zamítnutých vstupů. Vzhledem k tomu, že data pro rok 2017 nejsou úplná není možné vyloučit, že tato změna již nastala. Mírná změna proběhla také u genderového složení. V průběhu ukrajinského konfliktu narostl podíl mužů z 58 % v roce 2013 až na 68 %.

Tabulka č. 7: Nelegální migrace v Polsku 2008-2017

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Zjištěný nelegální pobyt cizinců celkem	5 430	4 520	4 000	6 875	8 140	9 280	12 052	16 835	23 375	28 470
Zjištěný nelegální pobyt Ukrajinců	3 200	2 070	1 885	3 995	4 800	5 210	7 455	11 885	17 445	19 815
z toho muži	1 910	1 255	1 190	2 435	2 860	3 050	4 635	7 935	11 760	13 470
Zamítnutý vstup na hranicích (celkem)	16 850	26 890	23 015	20 225	29 705	40 385	20 125	30 245	34 485	38 660
Zamítnutý vstup na hranicích (Ukrajinci)	9 445	12 800	11 095	9 115	12 555	12 060	11 185	19 020	18 775	chybí data
Celková nelegální migrace Ukrajinců	12645	14870	12980	13110	17355	17270	18640	30905	36220	chybí data

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

Situace mezinárodní ochrany cizinců v Polsku je konfliktem také viditelně ovlivněna. Jak již bylo řečeno v kapitole 7.2.2. do roku 2013 byl počet ukrajinských žadatelů o mezinárodní ochranu v Polsku minimální a z celkového počtu žadatelů bylo Ukrajinců méně než 1 %. Od roku 2014 nastal v tomto zlom. Počet žadatelů vzrostl ze 45 na 2 275, to je meziroční nárůst o 4 955,6 %. V tomto roce byl pak podíl Ukrajinců na celkovém počtu žadatelů více než 28 %,

čímž se struktura žadatelů v Polsku znatelně proměnila. Ještě o něco více žadatelů bylo v roce následujícím 2 295, z celkového počtu cca 12 tisíc žadatelů bylo pak cca 19 % Ukrajinců. Od rok 2016 je možné sledovat pokles počtu žadatelů o azyl asi o 57 % na 1300 a obdobně v roce 2017, pokles o 52 % na 670. Pokles pokračoval i v podílu Ukrajinců na žádostech o mezinárodní ochranu. Pro rok 2016 platil asi 10,5% podíl Ukrajinců na žádostech a v roce následujícím cca 13%.

Při pohledu na uznané žádosti o azyl je znatelná náročnost polské administrativy na uznání nároku na azyl. V roce 2014 nebyl přiznán azyl ani jedné osobě z Ukrajiny. Přestože bylo evidováno 2 275 žádostí, tak bylo vyřízeno jen 150 a všechny negativně. V roce 2015 bylo rozhodnuto o 1105 žádostech. Oproti roku 2014 byl nárůst rozhodnutí o více než 636 %. Pozitivních bylo ovšem stále jen 20, kdy byla přiznána doplňková ochrana, takže šance na uznání azylu se zvedla z 0 na 1,8 %. Nejvíce azylu bylo přiznáno v roce 2016, kdy bylo přiznáno 25 mezinárodních ochran, z toho 15 status uprchlíka a 10 doplňkových ochran z celkového počtu 635 rozhodnutí. To značí asi 4% šanci na uznání azylu pro Ukrajince. V posledním sledovaném roce bylo vyřízeno 330 žádostí z toho byla mezinárodní ochrana udělena v 20 případech, kdy bylo schváleno 20 doplňkových ochran, tzn. asi 6 % žádostí bylo uznáno. V průběhu konfliktu procentuálně narostl počet uznaných nároků na mezinárodní ochranu z 1,8 % a na 6 %.

Podíl žen se v celém sledovaném období výrazně neproměnil pro první 3 roky konfliktu, shodně platil 46% podíl žen na počtech žadatelů z Ukrajiny. Pro čtvrtý rok platí 40% podíl, něžné pohlaví v celém sledovaném období figurovalo s méně než polovičním zastoupením, až na jednu výjimku v roce 2010, kdy 55 % ze všech žadatelů o azyl bylo ženského pohlaví. Konflikt tedy významnou změnu v genderové struktuře azylantů nezpůsobil.

Vliv ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině, který by změnil podstatu ukrajinské migrace do Polska nebyl prokázán, avšak změna v oblasti mezinárodní ochrany je více než znatelná. Před konfliktem bylo uznáno méně než 1 % ze všech žádostí o mezinárodní ochranu od Ukrajinců, ovšem po roce 2014 to bylo vždy více než 10 %, nejvíce 28 % v roce 2014. Celkové počty žádostí se v průměru významně neměnily, rozhodně neproběhl žádný skokový nárůst žádostí o mezinárodní ochranu po začátku konfliktu, ba naopak mezi lety 2013 a 2014 je patrný významný pokles žádostí.

Tabulka č. 8: Mezinárodní ochrana Ukrajinců v Polsku 2008–2017

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Počet žadatelů	40	35	45	65	70	45	2,275	2,295	1,300	670
Ženy	15	15	25	30	30	20	1,055	1,060	600	270
Pozitivní rozhodnutí	0	0	0	0	0	0	0	20	25	20
Status uprchlíka	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0
Doplňková ochrana	0	0	0	0	0	0	0	20	10	20
Celkový počet rozhodnutí	10	0	0	30	15	10	150	1105	635	330
Zamítnuto	10	0	0	30	15	10	150	1085	610	310
Celkem žádostí o mezinárodní ochranu (všechny státy)	8515	10595	6540	6890	10755	15245	8025	12190	12305	5055

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

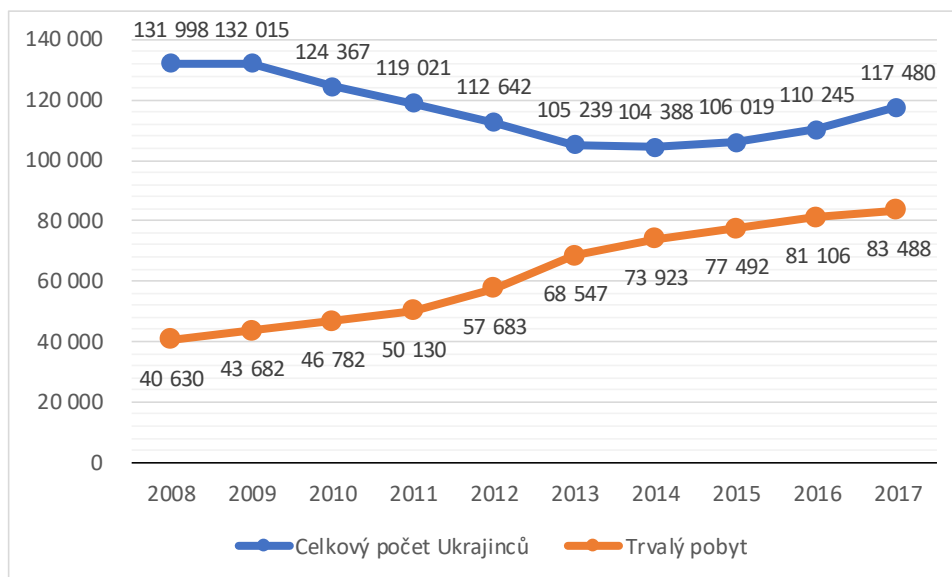
8.2.3. Vliv konfliktu na mezinárodní mobilitu do Česka

U Česka, jedné z hlavních cílových zemí Ukrajinců před konfliktem se dá očekávat, že vznik masivního proudu z Ukrajiny by se teoreticky mohl odrazit i na imigraci Ukrajinců do Česka.

Po začátku ozbrojeného konfliktu v roce 2014 můžeme opožděně v roce 2015 pozorovat zanedbatelný růst počtu registrovaných Ukrajinců na území Česka, a to 1 631 osob. V následujících letech pozvolný nárůst pokračoval a na konci roku 2017 celkový počet Ukrajinců na území Česka činil 117 480 osob. Za 3 roky jde nárůst asi o 12,5 %, v průměru tedy okolo 4 % ročně. Taková čísla nepoukazují na masivní příchod Ukrajinců, kteří by prchali před zničujícím konfliktem. Většina Ukrajinců je tak na území Česka stále primárně z ekonomických důvodů, o čemž svědčí i nárůst trvalých pobytů¹⁵. Podíl trvale pobývajících ukrajinských občanů trvale rostl do roku 2016, kdy dosáhl maxima 73,56 %. Na začátku konfliktu byl tento podíl 70,82 %. V celém sledovaném období (od roku 2008) je rok 2017 první, ve kterém tento podíl zaznamenal pokles (71,1 %). Nemůžeme vyloučit, že na tento pokles měl vliv i konflikt. Část Ukrajinců (vnitřně vysídlených, nebo jiných) mohla reagovat odchodem do Česka, jenž byl způsobený kumulací stresových „push“ faktorů, které jsou ovlivněny stále trvajícím konfliktem a vlivem konfliktu na samotnou ekonomiku ukrajinského státu. Když vezmeme do úvahy, co pokles po roce 2008 způsobilo, tak pravděpodobně větší roli v opětovném růstu hraje ekonomická situace v Česka a poptávka po pracovní síle.

¹⁵ Trvalý pobyt na území je možné získat až po 5 letech nepřetržitého přechodného pobytu na území Česka.

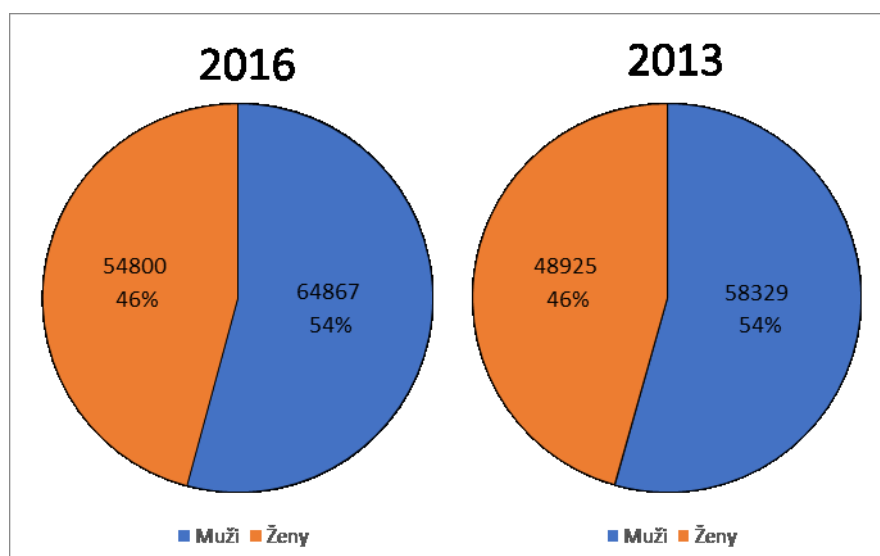
Graf č. 15: Registrovaný počet Ukrajinců v Česku 2008–2017

Zdroj: vlastní zpracování dle dat ČSÚ (2018)

Vliv konfliktu na genderového rozložení migrantů z Ukrajiny do Česka je nulový. Poměr rozložení pohlaví se nezměnil. Pro rok před konfliktem (2013) i po několika letech konfliktu (2016) je podíl žen a mužů stejný. Mužů je 54 % a žen 46 %.

Graf č. 16: Rozdělení Ukrajinců se všemi validními povoleními k poslednímu dni roku dle pohlaví pro roky 2013 a 2016

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Eurostat (2018)

Data zjištěných nelegálních pobytů na území Česka vykazují po roce 2013 výrazný nárůst. Vzhledem k tomu, že Ukrajinci jsou tradičně největší skupinou zjištěných neregulérních migrantů (jen v roce 2015 bylo více Syřanů), tak mají obvykle významný vliv na vývoj zjištěných nelegálních pobytů. Přesto není možné nárůst spojit s vypuknutím konfliktu a vlivy na celkový

nárůst nelegálních pobytů je nutné hledat jinde, například situaci v na blízkém východě. Počet zjištěných Ukrajinců vykázal mírný růst, který odpovídá křivce mírného růstu celkového počtu Ukrajinců v Česku. Z těchto údajů se dá usuzovat, že výrazně nestoupl ani celkový počet neregulérních migrantů z Ukrajiny v Česku.

Tabulka č. 9: Zjištěný nelegální pobyt na území Česka 2008-2016

rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
celkem	3 661	4 267	2 848	3 280	3 476	3 974	4 641	8 323	5 039
Ukrajina	1 547	1 502	953	1 123	1 064	888	1 020	1 224	1 552

Zdroj: vlastní zpracování dle dat ČSÚ (2018)

V letech 2014–2017 byl největší počet žádostí o mezinárodní ochranu již v druhém roce konfliktu – v roce 2015. V tento rok bylo evidováno 694 žádostí o mezinárodní ochranu od lidí s ukrajinskou národností. Celkem bylo téhož roku v Česku evidováno 1 525 žádostí ze všech států z čehož plyne, že 45,5 % ze všech žádostí jsou žádosti Ukrajinců. To je procentuálně více než dvojnásobek oproti roku 2008 (19,4 %), kdy byl největší počet žádostí Ukrajinců před konfliktem. Počet žádostí narostl již v roce 2014 na 515, tedy cca 3,5krát více než v roce předcházejícím. Celkově můžeme říct, že počet žádostí rostl v prvních dvou obdobích v letech 2014 a 2015 a od roku 2016 začal jeho pokles na 507 žádostí (34,3 % ze všech žádostí). Tedy ve stejném roce, ve kterém začal také pokles počtu IDPs. Pokles pokračoval i v následujícím roce na 435 osob žádající mezinárodní ochranu v Česku (30 % ze všech žádostí). I toto číslo je stále několikrát větší (cca 3x) než jaký byl stav v roce 2013, tedy stav před vypuknutím ozbrojeného konfliktu.

Vyřízené žádosti mezinárodní ochrany korespondovaly trendu nových žádostí. Největší počet rozhodnutí byl opět v roce 2015, nejmenší v prvním roce konfliktu roku 2014. Po roce 2015 stejně jako u nových žádostí nastal pokles, který pokračoval až do posledního sledovaného období. Údaje pro ženy ukazují mírnou změnu oproti dobou před konfliktem, kdy počet žen osciloval mezi 23 až 31 % na celkovém počtu nových žádostí. V prvních třech letech od začátku konfliktu byl počet žen nad těmito hodnotami s počty 37,8 % v roce 2014, 35,2 % v roce 2015 a 32,0 % v roce 2016. Rok 2017 se vrátil přesně tam, kde byl rok 2013, a to na 27,4 %. Pokud vezmeme do úvahy i absolutní čísla, tak se množství mezi roky 2013 a 2014 téměř zpět násobilo ze 40 a 195. Konflikt tedy s největší pravděpodobností mobilizoval větší počet žen k žádostem o mezinárodní ochranu.

Ještě více výmluvná jsou možná data o přiznání mezinárodní ochrany. Česko patří obecně mezi země s velmi restriktivní politikou v přiznávání mezinárodní ochrany. V roce 2014 bylo uděleno 25 azylů, což je několikanásobně více oproti předcházejícímu roku. Na druhou stranu to není největší počet udělených azylů ve sledovaném období. Dokonce jde pouze o 6,7% šanci o uznání azylu. I když i takové procento je největší za několik let, tak není možné z něho tvrdit, že jde o nový významný trend. V následujících letech se šance o udělení azylu pohybovala okolo 1 %, z čehož plyne, že české úřady nenašly důvody k udělení azylu daným Ukrajincům. V případě doplňkové ochrany je situace odlišná. Tuto formu ochrany dostávalo před konfliktem ještě méně osob než těch, kterým byl uznán nárok na azyl. Ovšem s příchodem konfliktu nastal zlom, takřkajíc z 0 na 100, přesněji 119. V roce 2013 žádná osoba nezískala doplňkovou ochranu, zatímco v roce 2014 získalo doplňkovou ochranu celkem 119 osob. V roce 2014 bylo celkem vydáno 370 rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany v Česku. Z těchto rozhodnutí bylo 32 % kladných, ve smyslu udělení doplňkové ochrany. Oproti roku 2013 s 0 % je to významný rozdíl. Počet takových kladných rozhodnutí kulminoval opět v roce 2015 na hodnotě 174, poté podobně jak počty narostly, začaly zase rychle klesat a v roce 2016 to bylo už jen 46, tzn. asi 8,5 % žádostí bylo uznáno. V roce 2017 registrujeme již jen 25 uznaných žádostí o doplňkovou ochranu tedy asi 4,9 %.

Tabulka č. 10: Mezinárodní ochrana Ukrajinců v Česku 2008–2017

Rok	Celkem žádostí	Opakované žádosti	Ženy	Azyl udělen	Doplňková ochrana	Negativní rozhodnutí	Řízení zastaveno	Rozhodnutí celkem	Celkem žádostí o mezinárodní ochranu (všechny státy)
2008	321	165	74	36	3	287	24	350	1656
2009	203	115	51	9	0	173	8	190	1258
2010	115	57	31	11	4	110	12	137	833
2011	152	51	41	9	4	129	42	184	756
2012	174	76	55	7	3	117	74	201	753
2013	146	78	40	9	0	93	69	171	707
2014	515	98	195	25	119	106	120	370	1156
2015	694	126	244	7	174	277	171	629	1525
2016	507	150	162	5	46	306	180	537	1478
2017	435	138	119	8	25	277	197	507	1450

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Ministerstva vnitra ČR (2018)

Celkově můžeme říct, že vliv konfliktu na Ukrajině na pohyb směrem do Česka je možné pozorovat v podstatě jen na mezinárodní ochraně, kde byl zaznamenán výkyv související s osobami hledajícími mezinárodní ochranu. Počet Ukrajinských osob hledajících mezinárodní ochranu několikrát vzrostl. Počet osob pod mezinárodní ochranou od počátku konfliktu vzrostl

o 406. Je to sice asi 4x více než v období 2008-2013, ale nejde o dramatickou změnu vzhledem k celkovému množství více než 100 000 Ukrajinců žijících legálně na území Česka.

Významný vliv ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině, který by změnil podstatu ukrajinské migrace v Česku, nebyl prokázán.

8.2.4. Souhrn

V zemích, kam před konfliktem směřovaly největší proudy migrantů z Ukrajiny, tedy Rusko (1.), Polsko (2.) a Česko (3.)¹⁶ se dají pozorovat jisté vlivy, jak situace na Ukrajině mohla ovlivňovat mobilitu do těchto zemí. Pořadí velikostí proudů mobility zůstává nezměněné. Dá se dokonce říci, že největší vlivy se dají vypočítat v zemích s nejsilnějším proudem.

Rusko je nejvíce ovlivněno situací na Ukrajině, kdy se trend mezinárodní migrace významně změnil. Upadající migrační proud z Ukrajiny do Ruska skokově narostl a struktura mezinárodních migrantů se výrazně proměnila ve prospěch Ukrajinců. Ochrana Ukrajinců na území Ruska narostla také skokově. Od začátku konfliktu (2014–2016) asi 443 tisíc osob hledalo ochranu a cca 417 tisíc lidí ochranu získalo. Většina žadatelů získala mezinárodní ochranu. Proběhl tedy významný posun od let před konfliktem, kdy v letech 2008–2013 žádalo za rok maximálně 23 osob.

Mnohem menší vlivy jsou patrné ve zbylých dvou státech. U těchto států je hlavním důvodem přesídlení stále pracovní migrace. V případě Polska je na základě dat možné tvrdit, že konflikt měl největší vliv na pobyty od 3 do 5 měsíců, které od začátku konfliktu významně narůstaly. Celkově bude rostoucí trend dlouhodobé migrace pravděpodobně pokračovat. Za růstem je pravděpodobně větší zájem o ekonomickou migraci, která byla již před konfliktem pevně zavedená, konflikt a jeho dopady na Ukrajinu (násilí, ekonomický propad, neochota vstoupení do armády atd.) ji dále posílil. Změna v genderovém rozložení ve prospěch mužů ukazuje, že jsou ve směru do Polska více mobilní než ženy. Nelegální migrace z Ukrajiny od začátku konfliktu významně narostla, když mezi lety 2014 a 2016 rostla stejným tempem jako oficiálně registrované pobyty. Největší nárůst (o 65 %) proběhl mezi lety 2014 a 2015. Většinu neregulérních migrantů tvořili muži, jejichž podíl se od roku 2013 do roku 2017 zvětšil o 10 % na celkových 68 %. Vliv na mezinárodní ochranu v Polsku je taktéž znatelný. Se začátkem konfliktu významně narostl počet žádostí o ochranu. Dalším ukazatelem je, že před konfliktem

---

¹⁶ Itálie před konfliktem patřila na úroveň Česka viz graf č. 1

uznáno méně než 1 % ze všech žádostí o ochranu od Ukrajinců. Po roce 2014 to bylo vždy více než 10 %, nejvíce 28 % v roce 2014.

Nejmenší vliv měl konflikt na mezinárodní mobilitu do Česka. Konflikt měl maximálně marginální vliv na celkový počet Ukrajinců v Česku. Na genderové rozložení pak nebyl nalezen účinek žádný. Vliv je možné pozorovat jen v oblasti žádostí o mezinárodní ochranu, kde nastal v souvislosti s konfliktem výkyv (nárůst) počtu osob hledajících ochranu a také nárůst osob požívající ochranu. Dokonce narostl poměr uznaných a neuznaných žádostí ve prospěch uznaných. Pokud sečteme všechny druhy ochrany za jednotlivé státy pro Ukrajince od začátku konfliktu a porovnáme, tak vidíme, jak moc velký rozdíl je mezi proudem osob na západ (Polsko, Česko) a do Ruska. V Česku dostalo ochranu 405 osob, v Polsku 65 a v Rusku 418 033 osob. S konfliktem narostl proud mířící do Ruska, což je logické vzhledem k tomu, že nuceně vysídlení zůstávají v blízkosti svých domovů. Částečně se tak proměnil trend, kdy většina mezinárodních migrantů z Ukrajiny odešla z chudší západní oblasti. K prokazatelnějším závěrům chybí data posledního trvalého bydliště na Ukrajině.

9. Vlastní empirické šetření, vyhodnocení interview

Tato kapitola představuje analýzu sedmi rozhovorů s Ukrajinci, nuceně vysídlenými z východních Ukrajiny, z oblastí, které jsou postiženy válečným konfliktem. Tří rozhovorů se účastnily celé manželské páry, ve kterých se respondenti vzájemně doplňovali. Celkem tak byly získány informace od deseti Ukrajinců.

Prvním krokem vyhodnocování rozhovorů bylo zaznamenání rozhovorů na záznamové zařízení, aby bylo možné později při vyhodnocování pracovat s autentickými odpověďmi. Pro samotné vyhodnocení jsem si otázky rozdělil do čtyř tematických oblastí: struktura a charakteristiky informantů, strategie mobility, migrační sítě a návrat.

9.1. Struktura a charakteristiky informantů

Výzkumný vzorek, poměrně úzce vymezených informantů, byl z hlediska rozložení podle pohlaví vyvážený. Z deseti účastníků tvořily polovinu ženy. Tato vyváženost nastala z velké části díky rozhovorům, které byly uskutečněny v manželských párech. Celkem tři rozhovory proběhly tímto způsobem, což činí přibližně 40 % ze všech uskutečněných rozhovorů.

Podle věku by bylo možné informanty rozdělit do tří kategorií: informanti ve věku 30-39 let (pět informantů), informanti ve věku 40-49 let (čtyři informanti) a informanti ve věku 50-59 let (jeden informant). Nejmladším informantem byla třicetiletá žena, nejmladší muž měl 35 let. Nejstarší informant byla žena ve věku 57 let. Věkový průměr žen byl 42,2 let. Věkový průměr mužů byl 40,4 let. Informanti byli tedy všichni v ekonomicky aktivním věku a celkový věkový průměr činil 41,3 let.

Otázka nejvyšší dosažené úrovně vzdělání poukázala na mimořádně vysoký stupeň vzdělání informantů, kdy osm informantů uvedlo vysokoškolské vzdělání a dva úplné středoškolské vzdělání.

Délku pobytu v Česku jsem rozdělil do tří kategorií: méně než půlrok, více než půlrok a zároveň méně než dva roky a více než dva roky. Také je nutné podotknout, že z rozhovorů vyplynula společná cesta všech manželských párů od odchodu z domovů na Ukrajině až po příchod do Česka. Ve výsledku vyšla doba pobytu informantů rozmanitě. Nejvíce informantů přišlo před méně než půlrokem, jednalo se o čtyři informanty. Nejkratší doba, uvedená jako strávená v Česku byla dva měsíce. Lze tedy předpokládat, že zážitky z přesunů a důvodů pro

odchod jsou stále živé. Do kategorie „více než půl rok, méně než dva roky“ byli zařazeni tři informanti. Poslední kategorie „více než dva roky“ jsme zařadil také tři informanty.

S dobou, kdy informanti do Česka přišli, souvisí i typ povolení k pobytu, protože od 11. června 2017 je nově zaveden bezvízový styk pro ukrajinské občany, cestující do zemí EU¹⁷. Zavedením tohoto intervenčního faktoru, který výrazně zjednodušuje migraci z Ukrajiny do Česka, tzn. facilitátoru, se změnila situace a Ukrajinci již nemusí získávat polské vízum a následně ho využít pro nelegální odchod do Česka. Z rozhovorů vyšlo najevo, že 40 % informantů je v Česku díky bezvízovému styku. Většina z dotazovaných informantů přišla do Česka právě v době od zavedení bezvízového styku. Pro informanty, kteří přišli před zavedením bezvízového styku, platí, že jeden informant obdržel trvalý pobyt za účelem sloučení rodiny a dva informanti obdrželi multivízum.

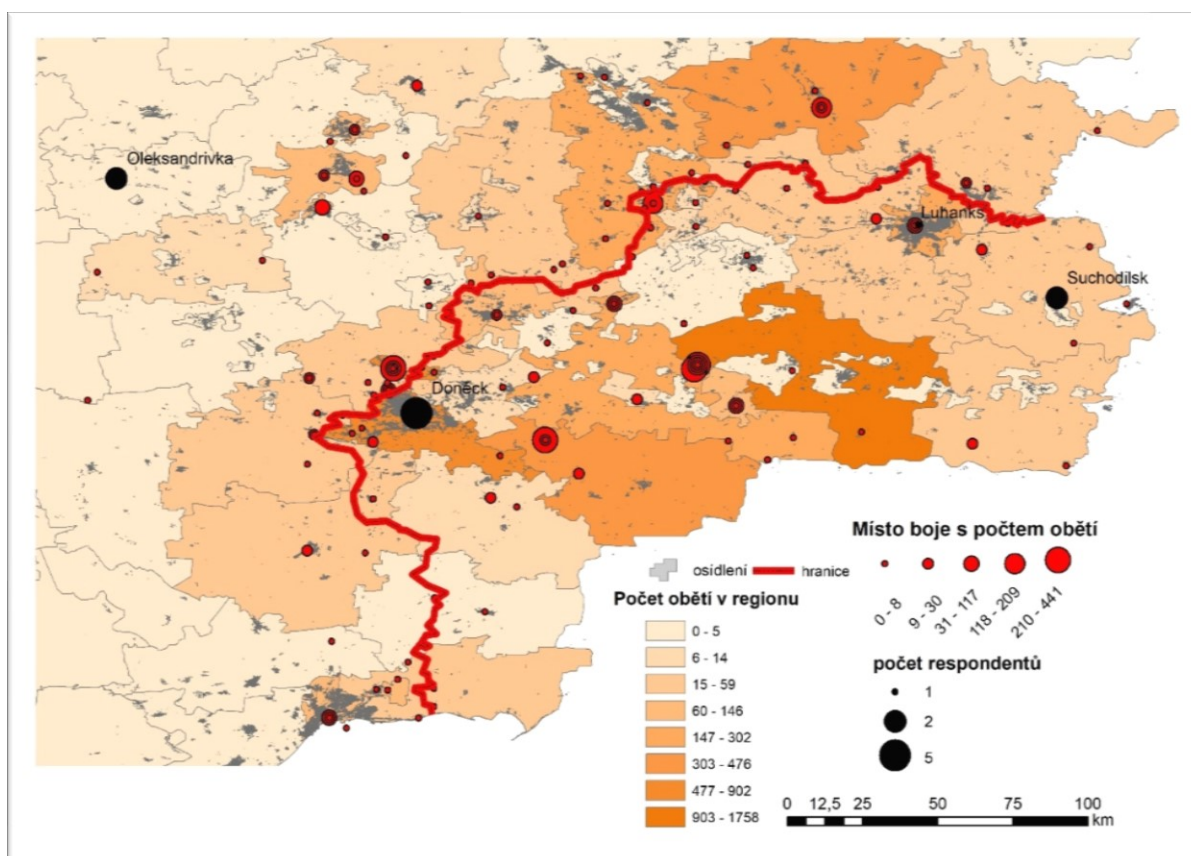
Co se týče původních bydlišť informantů, informanti přišli z měst Doněck, Luhansk, Suchodilsk a Oleksandrivka. Největší počet informantů připadá na město Doněck, ze kterého do Česka přišla polovina informantů. Doněck zároveň patří mezi oblasti konfliktem přímo a nejvíce postižené (viz kapitola č. 7). Jeden informant odešel z oblasti Luhansk, která také patří mezi nejvíce zasažené regiony. Celkem tedy z nejvíce konfliktem zasažených oblastí přišla nadpoloviční většina informantů, což odpovídá předpokladu, že právě z regionů nejvíce zasaženými a zároveň nejhustěji osídlených bude také nejvíce vysídlených obyvatel. Zbylá minorita informantů odešla z méně zasažených území s menším počtem obětí. Zároveň jde o méně zalidněná města, dále od hranice mezi státem ovládanou částí Ukrajiny a částí ovládanou separatisty (viz mapa č. 7).

Pouze dva informanti odešli z území ovládaného ukrajinským státem, osm odešlo z oblastí ovládaných separatisty. Pokud vezmeme v úvahu, že mezi informanty patří tři manželské páry, tzn. proběhlo sedm rozhovorů, tak zjistíme, že nadpoloviční většinu rozhovorů tvořili informanti z města Doněck.

---

¹⁷ Neplatí pro vstup do zemí Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Spojené království.

Mapa č. 7: Prostorové rozložení informantů

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat UCDP (2018) a liveuamap (2018) a rozhovorů

9.2. Důvody odchodu z válečné oblasti

První otázka každého provedeného rozhovoru zněla: „Byl válečný konflikt ve východní části Ukrajiny ten nejdůležitější důvod, kvůli kterému jste se rozhodl/a pro odchod z trvalého bydliště, respektive pro příjezd do Česka?“. Tato otázka byla základním, ne však jediným identifikátorem, zda je informant vhodný pro rozhovor, respektive pro následující otázky. Všichni oslovení informanti odpověděli kladně. Někteří informanti odpověděli, že ano, a dále přidali další důvody, kvůli kterým odešli.

„Dá se říct, že ano. Za prvé, protože tam teď je vláda Ruska a tu já nepodporuju. Nechci tam bydlet, protože to pro mě nemá smysl, když je tam vláda Ruska. Za druhé tam prostě nejsou vhodné podmínky pro život. Za třetí bojoval jsem tam proti ruské armádě, proto tam nemůžu být, protože by mě tam poslali do věznice hned. Za čtvrté, protože tady mám příbuzný.“ (Muž, 39 let, Luhansk)

„Kromě války jsem neměl jiný důvod pro odchod z Ukrajiny. Proč bych měl odcházet? Žilo se tam normálně, jako všude až dokud nezačala válka.“ (Muž, 35 let, Doněck)

Tím, že někteří informanti v první otázce popsali více důvodů pro odchod mnohdy částečně odpověděli na otázku: **„Jaké byly další důvody, kromě konfliktu, pro odchod z domova?“**.

Jiní naopak uvedli, že žádný jiný důvod pro odchod neměli a při rozhovoru vyšlo najevo, že cítili nerovnost a útlak, který z konfliktu vzešel.

„Žádný jiný důvod není. Hlavní důvod byl konflikt. Viděl jsem tam na vlastní oči regulérní ruskou armádu, je to normální válka mezi Ruskem a Ukrajinou, žádný malý konflikt... Když byla ukrajinská armáda obklíčená, tak jim místní nosili vodu a jídlo. Za to jim spálili domy, někoho tam zabili nebo vyhodili z domu. Kdo byl za Ukrajinu, ten měl problém... Kvůli obchodu jsme jezdili do skladu, který teď ovládá Rusko, mají tam armádu, zbraně a pak jsem měl problém se tam dostat. Musel jsem jim dát doklady, mobil, prostě všechno, brali mě tam jako špiona.“ (Muž, 52 let, Suchodilsk)

„Rozhodla jsem se odejít kvůli dětem, aby nebyly děti v ohrožení, dál od toho všeho chaosu.“ (Žena, 30 let, Doněck)

„Já proklínám toho Putina, pro mě to je věc taková viditelná, že to jsou teroristi, kteří ničí život. Já nemám žádný život. Život člověka pro ně není vzácný. Teď tam mají lidi velmi špatný život. Já komunikuju s rodiči manželky, který tam zůstali. To není život, to je kriminál, když lidi chodí a každý muže jít do vězení, a oni pak potřebují peníze, aby mohli odejít na svobodu, to je kriminál, to není stát, to není nic.“ (Muž, 47 let, Doněck)

„Ne, jenom konflikt, protože v Doněcku jsem před konfliktem měla zajímavou práci, měla jsem byt, pracovala jsem jako hlavní účetní ve velké nemocnici a měla pod sebou dva zástupce a dvacet účetních.... Bála jsem se konfliktu, a proto jsem odešla. A to se jen tak něčeho nebojím, proto jsem se v 57 přestěhovala... V Doněcku se špatně žije, vůbec nefunguje bankovní systém, je jenom jedna banka a ta se jmenuje Banka Doněcké národní republiky a ta je jenom v Doněcku, za hranicí nefunguje.“ (Žena, 57 let, Doněck)

Jeden informant měl ještě jiný důvod, který přispěl k jejich odchodu z domovů. Uvedl sociální vazby, které mají na Česko.

„...Za čtvrté, protože tady mám příbuzný.“ (Muž, 39 let, Luhansk)

Ve výsledku pak většina informantů uvedla, že k odchodu neměli žádný jiný důvod než vojenský konflikt, který probíhá na východní Ukrajině. Zároveň každý informant uvedl alespoň jeden hlavní důvod, kvůli kterému odešel/i. Z výsledků pak plyne, že informanti, kteří uvedli jen jeden důvod, jsou zároveň ti, kteří uvedli, že jediný důvod k odchodu je konflikt. Válečný konflikt způsobil, že mají nejčastěji strach o rodinu. To uvedla polovina informantů, kteří nemají jiný důvod než konflikt. Čtvrtina informantů uvedla jako důvod k odchodu utlačování a čtvrtina informantů také zmínila důvody ekonomické.

Informanti, kteří se vyjádřili, že existuje i jiný důvod než konflikt, tvořili menšinu z celkového počtu informantů. Tito informanti zároveň uvedli více než jeden důvod k odchodu. Každý z těchto informantů uvedl ekonomický důvod. Ve třech dalších rozhovorech dotazovaní uvedli utlačování, jako jeden z důvodů k odchodu. V jednom rozhovoru byly jako důvody k odchodu uvedeny strach a existence sociálních vazeb v Česku. Všechny tyto důvody, až na sociální vazby na Česko, fakticky vznikly až díky strukturálním změnám, které se utvořily jako vedlejší produkt konfliktu. Je tedy otázkou, zda je řadit mezi další důvody mimo konflikt.

V odpovědích tedy můžeme pozorovat rozdíly mezi informanty, kteří uvedli konflikt jako jediný důvod, a mezi informanty, kteří měli více důvodů než jen konflikt samotný. Pro informanty s konfliktem, jako jediným důvodem, je nejčastějším hnacím motorem mobility strach o sebe či rodinu. Informanti s více důvody, jako nejčastější hnací motor odchodu uvedli ekonomické faktory. V tomto případě strach patří až mezi méně časté důvody.

Vliv sociálních sítí na náročná rozhodnutí a zda jsou důvody k migraci dostatečné, řeší otázka: **„Rozhodl jste se k odchodu z bydliště sám?“**. Rozhodování, zda odejít, je náročný proces, zejména v době války. V nejisté situaci je složité vyhodnotit důvody pro odchod i pro setrvání na místě. Cílem této otázky bylo zjistit, kdo hrál hlavní roli v rozhodovacím procesu uskutečnění migrace. Zda-li v tomto případě hrají roli rodinné a příbuzenské vazby nebo jde pouze o rozhodnutí jedince. V šesti provedených rozhovorech vyšlo najevo, že se informanti rozhodli spíše v rámci rodiny. Pouze jeden informant se k odchodu rozhodl sám, bez vlivu okolí. Rozhodnutí jedince, který odešel z vlastní iniciativy, bez vlivu rodiny, příbuzných nebo přátel, je pravděpodobně ovlivněno rozvodem, který tento jedinec prodělal. Žádný informant se tedy při rozhodování neradil s někým mimo rodinu, což odpovídá studiím od Colletta a Cullen (2000) a Harvey (1998), které naznačují „rozpad důvěry“, který se často pojí s válkou.

„My jsme jako furt sami hledali, sami jsme chtěli a sami jsme se rozhodli.“ (žena, 31 let, Oleksandrivka)

„Rozhodli jsme to spolu, protože jak jsem říkal, mám tady rodinu.“ (muž, 39 let, Luhansk)

„Sama, sama, protože jsem četla na internetu, že Česká republika má takový projekt od 14 roku pro lidi z Ukrajiny kteří mají český kořeny – tak jsem popřemýšlela.“ (žena, 57 let, Doněck)

9.3. Strategie mobility

Tato kapitola popisuje odpovědi informantů v oblasti strategií mobility, které, jak bylo uvedeno v předcházejících kapitolách, mohou být často velmi rozmanité, v závislosti na různých geografických, ekonomických, politických, bezpečnostních nebo jiných faktorech. První otázka zjišťovala, zda byl informant první z nejbližší rodiny, kdo odešel. Z rozhovorů vyplývá, že naprostá většina dotazovaných odjela společně se svou nejbližší rodinou. Pouze dva informanti odjeli bez své nejbližší rodiny, z toho jeden byl první z nejbližší rodiny a druhý jel za svou rodinou, která v Česku již byla. Tento výsledek zároveň odpovídá na další otázku, zda šel informant sám s nejbližší rodinou nebo s celou širší rodinou nebo přáteli. Informanti, kteří uvedli, že z oblasti odjeli i členové širší rodiny ani v jednom případě neuvedli společný odjezd s širší rodinou.

„První sama ,hmm úplně sama.“ (žena, 57 let, Doněck)

„Přišel jsem sem (...do Česka...) s ženou a dvěma dětma.“ (muž, 35 let, Doněck)

„První odjel můj mladší bratr, asi to byl v červnu, v říjnu odjel tatínek a já jsem s ženou a dcerou odjel v prosinci.“ (muž, 47 let, Doněck)

„Jenom my, maminka odjela maminka dřív, ale tady nebydlí.“ (žena, 31 let, Oleksandrivka)

„Celá rodina odjela nejbližší příbuzní, my a naše dítě jenom dítě spolu všichni dohromady.“ (Žena, 50 let, Suchodilsk)

Další otázky se týkaly přímo samotného přesunu z oblastí konfliktu na východní Ukrajině do Česka. Informanti co nejpřesněji popisovali svou cestu, tedy posloupnosti, způsoby a důvody svého konkrétního přesunu. Z šesti rozhovorů vyplynulo, že informanti zůstávali v místě bydliště až do doby, než se rozhodli odejít do Česka. Z podstaty vývoje konfliktu plyne, že pro informanty nebylo možné využít Doněcké mezinárodní letiště. Všichni informanti museli využít nějaké přestupní stanice. Informanti, zůstávající v místě bydliště do doby než se rozhodli odejít, byli na cestě z domovů do Česka průměrně pouhé čtyři dny. Přestupní stanici tedy využívali jen jako nutnou zastávku pro odpočinek, vyřizování dokumentů nebo čekání na spoj. Všichni informanti z provedených rozhovorů, kteří byli v průměru na cestě do Česka čtyři dny, letěli letadlem. V jednom případě informant letěl do Polska, a poté autobusem do Prahy. V druhém případě informanti letěli z ruského Rostova do Prahy, k čemuž se rozhodli na základě geografické blízkosti a dostupnosti dopravy. V ostatních případech informanti, kteří opouštěli Ukrajinu v rámci několika dnů, letěli z Kyjeva do Prahy. Ze všech informantů většina opustila Ukrajinu letecky, jeden manželský pár překročil hranici Ukrajiny pěšky a jeden manželský pár jel autobusem.

Pouze jeden manželský pár se nejprve rozhodl pro vnitřní vysídlení s vírou brzkého konce konfliktu a možnosti návratu do svého původního domova. Zároveň tento pár opustil oblast konfliktu ze všech informantů nejdříve. Pro svůj dočasný pobyt si zvolili město ve vzdálenosti několika kilometrů od Kyjeva, ovšem po téměř dvou letech ztratili naději na návrat do Doněcku a rozhodli se k úplnému odchodu z Ukrajiny. Přičemž využili levnější autobusovou dopravu.

Žádný z informantů tak neuvedl strategii cyklické mobility, díky které by se vracel do oblasti konfliktu nebo jinam. Až na případ jednoho manželského páru všichni informanti zvolili strategii přímého odchodu do zahraničí.

„Celou dobu konfliktu jsem bydlela v Doněcku. V březnu roku 2017 jsem měla pohovor na ambasádě. Pak z Doněcka jsem nemohla do Prahy, protože tam nic nefunguje, takže jsem z Doněcka odjela prvního července do Kyjeva, kde jsem zůstala několik dní, protože jsem musela na ambasádu a dostat ještě vízum do České republiky. Z Kyjeva jsem 8. července odletěla do Prahy. Z Prahy mě Charita odvezla autem do Červené nad Vltavou. Do Prahy jsem se pak přestěhovala 11. září 2017.“ (žena, 57, let, Doněck“

„Přešli jsme pěšky hranici s Ruskem a pak asi půl hodiny na letiště v Rostově taxíkem. Vyšli jsme z domova 5. září 2018 a 6. září jsme už byli v letadle do Prahy. Šli jsme pěšky do Ruska, protože to bylo od nás nejbližší a přes Ukrajinu to nejde. Dřív jsme jezdili vlakem k moři na Krym, dnes se tam dá dostat jedině přes most z Ruska. Z luhanského nádraží nejede jediný vlak na Ukrajinu, nejede do Ruska. Nejede nikam, infrastruktura je zničená. Letadla nelétají, vlaky nejezdí, snad jedině budou jezdit na koni“ (žena, 50 let, Suchodilsk)

„No můj otec odjel do západní Ukrajiny do Lvova několik měsíců přede mnou. My jsme se za ním chtěli přestěhovat, ale v létě roku 2014 mě srazil ruský vojenský kamion, měl jsem zlámanou nohu, nemohl jsem chodit a půl roku jsem v nemocnici čekal, než budu moct chodit. V prosinci roku 2014 jsme odjeli do města Irpiň. To je takové město asi 10 kilometrů od Kyjeva. Tam byl docela špatný život, protože jsme cítili nepřátelský vztah, bylo málo práce a docela drahý život. Tam jsem se rozhodl, že máme nárok na azyl, protože patříme ke skupině, která je pod tlakem a nemá stejná práva. Když jsme byli u toho Kyjeva, tak jsme komunikovali s našimi spoluobčany z Doněcka, tak nejdříve říkali, že oligarchové to všechno zařídí a v květnu budeme doma, a tak to pokračovalo a pokračovalo, až jsme ztratili naději. V září 2016 jsme koupili za poslední peníze po prodeji auta lístek na autobusovou dopravu Leo Expres ze Lvova do Prahy. Ve Lvově jsme byli jeden den u tatínka a pak odjeli.“ (muž, 47 let, Doněck)

Poslední otázka týkající se strategií mobility zjišťovala, zda informanti mají někoho z nejbližší nebo širší rodiny, kdo zůstává v místě bydliště. Dle výsledků předchozích rozhovorů je zřejmé, že většina informantů odešla s nejbližšími příbuznými, tedy jen malé množství informantů má někoho z nejbližších příbuzných v místě bydliště. Dle odpovědí na tuto otázku můžeme určit, že téměř nikdo z informantů nemá nejbližšího příbuzného v místě konfliktu. Pouze jeden informant uvedl, že v místě konfliktu zůstávají jeho děti. Co se týče širší rodiny, většina informantů uvedla dva příbuzné z širší rodiny, necelá třetina informantů uvedla jednoho z širší rodiny a pouze z jednoho rozhovoru vyplynulo, že nikdo z širší rodiny nezůstává v místě bydliště. Při podrobnějším zkoumání nejčastěji informanti označují matky jako jediné blízké osoby, které zůstávají v místě bydliště. Následují otcové a bratři, které informanti uvedli ve dvakrát ve dvou případech. V jednom případě byl uvedený z širšího příbuzenstva dokonce děda, který zůstal v místě konfliktu a v jednom rozhovoru byla označena jako zůstávající

babička. Pokud vezmeme v úvahu fakt, že průměrný věk informantů je více než 40 let, tak se dá usuzovat, že matky a otcové informantů jsou pravděpodobně osoby blížící se důchodovému věku. Pokud budeme předpokládat, že tyto osoby patří do důchodového věku, tak dle odpovědí dojdeme k závěru, že naprostá většina osob z širšího příbuzenstva, které zůstává v oblastech konfliktu, jsou staří lidé. Nejčastěji to jsou staré ženy, které zaujímají polovinu ze všech osob z širšího příbuzenstva. Vzhledem k tomu, že jen malé množství informantů má v místě konfliktu někoho z nejbližší rodiny, tak z nejbližší i širší rodiny nejčastěji zůstávají staří lidé a nejčastěji staré ženy. Nejméně mobilní z rodin informantů jsou tedy lidé důchodového věku. Žádný z informantů se nevyjádřil, jestli v místě konfliktu zůstává někdo z jeho přátel.

„Moje babička a děda zůstali v Doněcku, jsou jediní z rodiny, o kterých znám jejich situaci, protože s nimi osobně komunikuji. Jsou hodně staří.“ (žena, 30 let, Doněck)

„Matka jenom a teďka ještě můj bratr, který se tam vrátil jako na trvalo, nevím proč. Bydlel asi tak rok a půl v Polsku a pak se rozhodl, že se vrátí do válečné zóny, protože se přítelkyně nechce stěhovat.“ (muž, 39 let, Luhansk)

„Tatínek zůstal.“ (žena, 31 let, Oleksandrivka)

„Přítel ne, jsem rozvedena a zůstali mi tam děti, maminka a bratr.“ (žena, 57 let, Doněck)

9.4. Migrační síť

První otázka řešící okruh migračních sítí, zjišťovala důvod, proč si informanti vybrali Česko, jako svou cílovou zemi. Naprostá většina informantů (v pět rozhovorech ze sedmi) uvedla primárním důvodem pro výběr Česka existenci sociálních vazem na českém území. Takový závěr by mohl potvrzovat důležitost migrační sítě pro uskutečnění rozhodování o migraci. Ostatní důvody, které informanti uvedli, mají blízko spíše k výjimkám potvrzující pravidlo. Jedním z takových důvodů byly například české kořeny, díky kterým měl informant možnost žádat na ambasádě o přesídlení od Česka. Posledním zjištěným důvodem bylo hledání speciální zdravotnické péče pro dítě informantů. Takováto speciální zdravotnická péče je v Česku dostupnější než na Ukrajině. Zajímavé je, že i přes zavedenou ekonomickou migraci Ukrajinců do Česka, nikdo nezmínil pracovní příležitost nebo možnost lepšího výděлку, jako

hlavní důvod pro výběr Česka.

„Mám tady sestru už asi 18 let.“ (žena, 50 let, Suchodilsk)

„Proč jsem si vybral Česko? Protože, tady mám známé, kteří tady bydlí, taky jsem neznal žádné jiné místo v Evropě kam bych mohl jet.“ (muž, 35 let, Doněck)

„Žije tady dcera.“ (žena 44 let, Doněck)

„To už víte, protože tady mám příbuzné.“ (muž, 39 let, Luhansk)

Tím, jak informanti odpovídali na předchozí otázku, tak se dalo logicky předpokládat, že většina informantů někoho v Česku znala již před příchodem do Česka. Ve výsledku pak devět informantů mělo v Česku alespoň jednoho příbuzného nebo známého. Pouze jeden informant neznal v Česku nikoho. V tomto případě nelze tedy existenci sociálních vazeb na českém území předpokládat. Při podrobnějším zkoumání měla víc než polovina informantů v Česku nějakého příbuzného již před vlastním příchodem do Česka. Nejčastěji šlo o osoby ženského pohlaví (dcery, matky, sestry,...). V dalších třech rozhovorech měli informanti v Česku alespoň jednoho známého. Pouze jeden manželský pár uvedl, že měli v Česku nejen známé, ale i příbuzné. Šlo o manželský pár, jehož člen již dříve v Česku pobýval. Migrační síť tedy byla rozvinutá mezi Ukrajinci z východní Ukrajiny i přesto, že většina Ukrajinců v Česku je z oblasti západní Ukrajiny, konkrétně ze Zakarpatského regionu, který má historicky i kulturně blíže k Česku než k východní část, kde probíhá konflikt.

Další otázka měla za úkol zmapovat, zda informant obdržel nějakou pomoc při své cestě z původní lokality do své cílové lokality v Česku. Ať už pomoc od příbuzných, známých, nebo od někoho jiného. Informanti jsou nejčastěji toho názoru, že jim nikdo nepomohl a vše si zařídili sami. Pouze ve dvou případech informanti přijali nějakou pomoc. V jednom případě přijali pomoc od příbuzných při své cestě do Česka a v jednom případě obdrželo pomoc od charity, kdy pomohla s organizací odchodu do Česka díky českým kořenům informanta. Podle vyjádření informantů jim tedy obvykle nikdo nepomáhal. Ovšem z rozhovorů vyplývají fakta, která naopak svědčí do jisté míry o opaku. Z odpovědí totiž lze vyčíst, že někteří informanti

minimálně jednu noc na své cestě přenocovali u příbuzného nebo známého v místě přestupní stanice. Dalo by se tedy říci, že někteří informanti přijali pomoc, i když dle jejich názoru tomu tak nebylo. Pokud tedy tento fakt zvážíme, můžeme říci, že většina informantů nějakou formu pomoci obdržela. Nejčastěji byli nápomocní příbuzní, jejichž pomoc jsem identifikoval ve dvou rozhovorech. Následuje pomoc charity v jednom případě a pomocná ruka známých taktéž v jednom případě. Forma pomoci se dá v podstatě rozdělit na dvě skupiny, a to na ubytování a vyřizování dokumentů.

„Pomáhala charita, protože mi pomohla s vyřízením žádosti na české ambasádě v Kyjevě. Kde jsem dala všechny dokumenty, kde byly vidět české kořeny. Potom jsem přijela do České republiky, a 3 měsíce bydlela v hotelu v Červené nad Vltavou, to byl takový program, kdy jsem dostala trvalý pobyt a vše bylo zdarma.“ (žena, 57 let, Doněck)

„Ne, nikdo nám nepomáhal. Jenom v Kyjevě jsme měli známou holku a ta nam pomohla s bydlením. U ní jsme jednu noc spali a pak rovnou z Kyjeva letěli.“ (žena, 31 let, Oleksandrivka)

„Sami, nikdo nám nepomáhal, jen den jsme bydleli u táty ve Lvově, než jsme odjeli do Česka.“ (žena, 44 let, Doněck)

„Příbuzní mi pomohli s těmi doklady.“ (muž, 39 let, Luhansk)

Poslední otázka týkající se fungování migračních sítí zkoumá dobu, jakou trvalo informantům si sehnat práci. Jak bylo již dříve uvedeno, Česko patří mezi země, kam směřují ekonomičtí migranti z Ukrajiny. Zajímavým zjištěním bylo, že většina informantů dosud nemá práci, a to i přestože, že je v Česku nízká nezaměstnanost, vysoká poptávka po pracovní síle a nesmíme zapomínat ani na existenci klientského systému. Ovšem při bližším pohledu jsou jasně patrné dva důvody, proč tomu tak je. První důvod je ten, že 8 z 10 informantů patří mezi žadatele o azyl, tedy o práci mohou žádat až po 6 měsících¹⁸ pobytu a jelikož zároveň necelá polovina těchto informantů žije v Česku méně než půl rok, tak nebylo možné, aby mohli o práci

---

¹⁸Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (EUR-LEX 2018).

žadat. Druhý faktor, proč má pouze malá část informantů práci, souvisí s tím, kde pobytové středisko, kde jsou informanti ubytováni, sídlí. Tím místem je Kostelec nad Orlicí, který leží ve východních Čechách, asi 25 km od hranice s Polskem. V Kostelci a jeho okolí nejsou tak velké pracovní možnosti jako v Praze, kam tradičně směřuje většina cizinců za prací. Zajímavá je také odpověď informanta z Prahy, který si mohl finančně dovolit půl rok nepracovat a věnovat se studiu češtiny, aby posléze získal práci. Ve výsledku tedy sedm informantů nemá práci, dva informanti získali práci po osmi měsících, což fakticky odpovídá dvěma měsícům hledání práce, neboť jsou to žadatelé o azyl, a jeden informant získal práci po šesti měsících s tím, že práce byla získána v podstatě hned, jakmile informant projevil zájem ji získat. Z těchto výsledků není možné vyvozovat závěry, ve kterých by bylo možné označit sociální síť jako prvek výrazně ovlivňující integraci informantů (nuceně vysídlených z oblastí konfliktu) v oblasti ekonomické. Zároveň jde do jisté míry ověřit, že důvody pro odchod do Česka nejsou primárně ekonomické.

„Netrvalo to dlouho, ale měl jsem nějaké prachy, takže jsem půl rok absolvoval kurzy z češtiny a nepracoval jsem půl roku. Kvůli tomu, že jsem se prostě chtěl naučit češtinu co nejvíc, pak už to pro mě nebyl problém. Mám vzdělání, umím trošku česky, proto sehnat práci bylo jednoduché.“ (muž, 39 let, Luhansk)

„Jsem zaregistrovaná na úřadu práce a ještě práci na plný úvazek nemám, protože nikdy ve svém životě jsem nepracovala fyzicky, když jsem se přistehovala do Prahy tak jsem nostrifikovala diplom, potom jsem měla intenzivní kurz českého jazyka od úřadu práce. Chodím do všech neziskových organizací ICP, INBAZE a všech ostatních abych lépe mluvila česky.“ (žena, 57 let, Doněck)

„Pokud jsme tady, tak první půl roku nemůžeme vůbec pracovat, musíme dostat povolení k práce od sociálních pracovníků a jenom potom jediné takovou fušku, protože tady v Kostelci není moc práce. Trvalo to osm měsíců, protože byla zima a nebylo moc práce.“ (muž, 33 let, Oleksandrivka)

„Ještě nemůžeme pracovat, až za několik měsíců“ (muž, 52 let, Suchodilsk)

9.5. Návrat

Poslední část rozhovoru zjišťovala budoucí plány ohledně možného návratu do původních lokalit bydliště informantů. Většina informantů vyjádřila zájem vrátit se do svých domovů na Ukrajině. Ovšem nikdo z těchto informantů nebyl schopný přesněji odpovědět možný časový horizont, až na jeden dotazovaný rodinný pár, dříve žijící dále od „fronty“ v oblasti, která spadá pod Ukrajinský stát. Ostatní dotazovaní, kteří plánují návrat, pocházejí ze separatistických oblastí a návrat plánují pouze v případě úplného ukončení konfliktu. Vzhledem k povaze konfliktu a nejasnosti jeho konce je logické, že informanti nemohou odhadnout, kdy konflikt skončí a budou-li se moci vrátit do svých domovů. Celkově pak z rozhovorů vyšlo najevo, že většina informantů plánuje návrat, z toho ze třech rozhovorů vyplynulo, že informanti rozhodně plánují návrat a z jednoho rozhovoru bylo zřejmé, že se spíše chtějí vrátit, ale nejsou si jistí, zda to bude možné. Informantů, kteří neplánují návrat je minimum. Ve dvou rozhovorech vyšlo najevo, že informanti předpokládají, že se domů asi vracet nebudou a jeden informant předpokládá, že se domů určitě nevrátí, protože tam svou budoucnost nevidí.

„NE, ne v Doněcku nevidím perspektivu, nevidím budoucnost. Nevím, jaký bude můj život v České republice, ale mám cíl a pomalu kráčím.“ (žena, 57 let, Doněck)

„To je dobrá otázka, je to těžká otázka. Já nevím netuším, jak to dopadne, protože už jsme měli naplánovaný svůj život a teď máme to, co máme. Já tam mám nemovitost, komerční nemovitost, byl jsem docela bohatý člověk. Hodně jsem cestoval, poprvé jsem v Česku byl v roce 1990 v Praze. Kdyby se tam vrátila Ukrajina, tak tam mám možnost to prodat a mít nějaký peníze na starší věk, ale spíš už asi ne. Bohužel už se tam nevrátím, protože takový věci, taková válka ta neprochází bez důsledků, to jsou podstatné změny v mé hlavě.“ (muž, 47 let, Doněck)

„To je těžká otázka. Já nevím, nikdo neví, jak to dopadne a kdy to dopadne. Spíš ne, nevím jakkoli to dopadne spíš ne. Já se tam vrátím kvůli mamince prostě na návštěvu, ale bydlet tam už nechci, protože já už tam nemám ani příbuzných ani kamarády moje rodina už bydlí tady. Já tu jsem spokojený a já si myslím, že se tam už asi nevrátím nikdy.“ (muž, 39 let, Luhansk)

„Až skončí válka, tak chceme jet domů. My jsme tam měli obchod. Nikdo neví momentálně – je to očekávání války.“ (žena, 50 let, Suchodilsk)

Návrat tedy patří mezi preferované řešení, ovšem nikdo není ochotný se vrátit do oblastí, kde stále probíhá konflikt. Reintegrace v domovské komunitě je tedy pro informanty v podstatě v dohledné době nemožná, s výjimkou jednoho manželského páru, který plánuje návrat a jejichž domov je v Olexandrivce¹⁹. Z těchto informantů, pro které je reintegrace nemožná jeden informant naprosto vylučuje návrat a ve dvou rozhovorech vyšlo najevo, že informanti předpokládají, že návrat neproběhne ani po ukončení konfliktu. Časový horizont návratů informantů není možné určit.

9.6. Shrnutí rozhovorů

Všichni informanti odpověděli na první otázku rozhovoru kladně. Respondenti považují konflikt za hlavní a důvod k odchodu z domovů do Česka. Dalo by se tedy hovořit o 100% úspěšnosti ve smyslu identifikování správných informantů, vhodných pro rozhovor. V každém rozhovoru všichni informanti odpověděli na všechny kladené otázky.

První otázky (2-7) směřovaly na strukturu a charakteristiku informantů. Informanti byli rovnoměrně zastoupeni mužským a ženským pohlavím, přičemž většinově šlo o vysokoškoláky, průměrně ve věku 41,3 let. Dle délky pobytů v Česku lze informanty rozdělit do třech kategorií: do půl roku, půl roku až dva roky a více než dva roky. Zastoupení těchto kategorií bylo téměř vyrovnané. Většina informantů přišla do Česka až po zavedení bezvívazového styku Česka s Ukrajinou. Dá se tedy do jisté míry předpokládat, že tato změna, která nastala 11. července 2017, byla významným facilitátorem. Většina informantů (8) odešla z oblastí ovládaných proruskými separatisty.

Druhou oblast, na kterou byly zaměřeny otázky rozhovoru, tvořily další důvody, které přiměly informanty k odchodu z domovů. Z rozhovorů vyplynulo, že více než polovina informantů neměla jiný důvod než vojenský konflikt. Informanti, kteří neměli jiný důvod než ozbrojený konflikt, tak nejčastěji odcházeli z důvodu strachu o svoji osobu nebo rodinu. Informanti s více důvody k odchodu nejčastěji uváděli ekonomické faktory. Stejně výsledky

---

¹⁹ Olexandrivka leží na vládní straně a dále od bojů.

zmiňují i Morrison (1993), Morrison a Perez (1994), Alvarado a Massey (2010). Dále vyšlo najevo, že téměř všichni informanti se pro odchod z domovů rozhodli sami v rámci nejbližší rodiny. Žádný z informantů se nerozhodoval společně s osobou, která patřila mimo rodinu. Informanti se rozhodovali v rámci nejbližší rodiny, což společně s důvody informantů k odchodu naznačuje rozpad důvěry ve společnost.

Další oblast, ke které směřovaly otázky rozhovorů, byla strategie mobility. Nejčastěji informanti odcházeli společně se svojí nejbližší rodinou, za použití strategie přímého odchodu do Česka, s výjimkou jednoho manželského páru. Informanti byli na cestě v průměru jen čtyři dny a přestupní stanici využili pouze pro odpočinek nebo při čekání na dopravu. Dotazovaní nejčastěji Ukrajinu opouštěli letecky z Kyjeva.

V místě konfliktu pravděpodobně nejčastěji zůstávají staří lidé, kteří tvoří naprostou většinu osob z širšího příbuzenstva. Nejméně mobilní jsou pak pravděpodobně staré ženy, které tvoří polovinu osob z širšího příbuzenstva informantů.

V souvislosti s migrační sítí bylo zjištěno, že většina informantů uvedla sociální vazby jako důvod výběru Česka jako cílové země. Všichni informanti, až na jednu výjimku, měli v Česku příbuzné nebo přátele již před svým příchodem na toto území. Transnacionální sítě byly tedy důležité pro rozhodování o migraci (viz Massey 1993) a rozpad důvěry pravděpodobně posílil význam rodinných a příbuzenských vazeb (Colletta and Cullen 2000; Harvey 1998). Transnacionální síť se jevila důležitá i při samotném průběhu přesunu z východní Ukrajiny do Česka. Většina informantů obdržela nějakou formu pomoci, nejčastěji od příbuzných. Forma pomoci dotazovaným osobám se dá rozdělit na dvě skupiny, a to na ubytování a pomoc při vyřizování dokumentů.

Informanti obvykle neměli práci. Jedním z hlavních důvodů nezaměstnanosti informantů byl fakt, že osm z deseti informantů patřilo mezi žadatele o azyl, tedy prvních šest měsíců nemohli žádat o práci. Ze zjištěného výsledku nebylo možné vyvodit závěr, ve kterém lze označit sociální sítě za prvek výrazně ovlivňující integraci informantů v ekonomické oblasti, i když tato kvalitativní sonda, se všemi omezeními plynoucími z povahy výběru a počtu informantů, k takovému závěru může vést. Zároveň se dá takto do jisté míry vyvozovat, že důvody pro odchod do Česka nejsou primárně ekonomické.

Posledním zkoumaným okruhem byl návrat informantů do původních domovů. Celkově většina informantů plánovala návrat. Návrat tedy patřil mezi preferované vyřešení vysídlení, ovšem nikdo z informantů nebyl ochotný vrátit se do separatistických proruských oblastí

východní Ukrajiny, kde probíhá konflikt. V nejbližší době není reintegrace informantů možná, s výjimkou jednoho páru. Z těch informantů, pro které je v nejbližší době reintegrace nemožná, tak pouze jeden informant naprosto vylučuje návrat po ukončení konfliktu.

Porovnáme-li výsledky rozhovorů s kvantitativními daty o počtech střetů a úmrtí způsobené konfliktem (analyzovány v kapitole č. 7) s odchody informantů z jejich domovů, tak je na první pohled patrné, že lze porovnat kvantitativní data jen s informanty, kteří opustili své domovy před rokem 2018. Není možné porovnat data pro rok 2018, neboť v době vypracování, nebyla data střetů a úmrtí pro rok 2018 dostupná. Manželský pár z Doněcku, který odešel v prosinci 2014, byl první z vybraných informantů, kdo odešel z oblasti konfliktu. Odejít však chtěli již v létě 2014, což bylo období, kdy konflikt dosahoval v počtu střetů a úmrtí největší intenzity, zároveň od června do srpna 2014 ve městě Doněck z důvodu konfliktu zemřelo dle odhadů 234 osob ve 29 střetnutí (UCDP 2018). Informant z města Luhansk odešel v červnu 2015. Červen 2015 je měsícem, kdy výrazně narostl celkový počet úmrtí oproti třem předcházejícím měsícům. Zároveň přímo v městě Luhansk došlo (dle odhadů UCDP 2018) v první polovině června 2015 k pěti střetům, které způsobily pět úmrtí a měsíc červen tak byl z pohledu intenzity konfliktu za celý rok 2015 nejsilnější. Manželský pár, který odešel z Olexandrivky v červnu 2017, byl pravděpodobně méně ovlivněn při rozhodování intenzitou konfliktu než ostatní informanti, kteří odešli před rokem 2018, neboť boje od jejich domova probíhali nejméně v 30 kilometrové vzdálenosti a zároveň byli spíše výjimkou. Přestože v červnu 2017 lze sledovat celkový nárůst počtů střetů vojsk (UCDP 2018). Ovšem není možné říci, zda měl tento nárůst vliv na rozhodnutí tohoto manželského páru k odchodu. Poslední informant, který odešel před rokem 2018, tedy odešel z Doněcka v začátku července 2017, se pravděpodobně rozhodl již před březnem 2017, kdy měl pohovor na české ambasádě v Kyjevě. Není možné vyloučit, že se informant rozhodl v důsledku zvýšeného počtu úmrtí způsobeným konfliktem v lednu, kdy zemřelo nejvíce osob od června 2015 (UCDP 2018). U třech ze čtyř provedených rozhovorů s informanty, kteří odešli před rokem 2018, lze najít zvýšenou intenzitu konfliktu v návaznosti k odchodu informantů. Data tedy naznačují pravděpodobný vliv intenzity konfliktu na Ukrajině na rozhodování informantů o opuštění domovů.

Graf č. 17: Nejčastější odpovědi respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

10. Předpověď možného budoucího vývoje

V předcházejících kapitolách byl analyzován vliv konfliktu na mobilitu na základě dostupných dat. Ve výsledku můžeme říct, že zejména pro vysídlení na krátkou vzdálenost, tzn. vnitřní vysídlení a směr do Ruska, měl konflikt významný vliv. Budoucí vývoj bude pravděpodobně taktéž velmi významně ovlivněn vývojem konfliktu. Pro realistický přístup k řešení konfliktu se jako jedna z hlavních teorií používá Zartmanova teorie zralosti (Kaválek 2018). Zartman považuje zralost za stav, kdy žádná ze stran konfliktu není schopná konflikt dovést až ke svému úplnému vítězství a obě strany jsou tak v konfliktu zablokované. Vžití se do racionality aktérů konfliktu je jednou z největších analytických výzev (Kaválek 2018). Aplikovat teorii zralosti na konflikt na Ukrajině není cílem této práce, ani pro aplikaci není prostor. Proto je budoucí vývoj odhadován na základě veškerých v této práci analyzovaných dat vývoje úmrtí a střetů vojsk v konfliktu viz graf č. 6, vývoje vnitřní mobility v letech 2014 – 2017, vývoje mezinárodní mobility a také na základě rozhovorů. Tedy na základě faktorů, které byly v této práci analyzovány.

Na základě vývoje intenzity konfliktu za roky 2014 – 2017 se dá odhadovat, že konflikt postupně ztrácí intenzitu. Z klesající intenzity lze usuzovat, že největší proudy obyvatel prchajících z konfliktních území, již proběhly. Co se týká vnitřní migrace, poslední roky naznačují návrat obyvatel do blízkosti nebo eventuálně i přímo do svých původních domovů. Těmto návratům či setrváním v blízkosti domovů nasvědčuje i ukrajinský fenomén hybridních IDPs. V posledním sledovaném roce 2017 klesl počet registrovaných IDPs, zároveň však stále rostou počty přechodů mezi vládní a separatistickou oblastí Ukrajiny.

Mezinárodní migrace ve směru do Ruska je ze sledovaných států nejvíce ovlivněna intenzitou konfliktu a zdá se více podobná trendu vnitřního vysídlení než mezinárodní migrace do druhých dvou sledovaných států. Z toho důvodu se dá očekávat další pokles proudu z Ukrajiny do Ruska a celkový úbytek mezinárodních migrantů z Ukrajiny v Rusku. Mezinárodní migrace do Polska je stále primárně ekonomická, ačkoli konflikt a jeho dopady na Ukrajinu migraci výrazně posílily (Drbohlav a Jaroszewicz 2016; Pikulicka-Wilczewska a Uehling 2017). Vzhledem k tomu, že migrace do Polska je stále primárně ekonomická, tak se dá předpokládat, že rostoucí trend ekonomické migrace do Polska bude závislý na polském pracovním trhu. Dá se tedy vyvozovat, že rostoucí trend bude pokračovat do saturace polského pracovního trhu – viz koncept neoklasické ekonomie migrace (Massey 1993). Ekonomická migrace do Polska mohla ovlivnit i vnitřní migraci do oblasti Lvova. Migrace do Lvova může být ovlivněná silící ekonomikou regionu Lvova a také geografickou blízkostí Polska. Nejméně konfliktem ovlivněný směr do Česka bude pravděpodobně při pokračování útlumu konfliktu nejvíce korigován zčásti potřebou pracovního trhu a zčásti také migrační politikou státu.

Možný vývoj ukrajinského konfliktu, respektive ukrajinské migrace je pouhý odhad na základě dostupných dat, která naznačují postupný útlum intenzity konfliktu, nikoliv konec konfliktu a není jisté, zda takový průběh nastane. V případě významných změn v tomto možném útlumu není možné vyloučit další vlnu vnitřní i mezinárodní mobility. Útlum konfliktu se nemusí rovnat návratům vysídlených do oblastí Doněcku a Luhansku. Většina informantů vyjádřilo zájem návratu do svých domovů ovšem v dohledné době je toto řešení pro většinu informantů plánující návrat nemožné. Informanti z oblastí, které ovládají separatisté, vylučují návrat až do doby ukončení konfliktu. Jelikož se dá pravděpodobněji očekávat zamrznutí konfliktu spíše než jeho oficiální ukončení, tak na základě rozhovorů nemohu dojít k názoru, že nastane významná vlna návratů osob odmítajících separatistické tendence Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky.

11. Závěr

Obecným cílem této práce bylo zkoumání vlivu konfliktu na Ukrajině na mobilitu obyvatelstva. Po zhodnocení kvantitativních dat o konfliktu, mobilitě tamního obyvatelstva a také po vlastním empirickém výzkumu jsem ověřil vliv konfliktu na Ukrajině na mobilitu.

První hypotéza (H1): „Migrační strategie obyvatel východní Ukrajiny je úzce spjata s intenzitou vojenského konfliktu v blízkosti jejich trvalého bydliště“, byla provedeným výzkumem potvrzena. Potvrzena byla dvojím způsobem. Jednak z analýzy kvantitativní dat vychází, že od anexe Krymu v březnu 2014 a ozbrojeného konfliktu na východní Ukrajině, datované od poloviny dubna 2014, prudce rostl registrovaný počet nuceně vysídlených. Data IDPs naznačují přijetí strategie cyklické mobility jako formy ochrany před nebezpečím. Vliv na mezinárodní mobilitu je také potvrzen, neboť skokově narostl i migrační proud z Ukrajiny do Ruska, kde statisíce Ukrajinců získalo mezinárodní ochranu. Z důvodu konfliktu proběhl významný nárůst mobility do Ruska. Tedy pohybu osob, který před konfliktem stabilně klesal. Konflikt měl také vliv na migraci do Polska, kde od začátku konfliktu na Ukrajině znatelně narostl počet žadatelů o mezinárodní ochranu, a kde také výrazně narostla nelegální migrace. V neposlední řadě se zdá pravděpodobný vliv konfliktu na tři až pět měsíční pobyty Ukrajinců v Polsku. V tomto případě lze od začátku konfliktu pozorovat významný nárůst, stejně tak jako je znatelný nárůst celkových počtů povolení k pobytu pro Ukrajince v Polsku. Zjištění výrazného vlivu konfliktu na migraci Ukrajinců do Polska odpovídá studiím od Drbohlav a Jaroszewicz (2016) nebo od Pikulicka-Wilczewska a Uehling (2017), které taktéž pozorovaly významný vliv konfliktu na migraci do Polska. V případě mobility ukrajinského obyvatelstva do Česka je celkový vliv konfliktu na tuto mobilitu minimální.

Z provedených rozhovorů s Ukrajinci vychází, že důvody k odchodu jsou úzce spjaty s konfliktem. Nadpoloviční většina informantů neměla jiného důvodu k odchodu, než je konflikt v jejich místě původu. Zároveň kvantitativní data intenzity konfliktu naznačují vliv intenzity konfliktu na Ukrajině na rozhodování informantů o opuštění domovů. Tím se potvrdily závěry studií (Shellman a Stewart 2007; Davenport a kol. 2003; Morrison a Perez 1994; Alvarado a Massey 2010; Bohra-Mishra a Massey 2011) poukazující na spojitost mezi konfliktem a migrací.

Druhá hypotéza (H2): „Migrační proudy směřovaly do oblastí s rozvinutou migrační sítí“, byla provedeným výzkumem taktéž potvrzena. Naprostá většina informantů odešla do Česka

z důvodu sociálních vazeb. Důležitost migračních sítí při výběru cílové země se potvrdila i v případě vybraných informantů, kteří z důvodu vojenského konfliktu na Ukrajině odešli do Česka. Výsledek rozhovorů, tedy podle všeho potvrzuje důležitost transnacionální sítě jak již uvedl Massey (1993). Také se zdá, že důležitost mezilidských vztahů je podobná Gruzínsko-abcházskému konfliktu, kdy do Ruska odcházeli právě ti, jenž měli v Rusku vazby (Dale 1997; Mullen and Ryan 1998; Sørensen 2001).

Třetí hypotéza (H3): *„Ženy a děti z oblasti ukrajinského konfliktu představují většinu vnitřně vysídlených, zatímco muži jsou mobilnější a využívají více strategií od setrvání v místě konfliktu po mezinárodní migraci.“*, nebyla zcela prokázána. Přestože ženy a děti představují většinu vnitřně vysídlených, jak bylo předpokládáno, neboť ženy a děti dle odhadů Martin a Tirman (2009) představují obvykle 70 – 75 % z vnitřně vysídlených, tak nebyla zcela prokázána zvýšená mobilita mužů, na kterou poukazovali Sørensen (2001) nebo Harpviken (2009) na příkladu konfliktu v Afghánistánu a obecně o menší pohyblivosti žen i hovoří Martin a Tirman (2009). V případě proudu z Ukrajiny do Polska se znatelně proměnil poměr pohlaví ve prospěch mužů. Ovšem v případě Česka nebyla objevena v tomto smyslu žádná významná změna. Kvantitativní výzkum také neprokázal muže jako více mobilní. Nejblíže příbuzní obvykle zůstávali v původních lokalitách společně a posléze společně odcházeli.

Čtvrtá hypotéza (H4): *„Většina z Ukrajinců, kteří z konfliktních oblastí odešla do Česka, nešla z východní Ukrajiny přímo, ale jejich odchod probíhal postupně ve více fázích s přestupnou stanicí, (či přestupnými stanicemi) na Ukrajině“*, nebyla prokázána. Informanti, až na jednu výjimku, odešli všichni co možná nejpřímější a nejrychlejší cestou, a přestupní stanice využili pouze jako nutnou zastávku pro odpočinek, vyřizování dokumentů nebo čekání na vhodnou dopravu. Do jisté míry toto zjištění odpovídá postupné mobilitě, na kterou upozorňoval Drbohlav a Jaroszewicz (2016), protože kroky informantů směřovaly nejčastěji do Kyjeva, který Drbohlav a Jaroszewicz (2016) také zmiňují jako tranzitní bod. Lze říci, že odchod probíhal postupně, ovšem primárně z důvodů výše popsaných. Vzhledem k tomu, že většina respondentů šla cestou co nejpřímějšího a nejrychlejšího odchodu, tak odchod obvykle neprobíhal ve více fázích.

Otázka odhadu vývoje je zkoumána za pomoci kombinace jak kvantitativní analýzy dat, tak kvalitativního šetření. Kvantitativní šetření odhalilo na základě stávajícího vývoje postupné ubývání intenzity konfliktu, dle kterého se dá usuzovat, že největší proudy obyvatel, které odcházely z konfliktních území již proběhly. Data o vnitřní mobilitě naznačují návrat obyvatel

do blízkosti nebo i eventuálně přímo do původních domovů. Mezinárodní migrace do Ruska se zdá být ze sledovaných států nejvíce ovlivněna intenzitou konfliktu a je více podobná trendu vnitřního vysídlení než mezinárodní migraci do ostatních sledovaných států. Z toho důvodu se dá očekávat pokles proudu z Ukrajiny do Ruska. Mezinárodní migrace do Polska se zdá být primárně ekonomického charakteru a dá se přepokládat, že její rostoucí trend bude pokračovat. Pravděpodobně nejméně konfliktem ovlivněný je směr mezinárodní migrace z Ukrajiny do Česka. Co se týče možné návratnosti, tak informanti vyjádřili zájem návratu do svých domovů. Tento výsledek odpovídá obecnému trendu nuceně vysídlených – viz Castles (2006), ovšem pro většinu toto řešení není v dohledné době možné. Nemohu tedy dojít k závěru, že v nejbližší době nastane významná vlna návratů.

12. Diskuze

Tato práce se zabývá relativně aktuálním tématem, a to konfliktem na Ukrajině a jeho vlivům na mobilitu obyvatelstva. Dané téma si zasluhuje zvýšenou pozornost, neboť Ukrajina patří mezi jedny z největších dodavatelů pracovní síly do celé Evropy. Zároveň se tato práce snaží upozornit na to, že vojenský konflikt, o kterém se ve sdělovacích prostředcích nehovoří, stále neskončil.

Dle teorie i empirie představené v předložené práci je zřejmé, že konflikt a jeho následky mají znatelný vliv na mobilitu obyvatelstva. Kvantitativní část je postavena na analýze úrovně násilí v souvislosti mobilitou obyvatelstva. Problémem této části může být neúplnost dat. Přestože data o obětech konfliktu od UCDP (2018) jsou vypracovaná odbornou metodikou, není možné vyloučit jejich neúplnost. V dobách konfliktu, kdy na obou stranách funguje propaganda, je komplikovaný přístup přímo do postižených míst. Proto je těžké přesně určit následky bojů. Chyby v datech se mohou vyskytovat i přesto, že UCDP (2018) má propracovanou metodiku sběru dat a jde o hlavního světového poskytovatele dat o organizovaném násilí s téměř čtyřicetiletou historií. Tato data jsem rozšířil o další faktory, kterými jsem určoval intenzitu konfliktu, jakými jsou – použité zbraně a porušování lidských práv. Na rozdíl od jiných studií intenzity konfliktu jsem tedy rozšířil metodiku stanovení intenzity o více faktorů, než jen počty úmrtí.

Obdobně data o vnitřně vysídlených mohou být do jisté míry diskutabilní, protože není jasné, kolik hybridně vnitřně vysídlených²⁰ existuje na Ukrajině. Data o mezinárodní migraci, také mohou vykazovat jistou míru nepřesnosti, neboť sledované státy mají rozdílné národní migrační legislativy. Dosažené výsledky této práce obecně odpovídají studiím, které hledají vztah mezi násilím a migrací viz studie od Shellman a Stewart (2007), Davenport a kol. (2003), Morrison a Perez (1994), (Alvarado a Massey 2010) nebo Bohra-Mishra a Massey (2011).

Je nutno podotknout, že samotné konflikty mezi sebou je těžké porovnávat. Vývoj konfliktů je totiž rozdílný z politických, geografických, ekonomických a dalších hledisek. Ze tří vybraných konfliktů vykazuje největší podobnost gruzínsko-abcházský konflikt, přesto je v těchto konfliktech zásadní rozdíl. Důvody pro vysídlení v gruzínsko-abcházském konfliktu byly primárně etnického rázu. V konfliktu na Ukrajině jde více než o etnické, tak o politické důvody. Co se týče samotné mobility, hlavním rozdílem mezi vybranými konflikty jsou „hybrid

---

²⁰ Oficiálně mají status IDPs, ale nejsou vysídlení.

IDPs“, kteří se zdají být mezi těmito konflikty jedinečný. Co se týče podobností, tak ve všech těchto konfliktech většina mezinárodně vysídlených osob uprchla do sousedních států a velké množství IDPs bylo v hlavním městě daného státu a většina IDPs byla tvořena z žen a dětí.

Kvalitativní část práce je založena na analýze rozhovorů s informanty, kteří odešli z oblastí konfliktu. Úspěšná identifikace informantů je limitující faktor nejen pro tuto diplomovou práci, ale i pro podobné výzkumy, ve kterých je třeba najít a oslovit úzce specifikovanou skupinu informantů. Vyhledání vhodných informantů bylo nanejvýš obtížné. Přes kladnou domluvu v neziskových organizacích a iniciativách nebylo možné, aby mi oslovené organizace poskytly kontakty na své klienty. Ve výsledku byli přes již zmíněné organizace nalezeni pouze dva klienti, ochotni se výzkumu zúčastnit. Důvodů, proč bylo takto těžké nalézt ochotné informanty je pravděpodobně více než jeden. Vzhledem k tomu, že si potencionální informanti relativně nedávno zažili vojenský konflikt a mají svůj život zničený nebo převrácený, tak někteří z nich mohou trpět posttraumatickým stresovým syndromem nebo nedostatkem důvěry. Možný rozpad důvěry naznačují i výsledky této práce, které v tomto ohledu odpovídají studiím Colletta a Cullen (2000) a Harvey (1998), které naznačovaly rozpad důvěry ve spojení s válkou, zejména občanskou. Informanti z POS Kostelec nad Orlicí na druhou ve většině případů neměli nebo nemohli mít práci, tedy malá slíbená finanční kompenzace mohla mít teoreticky vliv na věrohodnost odpovědí informantů, avšak při rozboru rozhovorů nebyl žádný takový vliv nalezen. Informanti byli zpovídati zvlášť, tedy se od sebe nemohli přímo inspirovat. Výsledky rozhovorů není možné vztahovat pro celý konflikt, vzorek 10 informantů nelze vztahovat k univerzálnímu vnímání mobility, zapříčiněné konfliktem. I z tohoto důvodu je možné, že jiné studie dojdou k odlišným závěrům. Například Drbohlav a Jaroszewicz (2016) upozorňují na taktiku, kdy Ukrajinci nejdříve získávají vízum v Polsku a poté vstupují do Česka, kde následně nelegálně pracují. V této diplomové práci je objasněn důvod (zavedení bezvízového styku), proč tato taktika s největší pravděpodobností přestává mít většího významu. Také je důležité zmínit, že možný budoucí vývoj mobility Ukrajinců je pouhý odhad, vypracovaný na základě aktuálně dostupných dat a není možné vyloučit, že nastane jiný průběh, než jaký naznačují data.

Tato diplomová práce odpovídá na některé otázky ohledně Ukrajinského konfliktu a mobility, ovšem zároveň otevírá některé směry pro možný budoucí výzkum. Jedním z možných směrů budoucího studia by mělo být studium hybrid IDPs, kterým obecně v literatuře nucené migrace není věnována pozornost. Jedním z důvodů, proč tomu tak

pravděpodobně je, že dříve studované konflikty byly v zemích s jiným sociálním systémem, než má Ukrajina.

Literatura

1. 112.UA (2015): Скільки сьогодні в Україні зареєстровано переселенців з Донбасу і Криму: Інформація по регіонах. <https://ua.112.ua/statji/skilky-sohodni-v-ukraini-zareiestrovano-pereselentsiv-z-donbasu-ta-krymu-informatsiia-po-rehionakh-369259.html> (cit. 8. 6. 2018).
2. ADHIKARI, P. (2013): Conflict-Induced Displacement, Understanding the Causes of Flight. *American journal of political science*, 57, 1, 82-89.
3. ALVARADO, S, MASSEY, D. (2010): In search of peace: Structural adjustment, violence, and international migration. *The annals of the american academy of political and social science*, 630, 137-161.
4. AMNESTY (2018): Ukraine 2017/2018. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/ukraine/report-ukraine/> (cit. 8. 6. 2018).
5. ANDERSON, M., B., WOODROW, P., J. (1989): *Rising from the ashes: Development strategies in times of disaster*. Westview press, San Francisco.
6. ANDRIENKO, Y. (2006): *Understanding Migration in Russia*. https://www.researchgate.net/profile/Sergei_Guriev/publication/228951816_Understanding_Migration_in_Russia/links/02e7e52b090ecac46b000000.pdf (8. 6. 2018).
7. BADE, K., J. (2005): *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
8. BBC (2014): Merkel condemns Russia 'interfering' in Eastern Europe. <http://www.bbc.com/news/world-europe-30366947> (cit. 8. 6. 2018).
9. BBC (2014): Ukraine crisis: Timeline. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> (cit. 8. 6. 2018).
10. BBC (2014): Ukraine crisis: What is happening where?. <http://www.bbc.com/news/world-europe-27012612> (cit. 8. 6. 2018).
11. BBC (2015): Ukraine crisis in maps. <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> (cit. 8. 6. 2018).
12. BBC (2015): Ukraine crisis: Rebels 'pull heavy weapons' from front line. <http://www.bbc.com/news/world-europe-31779869> (cit. 8. 6. 2018).
13. BIENIECKI, M., (2008): *Ukrainian migrants on the Polish labour market*. https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/10686/Ukrainian_migrants_on_the_Polish_labour_market.pdf (cit. 8. 6. 2018).
14. BLACK, R. (1993): *Geography and refugees: Current issues*. In: BLACK, R. and ROBINSON, V.: *Geography and Refugees: Patterns and processes of Change*. Belhaven Press, London, 3-13.

15. BLACK, R. (2001): Environmental Refugees: Myth or reality. New Issues in Refugee Research Working Paper 34, UNHCR, Geneva.
16. BOGUE, D., J. (1963): Techniques and Hypotheses for the Study of Differential Migration: some Notes from an Experiment with U.S. Data. International Population Conference, New York.
17. BOHRA-MISHRA, P., MASSEY D., (2011): Individual Decisions to Migrate During Civil Conflict. *Demography*, 48, 2. 401-424.
18. BOSWELL, C., (2002): New issues in refugee research. <http://www.unhcr.org/3e19ac624.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
19. CARTER, D., MERRILL, H. (2007): Bordering humanism: Life and death on the margins of Europe, *Geopolitics*, 12, 2, 248-264.
20. CASSIDY, R. (2004): Involuntary and Voluntary Migrant Estimates. http://www.copafs.org/UserFiles/file/seminars/methodology_and_data_quality/Involuntary%20and%20Voluntary%20Migrant%20Estimates.pdf. (cit. 3. 11. 2018).
21. CASTLES, S. (2003): Towards a sociology of forced migration and social transformation. *Sociology*, 37, 1, 13-34.
22. CASTLES, S. (2006) Global Perspectives on Forced Migration. *Asian and Pacific Migration Journal*, 15, 7-28.
23. CIA (2018): The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html> (cit. 12. 10. 2018).
24. CLARK, L. (1989): Early warning of refugee flows. Refugee policy group Washington.
25. COLLETTA, N., CULLEN, M., L. (2000): Violent conflict and the transformation of social capital: Lesson from Cambodia, Rwanda, Guatemala, and Somalia, The World Bank, Washington.
26. COLLYER, M. (2005): The Search for Solutions: Achievements and Challenges: Report of the Ninth IASFM Conference. *Journal of Refugee Studies*, 18,4, 247-257.
27. COLLYER, M. (2014): Geographies of Forced Migration. In: FIDDIAN-QASMIYEH, E., LOESCHER, G., LONG, K., SIGONA, N.: The Oxford handbook of refugee and forced migration studies. Oxford University Press, New York, 112 – 127.
28. CRISP, J. (1999): Who has counted the refugees? UNHCR and the poliics of numbers. New Issues in Refugee Research Working Paper 12, UNHCR, Geneva.
29. CWERNER, S., B. (2004): Faster, faster and faster: The time politics of asylum in the UK. *Time and society*, 13, 1, 71-88.
30. CZUPERSKI, M. (2015). Hiding in plain sight: Putin's war in Ukraine. The Atlantic Council of the United States, Washington.

31. ČČK (2008): Úmluva o zákazu kazetové munice. Český červený kříž, Praha
http://www.cervenykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf (cit. 8. 6. 2018).
32. ČSÚ (2018): Cizinci v ČR - včetně azylantů. Český statistický úřad, Praha
<https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-vcetne-azylantu> (cit. 8. 6. 2018).
33. ČSÚ (2018): Nelegální pobyt na území ČR v letech 2008 – 2016. Český statistický úřad, Praha
https://www.czso.cz/documents/11292/31309535/c07R77a_2016.pdf/c63ce2b8-6997-4970-82ec-b7a534a16613?version=1.0 (cit. 8. 6. 2018).
34. DALE, C. (1997): The dynamics and challenges of ethnic cleansing: The Georgia-Abkhazia case. *Refugee survey quartely*, 16, 3, 77-109.
35. DAVENPORT, C., MOORE, W., POE, S. (2003): Sometimes you just have to leave: Domestic threats nad forced migration 1964-1989. *International interactions*, 29, 27-55.
36. DAY, K., WHITE, P. (2001): Choice or cicumstance: The UK as the location of asylum applications by Bosnian and Somali refugees, *Geo Journal*, 51, 1, 15-26.
37. DE GENOVA, N. (2002): Migrant „illegality“ and deportability in everyday life. *Annual review of anthropology*, 31, 3, 419-447.
38. DEMUTH, A. (2000): Some conceptual thoughts on migration research. In: AGOZINO, B., a kol.: *Theoretical and methodological issues in migration research*. Ashgate Publishing, Aldetshot, 21-58.
39. DOSTÁL, P., JELEN, L. (2015): De-Russianisation of the Western Post-Soviet Space: Between the Thick and Thin Nationalising Processes. *Geopolitics*, 20, 4, 757-792.
40. DOSTÁL, P., JELEN, L. (2017): Fantomové hranice – historické podmíněnosti politických a socioekonomických rozhraní současné Ukrajiny. *Mezinárodní vztahy*, 3, 70-89.
41. DRBOHLAV, D. (1999): Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva. *Geografie*, 104, 2, 73–88.
42. DRBOHLAV, D., (2008): Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu. Karolinum, Praha.
43. DRBOHLAV, D., JAROSZEWICZ, M., (2016): *Ukrainian Migration in Times of Crisis: Forced and Labour Mobility*. Univerzita Karlova, Praha.
44. DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2008): Migrace a uprchlictví v dějinách lidstva. <https://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf> (cit. 8. 6. 2018)
45. DUFFIELD, M. (2001): *Global governance and the new wars: The merging of development and security*. Zed books, London.
46. DUNNETT, C (2015): *Why The Economies Of Ukraine and Russia Are Nearly Inseparable*. <https://medium.com/@Hromadske/why-economies-of-ukraine-and-russia-are-almost-inseparable-783834461dd5> (cit. 8. 6. 2018).

47. DÜVELL, F. (2007): Central and east European migration, Ukraine – Europe's Mexico?. *Social science information*, 47, 4, 479-497.
48. EDWARDS, S. (2008): Computational tools in predicting and assessing forced migration. *Journal of refugee studies*, 21, 3, 347-359.
49. Election Resources on the Internet (2018): Presidential and Parliamentary Elections in Ukraine. <http://electionresources.org/ua/> (cit 8. 6. 2018).
50. Electoralgeography (2018): Ukraine. <https://www.electoralgeography.com/new/en/?s=Ukraine&submit=search> (cit. 8. 6. 2018).
51. EMN (2011): Temporary and circular migration in Poland: empirical evidence, current policy practice and future options. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/circular-migration/pl_study_on_temporary_and_circular_migration_en_version_en.pdf (cit. 8. 6. 2018).
52. EUR-LEX (2018): Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32013L0033> (cit. 8. 9. 2018).
53. Euroactiv (2014): Události na Ukrajině v roce 2014. <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/linksdossier/vyvoj-aktualniho-deni-na-ukrajine-000101/> (cit. 8. 6. 2018).
54. EUROSTAT (2018) Database. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (cit. 8. 6. 2018).
55. FAZZINA, A. (2010): *A Million Shillings - Escape from Somalia*. Trolley Books, London.
56. FERJENČÍK, J. (2000): *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Portál, Praha.
57. FIDDIAN-QASMIYEH, E., LOESCHER, G., LONG, K., SIGONA, N., (2014): *The Oxford handbook of refugee and forced migration studies*. Oxford University Press, New York.
58. FINDLAY, A., M. (2011): Migrant destination in an era of environmental change. *Global environmental change*, 21, 50-58.
59. FMLM (2006): Definitions. Forced migration learning module (FMLM), Columbia University, <http://www.columbia.edu/itc/hs/pubhealth/modules/forcedMigration/index.html> (cit. 8. 6. 2018).
60. FMO (2012): What is forced migration?. Forced migration online (FMO), <http://www.forcedmigration.org/about/whatisfm> (cit. 8. 6. 2018).
61. GEMENNE, F. (2011): Why the numbers don't add up: A review of estimates and predictions of people displaced by environmental change. *Global environmental change*, 21, 41-49.
62. GILL, N., CALETIRIO, J., MASON, V. (2011): Introduction: Mobilities and forced migration. *Mobilities*, 6, 3, 301-316.

63. GKS (2017): Russia in figures. http://www.gks.ru/free_doc/doc_2017/rusfig/rus17e.pdf (cit. 8. 6. 2018).
64. GKS (2017): Численность вынужденных переселенцев, беженцев и лиц, получивших временное убежище. http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/tab-migr4.htm (cit. 8. 6. 2018).
65. HARPVIKEN, K., B. (2009): Social Networks and Migration in Wartime Afghanistan. Palgrave Macmillan, London.
66. HARVEY, P. (1998): Rehabilitation in complex political emergencies: Is rebuilding civil society the answer?. *Disasters*, 22, 3, 200-217.
67. HDX (2017): Ukraine administrative level 0, 1, 2, 3 and 4 boundaries. <https://data.humdata.org/dataset/ukraine-administrative-boundaries-as-of-q2-2017> (cit 8. 6. 2018)
68. HEGER, L., SALEHAYN, I. (2007): Coalition size and the severity of civil conflict. *International studies quarterly*, 51, 2, 385-403.
69. HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Portál, Praha.
70. HENIG, D. (2007): Migrace, AntropoWebzin, http://www.antropoweb.cz/webzin/achive_old/webzin_2-3_2007/AntropoWEBZIN%202-3_2007.pdf (cit. 8. 6. 2018).
71. HOLUBOVÁ, V. (2015): Imigrace na ostrov Mayotte. Bakalářská práce, Katedra křesťanské sociální práce UPOL, Olomouc.
72. HOSNER, R., ZURABUSCHVILI, T., WAGNER, V. (2015): The state of migration in Georgia. International centre for migration policy development, Vienna.
73. HRW (2014): Ukraine: Widespread Use of Cluster Munitions. <https://www.hrw.org/news/2014/10/20/ukraine-widespread-use-cluster-munitions> (cit. 8. 6. 2018).
74. CHATTY, D., MANSOUR, N. (2011): Unlocking protracted displacement: An Iraqi case study. *Refugee survey quarterly*, 30, 4, 50-83.
75. ICG (2006): Abkhazia Today. <https://www.crisisgroup.org/abkhazia-today> (cit. 8. 6. 2018).
76. ICG (2008): Failed Responsibility: Iraqi Refugees in Syria, Jordan and Lebanon. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/failed-responsibility-iraqi-refugees-syria-jordan-and-lebanon> (cit 8. 6. 2018)
77. ILO (2013): Report on the methodology, organization and results of a modular sample survey on labour migration in Ukraine. International Labour Organization, Budapest.
78. IOM (2013) Migration in Ukraine: Facts and figures. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/eng_ff_f.pdf (cit 8. 6. 2018).

79. IOM (2016): Migration in Ukraine: Fact and figures.
http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf (cit. 8. 6. 2018).
80. IOM (2018): Periodicals. <http://www.iom.org.ua/en/periodicals> (cit. 8. 6. 2018).
81. Irozhlas (2018): Člen mise OBSE o minách na Ukrajině. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-valka-miny-obse-deti_1804011600_mos (cit. 8. 6. 2018).
82. IVASHCHENKO-STADNIK, K., (2015): The impact of the current military conflict on migration and mobility in Ukraine. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2567782 (Cit. 8. 6. 2018).
83. JANSEN, C. J. (1970): Migration: a Sociological Problem. In: Jansen, C. J. (ed.): Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Oxford, pp. 3-35.
84. JAROSZEWICZ, M., (2015): The migration of Ukrainians in times of crisis.
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2015-10-19/migration-ukrainians-times-crisis> (Cit. 8. 6. 2018).
85. JAROSZEWICZ, M., LESIŃSKA, M., (2014): Forecasting migration between the EU, V4 and Eastern Europe: impact of visa abolition. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, Warszawa.
86. JELEN, L. (2016): Nestabilní Ukrajina: kulturní, ekonomická a politická rozhraní. Geografické rozhledy, 25(3), 11–13.
87. JELÍNKOVÁ, M., MIKUŠOVÁ, P., TRLIFAJOVÁ, L. 2011. Jaké cesty vedou do Česka?: Česká vízová politika a praxe v Mongolsku, Vietnamu a na Ukrajině mezi lety 2007 a 2010. Multikulturní centrum Praha, Praha.
88. KAVÁLEK, T. (2018): Kurdská otázka v Turecku v letech 2009 až 2011: Konflikt (ne)zralý pro řešení?. Mezinárodní vztahy, 53, 1, 7-21.
89. KNOWLES, M. (1992): Afghanistan: Trends and Prospects for Refugee Repatriation. Refugee Policy Group. Washington.
90. KOEHN, P., H. (1991): Refugees from revolution: U.S. policy and third-world migration. Wesview press, San Francisco.
91. KREMLIN (2014): Address by President of the Russian Federation.
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603> (cit. 8. 6. 2018).
92. KŠICOVÁ, D. (2014): Z dějin ukrajinské kultury: umění – divadlo – hudba. Masarykova univerzita, Brno.
93. LACINA, B. (2006): Explaining the serverity of civil wars. Journal of conflict resolution. 50, 276-289.
94. LEE, E. S. (1969): A Theory of Migration. In: Jackson, J. A. (ed.): Migration. Cambridge University Press, London, Cambridge.

95. LENOMAR, A. (2010): Mezinárodní pracovní migrace ve vybraných zemích střední Evropy. Diplomová práce. Fakulta ekonomicko-správní MUNI, Brno.
96. LOC (2018): Refugee law and policy: Russian Federation.
<https://www.loc.gov/law/help/refugee-law/russianfederation.php> (cit. 8. 6. 2018).
97. MARTIN, S., TIRMAN, J. (2009): Women, migration, and conflict: breaking a deadly cycle. Springer, New York.
98. MASSEY, D. a kol. (1998): Worlds in motion: Understanding international migration at century's end. Oxford University Press, Oxford.
99. MASSEY, D., ESPINOSA, K. (1997): What's driving Mexico-U.S. migration? A theoretical, empirical, and policy analysis. The American Journal of Sociology, 102, 4, 939-999.
100. MASSEY, D., S. a kol. (1993): Theories of International Migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review, 19, 3, 431-466.
101. MATOUŠEK, O. (2008): Slovník sociální práce. Portál s. r. o., Praha.
102. MEARSHEIMER, J. (2014): Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/Ukraine%20Article%20in%20Foreign%20Affairs.pdf> (cit 8. 6. 2018).
103. MOORE, W., SHELLMAN, S. (2006): Refugee or internally displaced person? To where should one flee?. Comparative political studies, 39, 599-622.
104. MORRISON, A. (1993): Violence or economics: What drivers international migration in Guatemala?. Economic development nad cultural change, 41, 817-831.
105. MORRISON, A., PEREZ, L. (1994): Elite, guerrillas and narcotraficantes: Violence and international migration in Columbia. Canadian journal of latin Americas nad Caribbean studies, 19, 37, 123-154.
106. MULLEN, C., A., RYAN, J., A. (1997): Unrepresented Nations and Peoples Organization Yearbook. Martinus Nijhoff publishers, Leiden.
107. MVČR (2018): Mezinárodní ochrana. Ministerstvo vnitra České republiky, Praha
<http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx> (cit. 8. 6. 2018).
108. NEVINS, J. (2007): Dying for a cup of coffee? Migrant deaths in the US-Mexico border region in a neoliberal age, Geopolitics, 12, 2, 228-247.
109. NOUZOVÁ, A. (2008): Vývoj demografického chování imigrantů ve Francii a Německu na přelomu 20. a 21. století. Katedra demografie a geodemografie PŘF UK, Praha.
110. O'DONNELL, K., NEWLAND, K. (2008): The Iraqi Refugee Crisis: The Need for Action. https://www.migrationpolicy.org/pubs/MPI-The_Iraqi_Refugee_Crisis_The_Need_for_Action_011808.pdf (cit 4. 10. 2018)

111. OECD (2018): Foreign-born population. <https://data.oecd.org/migration/foreign-born-population.htm> (cit. 8. 6. 2018).
112. OHCHR (2018): Reports on the human rights situation in Ukraine. <http://www.ohchr.org/EN/Countries/ENACARegion/Pages/UARports.aspx> (cit. 8. 6. 2018).
113. OCHA (2014): Ukraine: Overview of population displacement. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ukr%20displacement%2026Dec2014.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
114. OCHA (2015): Ukraine: Overview of population displacement. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ukr_displacement_21_august_2015.pdf (cit. 8. 6. 2018).
115. OLIVER-SMITH, A. (1986): Natural disasters and cultural response: Studies in third world societies. College of William and Mary, Williamsburg.
116. OSN (2006): Úmluva o právním postavení uprchlíků. <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
117. OSN (2011): Statistics on International Migration A Practical Guide for Countries of Eastern Europe and Central Asia. https://www.unec.org/fileadmin/DAM/stats/publications/International_Migration_Practical_Guide_ENG.pdf (cit. 8. 6. 2018)
118. PEISAKHIN, L. (2014): Euromaidan revisited: Causes of regime change in Ukraine one year on. <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/5-kennan%20cable-Peisakhin.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
119. PELETA, M., JANDOVÁ, M. (2010): Gravitační model vnitřní migrace v ČR. Masarykova univerzita, Brno.
120. PETERSEN, W. (1970): A General Typology of Migration. Readings in the Sociology of Migration. Pergamon Press, Oxford, 49-67.
121. PEUTZ, N. (2006): Embarking on an anthropology of removal. Cultural anthropology, 47, 2, 217-241.
122. PICOU, J., S., MARSHALL, B., K., GILL, D., A. (2004): Disaster, litigation and the corrosive community. Social forces, 82, 4, 1497-1526.
123. PIKULICKA-WILCZEWSKA, A., UEHLING, G. (2017): Migration and the Ukraine Crisis A Two-Country Perspective. E-International Relations, Bristol.
124. POLOVYAN, A. V., LEPA, R.N., GRINEVSKAYA, S. N. (2018): The Economy of Territories Reformed into Statehood: The Donetsk People's Republic. Studies on Russian Economic Development, 29, 1, 72-78.

140. STOJANOV, R., GLADIŠOVÁ, L. (2011): 1. Úvod do tématu migrace a přehled klíčových teoretických konceptů. In: *Migrace a rozvoj: Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, Fakulta sociálních věd UK, Praha, 9-44.
141. SUBTELNY, O. (2009): *Ukraine: A History*. University of Toronto Press, Toronto.
142. ŠIMON, M. (2015): Measuring phantom borders: The case of Czech/Czechoslovakian electoral geography. *Erdkunde*, 69, 2, 139-150.
143. ŠTĚPÁNÍK, S. (2016): *Vymezení hranice západní a východní Ukrajiny*. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta UPOL, Olomouc.
144. TAYLOR, E. J. (1999): The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process. *International Migration*, 37, 63-88.
145. THE ECONOMIST (2013): Ukraine's protests: The birth of the nation?.
<https://www.economist.com/news/europe/21591642-viktor-yanukovyichs-botched-crackdown-protests-maidan-seemed-defy-common-sense> (cit. 8. 6. 2018).
146. THE ECONOMIST (2016): The Ukrainian economy is not terrible everywhere.
<https://www.economist.com/free-exchange/2016/01/20/the-ukrainian-economy-is-not-terrible-everywhere> (cit. 8. 6. 2018).
147. THE MONITOR (2006): Landmine monitor. <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2006/landmine-monitor-2006.aspx> (8. 6. 2018).
148. THE TELEGRAPH (2015): Minsk agreement on Ukraine crisis: text in full.
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11408266/Minsk-agreement-on-Ukraine-crisis-text-in-full.html> (cit. 8. 6. 2018).
149. THE WORLD BANK (2017): Socio-economic impacts of internal displacement and veteran return. <http://documents.worldbank.org/curated/en/571011497962214803/pdf/116489-REVISED-Updated-Report-Socioeconomic-Impacts-Internal-Displacement-Veteran-Ret.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
150. THORBURN, J. (1996): Root cause approaches to forced migration: Part of a comprehensive strategy? A European strategy. *Journal of refugee studies*, 9, 2, 119-135.
151. UCDP (2018) UCDP Conflict Encyclopedia. Uppsala University. www.ucdp.uu.se (cit. 8. 6. 2018).
152. UKRAINE.CSIS (2018): The Ukraine crisis timeline. <http://ukraine.csis.org/> (cit. 8. 6. 2018).
153. UNHCR (2007): The protection of internally displaced persons and the role of UNHCR.
<http://www.unhcr.org/excom/EXCOM/45dd5a712.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
154. UNHCR (2018): UNHCR statistics - The world in numbers.
<http://popstats.unhcr.org/en/overview> (cit. 8. 6. 2018).

155. UPRCHLÍK (2018): Migrace a uprchlictví v dějinách lidstva.
<http://uprchlik.ecn.cz/cz/historie.html> (cit. 8. 6. 2018).
156. VALDAI (2014): The crisis in Ukraine. http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/ukraine_eng.pdf (cit. 8. 6. 2018).
157. VANĚČKOVÁ, A. (2010): Background report migrace. <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/05/PSS-Migrace-CSD1.pdf> (cit. 8. 6. 2018).
158. VINCENT, M., SØRENSEN, B., (2001): Caught between borders: response strategies of the internally displaced. Pluto Press, Sterling.
159. VOSÁTKOVÁ, V. (2014): Geopolitika Ruska - její konstanty a proměny v období po rozpadu SSSR. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha.
160. WEINER, M. (1996): Bad neighbors, bad neighborhoods: An inquiry into the causes of refugee flows. *International security*, 21, 1, 5-42.
161. WILSON, A. (2014): Ukraine crisis: what it means for the West. Yale University Press, New Haven.
162. WILSON, A. (2016): The Donbas in 2014: Explaining civil conflict perhaps, but not civil war. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09668136.2016.1176994> (cit. 8. 6. 2018).
163. WOOD, E., J. (2008): The social processes of civil war: The wartime transformation of social networks. *Annual review of political science*, 11, 539-561.
164. YUDINA, T. (2005): Labour Migration into Russia: The Response of State and Society. *Current Sociology*, 53, 4, 583–606.
165. ZETTER, R. (2015): Protection in Crisis: Forced migration and protection in a global era. Migration policy institute, Washington.
166. ZHYZOMIRSKA, L., (2013): The European Union's Migration Co-operation with Its Eastern Neighbours: The Art of EU Governance beyond its Borders.
https://aa.ecn.cz/img_upload/6334c0c7298d6b396d213ccd19be5999/zhyznomirska_lyubov_spring2013.pdf (cit. 8. 6. 2018).
167. ŽÍLA, O. (2007): Demografické proměny v Bosně a Hercegovině v 90. letech minulého století: Nucená migrace a její prostorové dopady. Diplomová práce. Ústav světových dějin FF UK, Praha.

Přílohy

Příloha č. 1: Struktura otázek kvalitativního šetření

- 1) Byl válečný konflikt ve východní části Ukrajiny ten nejdůležitější důvod, kvůli kterému jste se rozhodl/a pro odchod z trvalého bydliště, respektive pro příjezd do Česka?
- 2) Pohlaví
- 3) Věk
- 4) Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání
- 5) Délka pobytu v Česku
- 6) Typ povolení k pobytu v Česku
- 7) Bydliště na Ukrajině
  - a. Název rajónu a sídla, ve kterém jste na Ukrajině žil, případně přibližný počet obyvatel sídla, ve kterém jste na Ukrajině žil
- 8) Jaké byly další důvody, kromě konfliktu, pro odchod z domova?
  - a. Rozhodl jste se k odchodu z bydliště sám?
- 9) Jste první z nejbližší rodiny (otec, matka, děti), kdo odešel?
  - a. Šel jste sám s nejbližší rodinou nebo s celou širší rodinou nebo přáteli nebo známými?
  - b. V jaké posloupnosti jste odcházel/li, kdy a kam?
- 10) Zůstává někdo z rodiny nyní v místě bydliště? (jak z nejbližší rodiny, tak ze širší)
- 11) Proč jste si vybral/a Česko?
- 12) Znal jste někoho, kdo byl/je v Česku? (z blízké rodiny? Širší rodiny? Přátel? Známi?)
- 13) Pomohl vám někdo s přesunem z východní Ukrajiny do Česka? (Tím je myšlena také pomoc ve vašich přestupních stanicích na Ukrajině tzn. v místech, kde jste pobýval na Ukrajině, než jste se dostal do Česka.) Pokud ano, kdo, jak a kdy? (rodina nejbližší nebo širší, přátelé, známí? nebo někdo jiný?) Popište vaše pobyty – místa a dobu pobytu v nich.
- 14) Co nejpřesněji popište, jak probíhal Váš přesun z vašeho původního místa bydliště na Ukrajině do Česka.
  - a. Kdy jste se vydal kam a proč?
- 15) Jak dlouho vám trvalo, než jste v Česku sehnal práci?
- 16) Plánujete někdy v budoucnu návrat do Ukrajiny nebo do původního domova na východě Ukrajiny?
  - a. Pokud ano – proč, kam, v jakém časovém horizontu a co máte v plánu doma dělat?